

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย
Interpretation of the reasons for the youth of Loei Province.

โดย

นางพวงเพชร พลวิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761014

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย
Interpretation of the reasons for the youth of Loei Province.

โดย

นางพวงเพชร พลวิเศษ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761014

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Interpretation of the reasons for the youth of Loei Province.

By

Phuangphet Polwiset

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Buddhist College

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761014

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย
ผู้วิจัย: นางพวงเพชร พลวิเศษ
ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) ศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย และ ๓) เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยผ่านกิจกรรมการสื่อความหมายเชิงพุทธ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยภาคสนาม (Field research) ประชากรใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนผู้ส่งสารพระสงฆ์ผู้ถ่ายทอด และตัวแทนผู้รับสาร เยาวชนจังหวัดเลย โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาของเยาวชน อยู่ในระดับปานกลาง ระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง มีความเชื่อมากที่สุดแต่ขาดการปฏิบัติ ผลการศึกษาการอธิบายเหตุผลของผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของกลุ่มตัวอย่าง ยังพบปัญหาในการขาดการปฏิบัติกิจกรรมบุญพิธีและทานพิธีอย่างสม่ำเสมอ

๒. ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผล พบว่า ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างนั้น เกิดจากการเรียนในชั้นเรียนที่ยังขาดความเข้าใจ และเมื่ออยู่นอกห้องเรียน ก็ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมบุญพิธีและทางพิธีโดยสม่ำเสมอ ทำให้ขาดการปฏิบัติ ขาดทักษะการฝึกฝน การปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นเอง

๓. การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผล โดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักพัฒนาเยาวชน เพราะว่าวิถีชีวิตของคนไทยเกินครึ่งประเทศมีพุทธธรรมเป็นฐาน และฐานของวัฒนธรรมไทยก็คือสัมมาทิฐิ หรือความคิดเห็นที่ถูกต้องดีงาม

คำสำคัญ : การสื่อความหมาย, การอธิบายเหตุผล, เยาวชนจังหวัดเลย

Research Title: Interpretation of the reasons for the youth of Loei Province.

Researchers: Mrs. Phuangphet Polwiset

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Buddhist College

Fiscal Year: 2561/2018

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research entitled “ Interpretation of the reasons for the youth of Loei Province” aimed at studying policy 1) Study the meaning and explanation of the youth in Loei province according to the principles of Buddhism. 2) To study the problems of youth in communicating and explaining the reasons for the youth in Loei Province and 3) to develop the reasoning of the province youth through activities. Buddhist interpretation. This research is a qualitative research, with 2 study steps, documentary research and field research. The population used in this research are local wisdom representatives. Messenger agent Monk who transmitted and agents Loei youth by means of purposive sampling method.

The research found that

1. The study of general information of the sample group found that. The sample group was female rather than male. The level of knowledge about the doctrine according to the Buddhist principles of youth at a moderate level. The level of belief in Buddhism of the sample group Have the most faith but lack of practice. The results of the study explain the reason of the messenger who is the monk to the young person who is the sample group. Found that Interpretation and reasoning of the sample group Also encountered problems in the lack of practice of merit ceremony activities and regularly attended.

2. Youth problems in communication and reasoning. Found that the problems of youth In the interpretation and reasoning of the sample group of youth Caused by studying in a classroom that still lacks understanding. And when outside the classroom Did not regularly participate in merit-making and ceremonial activities Causing lack of practice Lack of training skills Practicing according to the Buddhist teachings.

3. Integrating Buddhism principles to solve the problems of youth in communicating and explaining the reasons. By applying the principles of Buddhism to the core of youth development Because the way of life of the Thai people is more

than a country, with Buddhism as the base and the base of Thai culture is good or good.

Key Word: Interpretation, Reasons, Youth of Loei Province

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย” ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จและความกรุณาและคำแนะนำอย่างดียิ่งจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ซึ่งเสียสละเวลาในการวิจารณ์ให้ความรู้ คำแนะนำตลอดจนข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาและวิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทและถ่ายทอดความรู้ จนสามารถนำความรู้และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการทำงานและการวิจัย ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุในจังหวัดเลย คือ กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และกลุ่มผู้ประเมินผล และกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในจังหวัดเลย ประกอบด้วย คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ และประธานกลุ่มที่รับผิดชอบดูแลชมรมผู้สูงอายุในแต่ละอำเภอ ที่กรุณาให้ข้อมูลและได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามพร้อมช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณสำหรับกำลังใจจากทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นแรงผลักดันให้ งานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษานี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้ที่สนใจ

นางพวงเพชร พลวิเศษ

๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ซ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๔ คำถามการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒.๑ การสื่อสารและการสื่อความหมาย.....	๗
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อความหมาย.....	๑๘
๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการแสวงหาข่าวสาร.....	๒๕
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร.....	๒๘
๒.๕ พระพุทธศาสนากับการสื่อสาร.....	๓๐
๒.๖ พระพุทธศาสนากับเยาวชน.....	๓๓
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๔๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๔
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๕๔
๓.๒ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๕๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๗
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๘

บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๖๐
๔.๑ ศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลัก พระพุทธศาสนา.....	๖๐
๔.๒ ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน จังหวัดเลย.....	๖๗
๔.๓ พัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อ ความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา.....	๗๐
๔.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัย.....	๗๑
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๗๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๗๓
๕.๒ อภิปรายผล.....	๘๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๘๕
บรรณานุกรม.....	๘๖
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๙๑
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูล.....	๙๗
ภาคผนวก ค รูปภาพประกอบกิจกรรมการวิจัย.....	๑๐๐
ภาคผนวก ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๑๐๙
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact).....	๑๑๑
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๑๓

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๔.๑ แสดงลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	๖๑
ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาของกลุ่ม ตัวอย่าง.....	๖๒
ตารางที่ ๔.๓ จำนวนร้อยละระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนของกลุ่มตัวอย่าง.....	๖๓
ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ยระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง.....	๖๔

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๕
ภาพที่ ๔.๑ พระสงฆ์ผู้ส่งสารอธิบายถึงความเป็นมาของการสวดมนต์ไหว้พระ.....	๗๙
ภาพที่ ๔.๒ พระสงฆ์ผู้ส่งสารอธิบายถึงความเป็นมาของการสวดมนต์ไหว้พระ.....	๗๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในศตวรรษที่ ๒๑ สถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ ๒๐ และ ๑๙ ด้วยระบบการศึกษาต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง แต่เยาวชน คนยุคใหม่ที่ห่างไกลจากกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่ได้เข้าวัดฟังธรรม อยู่บ้านก็ไม่ได้สวดมนต์ทำสมาธิ ทำให้เยาวชนไม่คุ้นเคยกับการสวดมนต์ ดังนั้นจึงควรจะต้องพัฒนาเยาวชนให้มีสมาธิเพื่อการศึกษาอยู่เสมอ สอดรับกับการบริหารจัดการด้านการศึกษาแบบใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ กิจกรรมอย่างหนึ่งที่เยาวชนที่ควรปฏิบัติ คือ การไหว้พระสวดมนต์ ซึ่งถือเป็นกิจวัตรที่เยาวชนชาวพุทธควรจะทำให้ได้ทุกวัน อันเป็นการระลึกถึงพระพุทธเจ้า ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ และพระธรรมคำสอนที่สื่อความหมาย นำไปสู่การอธิบายการให้เหตุผลของธรรมชาติ การถ่ายทอด และการสืบต่อการสื่อความหมายในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและบททำวัตรเช้า-เย็น เป็นการน้อมรับ เพื่อปูพื้นฐานความเป็นพุทธมามกะที่ดีให้แก่เยาวชนในอนาคตสืบไป^๑

สมัยก่อนจะเห็นได้ว่าวัดและสังฆมณฑลไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือชนบทต่างมีความใกล้ชิดผูกพันกันเป็นอย่างมาก ซึ่งไม่เพียงแต่วัดจะเป็นสถานที่ทำบุญ แหล่งผ่อนคลายสงบจิตสงบใจ แต่จะเห็นได้ว่าเด็กไทยสมัยก่อน มองว่าวัดเปรียบเสมือนแหล่งศึกษาหาความรู้ หรือแม้แต่การเรียนหนังสือเอง ผู้สอนก็เป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัด แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของโลก เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คนมากขึ้น การติดต่อสื่อสารระหว่างกันมีความสะดวกง่ายดาย รวดเร็วกว่าสมัย ๓๐-๔๐ ปีที่แล้วไม่รู้กี่เท่าตัว แต่ขณะเดียวกัน โลกไอทีก็เป็นตัวเพิ่มช่องว่างและระยะห่างระหว่างคนกับวัด โดยเฉพาะพุทธศาสนามากขึ้น ยิ่งเยาวชนคนรุ่นใหม่ วัดกับชีวิตเด็กหรือวัยรุ่นดูจะเป็นเรื่องห่างไกลยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเมื่อถามถึงวัด พวกเขาจะมองว่าการไปวัดเป็นอะไรที่น่าเบื่อมาก ซึ่งปรากฏการณ์นี้เป็นเรื่องที่น่าห่วงมาก ในแง่ที่ว่าหากวันหนึ่งในอนาคต พวกเขาโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่และไม่ได้ปลูกฝังต่อถึงความสำคัญของวัดให้กับคนรุ่นลูกหลาน "วัด" ในความคิดของคนรุ่นต่อไปก็อาจเป็นสิ่งที่ค่อยๆ เลือนหายไปจากระบบความคิด การรับรู้และเห็นความสำคัญ

พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี หรือ ว.วชิรเมธี ให้ความเห็นว่า การที่เด็กไทยเราเข้าวัดน้อยลงเนื่องมาจากการที่สังคมและยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป จากที่สมัยก่อนในยุคเกษตรกรรม ที่เด็กจะไปพักผ่อนหาความรู้ก็มีแต่วัด แต่พอมายุคปัจจุบัน คู่แข่งของวัดก็มีมากขึ้น เช่น ห้างสรรพสินค้า

^๑ สมสุข นิธิอุทัย, การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๓.

โรงหนัง สपोर्टคลับ สถานเริงรมย์ ผับ บาร์ รวมถึงเทคโนโลยีใหม่ที่ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไอโฟน แบล็คเบอร์รี่ จึงทำให้เหล่าเยาวชนต่างก็หมกมุ่นอยู่กับความสุข ความรื่นรมย์ทางจิตวิญญาณจนลืมนึกว่ายังมีวัดอยู่ รวมถึงคนรุ่นใหม่เองก็ยังถือได้ว่าใหม่ต่อโลก จึงเลือกสนใจในสิ่งใหม่ๆ ของโลกมากกว่าการเลือกสนใจทางธรรม อย่างไรก็ตาม ทางสถาบันสงฆ์เองก็ยังมีพิธีการที่ยึดถือเรื่องจริง การเทศน์ที่ยังไม่เข้ากับยุคสมัย ไม่สามารถตอบโจทย์การใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ และในศาสนสถานบางแห่งยังได้มีการนำในเรื่องของไสยศาสตร์มาปน จึงมองเสมือนว่าพุทธศาสนาเป็นเรื่องล้าหลังไป ทำให้คนรุ่นใหม่ที่มีศรัทธาสูงจึงหันไปพึ่งเทคโนโลยีแทนที่จะพึ่งพระสงฆ์ "เช่น ในสมัยก่อนคนที่อยากรู้เรื่องอะไรก็จะไปที่วัด ไปหาครูอย่างพระสงฆ์ แต่สมัยนี้อยากรู้เรื่องอะไรก็ไปหากูเกิลแทน เพียงใช้เวลาแค่ 5 นาทีก็รู้ได้ สิ่งเหล่านี้จึงทำให้คนรุ่นใหม่ตัดความสำคัญของวัดทิ้งไป"^๒

การที่เด็กไทยห่างเหินวัดไปจึงเป็นเรื่องที่น่ากลัว เพราะเด็กไทยจะไม่มีรากฐานทางศีลธรรม พร้อมทั้งจะทำให้ก่อเกิดพฤติกรรมเห็นแก่ตัว โกงกิน คิดแคบ มองแคบ ขาดจิตสำนึก ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นในกับสถานการณ์ปัจจุบันก็สะท้อนออกมาแล้วในทางที่ไม่ค่อยจะดีนัก และการที่คนรุ่นใหม่ไม่มีรากแก้วทางศีลธรรม บ้านเมืองในอนาคตก็จะบอบช้ำมากขึ้น ไม่ต่างอะไรเลยกับในยุคสมัยนี้" เด็กไปวัดดีอย่างไร การไปวัดจะทำให้พวกเขาได้ค้นพบต้นแบบในการดำรงชีวิตที่ดี ได้แรงบันดาลใจในทางธรรมสามารถนำมาปรับใช้ได้ ได้สมาคมกับคนที่ดูเป็นผู้ทรงศีลทรงปัญญา รวมทั้งได้คุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ความกตัญญู เสียสละ ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ การเป็นผู้ให้ และจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา

ทักษะการกระทำและการสื่อความหมายของข้อมูลในการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจสิ่งที่ต้องการสื่อได้ชัดเจน ถูกต้องรวดเร็วและง่ายต่อการแปลความหมาย วิธีในการนำเสนอข้อมูล มีหลายวิธี เช่น การใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน แผนภาพ แผนภูมิ แผนที่ แผนผัง ตาราง กราฟ วงจรหรือสมการ เป็นความชำนาญในการหาความสัมพันธ์เชิงปริมาณ โดยมีวิธีการนับ การคิดคำนวณโดยใช้วิธีบวก ลบ คูณ หาร การใช้ตัวเลขคิดสูตรทางวิทยาศาสตร์ขั้นตอนการจัดกระทำและการสื่อความหมายของหมายข้อมูล ๑) เลือกรูปแบบในการจัดทำนำเสนอให้เหมาะสมกับข้อมูล ๒) จัดกระทำข้อมูลตามรูปแบบที่ได้เลือกไว้ โดยอาจทำได้ดังนี้ จัดเรียงลำดับใหม่หาความถี่เมื่อมีข้อมูลซ้ำ แยกหมวดหมู่หรือประเภท คำนวณหาค่าใหม่ บรรยายลักษณะสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานที่ด้วยข้อความกะทัดรัดเหมาะสมจนสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ โดยการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด จากผู้ส่งไปยังผู้รับ หรือจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่น ๆ ให้เกิดความรู้สึก ความเข้าใจตรงกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสื่อความหมายมีลักษณะเป็นกระบวนการ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ คือ ๑) ผู้ส่งสาร (Sender) คือผู้ที่สื่อความหมายไปยังผู้รับ ๒) สาร (Message) คือ เรื่องราวข้อมูล ที่ผู้ส่งสารต้องการให้ผู้รับเกิดพฤติกรรมตามที่ต้องการ ๓) สื่อหรือช่องทาง (Channel) เป็นตัวที่ทำให้เนื้อหาสาระ มีรูปร่างลักษณะที่เหมาะสมกับการไปถึงผู้รับสารได้ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน รูปภาพ ท่าทาง สัญลักษณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ เป็นต้น ๔) ผู้รับสาร (Receiver) ผู้รับสารที่ผ่านมาโดยใช้ประสาทสัมผัส ทางใดทางหนึ่งในการรับ เช่น ตามองดู หูรับฟัง เป็นต้น การสื่อความหมายด้วยภาพ (Visual Communication) ใช้กันมาตั้งแต่สมัยก่อนจะประกอบด้วยภาษาพูด รูปภาพ เครื่องหมายต่าง ๆ จากสิ่งเหล่านี้ การติดต่อ

^๒ ว.วชิรเมธี, ธรรมติดปีก (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๙), หน้า ๖๗.

สื่อความหมาย ที่ใช้สายตายังสามารถรักษาหลักฐานให้ยืนยงอยู่ได้หลายสมัยในทางศิลปะอาจจะเรียกว่า เป็นภาษาสัญลักษณ์ หมายถึง ภาษาที่เกิดจากการมองเห็นด้วยรูปร่าง รูปทรง และลักษณะ ซึ่งแตกต่างจากภาษาพูดที่จะเปลี่ยนแปลงไปได้เสมอ การแสดงด้วยภาพมักจะแสดงออกถึงความคิด ในทางที่ง่ายที่สุด ตรงไปตรงมา การถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่าง ประเทศที่ใช้ภาษาต่างกัน ภาพเป็นสิ่ง สำคัญที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ภาพเหมือน (Representation) หมายถึง ภาพที่แสดงถึงสิ่งที่เรา มองเห็นและสังเกตได้จากสภาพแวดล้อม และประสบการณ์ ภาพสัญลักษณ์ (Symbolism) หมายถึง มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเป็นลักษณะของสัญลักษณ์แทนสิ่งที่เรามองเห็นจริงโดยทำให้ดูง่ายขึ้นและมีความหมายชัดเจน ภาพนามธรรม (Abstract) คือ การลดรายละเอียดจากสิ่งที่มองเห็นไปสู่ องค์ประกอบในการมองขั้นพื้นฐาน ซึ่งความจริงแล้วการจะเข้าใจในโครงสร้างขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มองเห็น มีความสำคัญมาก

นอกจากนี้การสื่อสารเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการสื่อสารจึงมีบทบาท ความสัมพันธ์หรืออิทธิพลต่อความเป็นไปต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของบุคคลและของสังคม แม้ว่า ในความเป็นจริงการสื่อสารนั้นเป็นของกลางๆ ก็ตาม หากแต่ขึ้นอยู่กับว่าการสื่อสารนั้นจะถูก นำไปใช้ อย่างไร ด้วยแนวคิดอะไรและเพื่ออะไร ดังที่เมื่อพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้น การประกาศพระศาสนา หรือการสื่อสารทั้งหลาย ทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงทำการสื่อสารเอง หรือที่ได้ส่งพระสาวกไปทำการสื่อสาร กับผู้รับสารทั้งหลาย นั้น ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก การเปลี่ยนแปลงสังคมที่เกิดขึ้นจึง เป็นไปในทางดีงาม เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม^๓

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การสื่อความหมายในการ อธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ด้วยการสื่อสารและสื่อความหมายเชิงพุทธ เพื่อเป็นการศึกษา แนวทาง หรือวิธีการในการขัดเกลาจิตใจ ฝึกฝนให้เยาวชนได้มีความเข้าใจ ด้วยวิธีการสื่อความหมาย เชิงพุทธ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลัก พระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน จังหวัดเลย

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อ ความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา

^๓ ทศนีย์ เจนวนิธิสุข. การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๗๘.

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารและการสื่อความหมาย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อความหมาย ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการแสวงหาข่าวสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร และแนวคิดการสื่อความหมายเชิงพุทธ

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

เยาวชนในจังหวัดเลย หมายถึง ตัวแทนเยาวชนที่มีอายุ ตั้งแต่ อายุ ๑๔ ปี ไม่เกิน ๑๘ ปี จากสถาบันการศึกษา ๓ แห่ง คือ ๑) ตัวแทนเยาวชนโรงเรียนบ้านนาอ้อวิทยา บ้านนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ๕ คน ๒) ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนท่าลี่วิทยา อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย 5 คน และ ๓) ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนบ้านวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ๕ คน รวม ๑๕ คน

๑.๔ คำถามวิจัย

๑.๔.๑ การสื่อความหมายและการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ การวิเคราะห์อธิบายเหตุผลของเยาวชนผ่านกิจกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาการมีศีลธรรมและจริยธรรม มีการสื่อความหมายเชิงพุทธเป็นอย่างไร

๑.๔.๓ กิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา ช่วยพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยได้อย่างไร

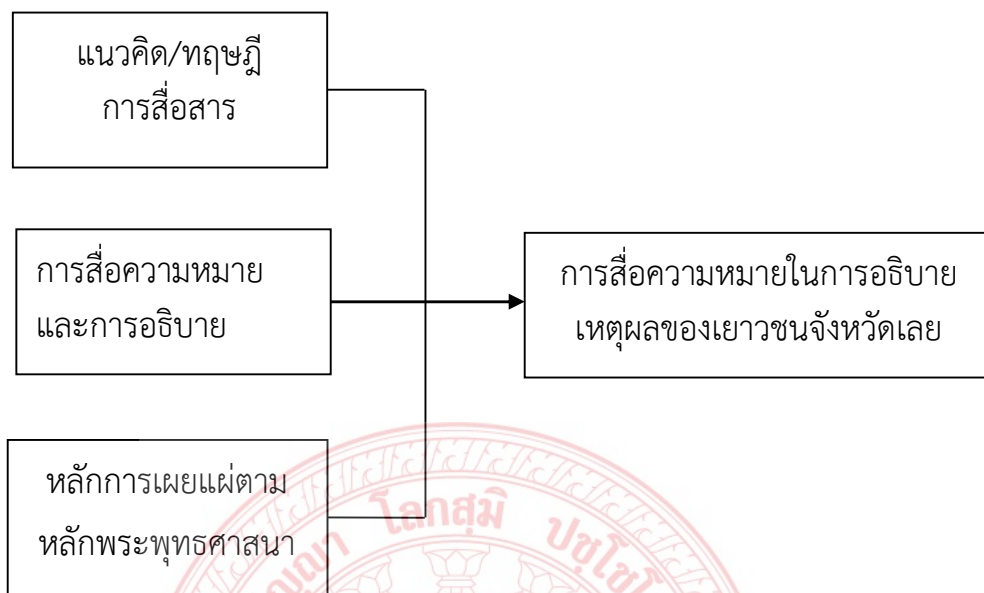
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การสื่อความหมาย (Interpretation) หมายถึง กระบวนการอธิบายแก่ผู้ชมถึงความสำคัญของสถานที่หรือวัตถุที่แสดงให้เห็น เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินกับการชมยิ่งขึ้น เกิดความเข้าใจในมรดกและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น และพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย

๑.๕.๒ การอธิบายเหตุผล (Reasons) หมายถึง การทำให้บุคคลอื่นเข้าใจความจริง เป็นกระบวนการทางความคิดที่พยายามแสดงว่า ข้อสรุปควรเป็นที่ยอมรับหรือทำให้ผู้ฟังมีความเชื่อถือ เพราะมีเหตุผลหรือหลักฐานที่ดีมาสนับสนุน

๑.๕.๓ เยาวชนจังหวัดเลย (Youth of Loei Province) หมายถึง ตัวแทนเยาวชนที่มีอายุ ตั้งแต่ อายุ ๑๔ ปี ไม่เกินอายุ ๑๘ ปี ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจากสถาบันการศึกษา ๓ แห่ง คือ ๑) ตัวแทนเยาวชนโรงเรียนบ้านนาอ้อวิทยา บ้านนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ๕ คน ๒) ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนท่าลี่วิทยา อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ๕ คน และ ๓) ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนบ้านวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ๑๐ คน รวม ๒๐ คน

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีกลุ่มเป้าหมายและการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research)

เป็นขั้นตอนแรกโดยการศึกษาและค้นคว้าหนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารและการสื่อความหมาย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อความหมาย ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมแสวงหาข่าวสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร และแนวคิดการสื่อความหมายเชิงพุทธ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภาคสนามต่อไป

๑.๗.๒ การสัมภาษณ์ (Interview) มีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็น ผู้ส่งสาร (พระสงฆ์) และผู้รับสาร (เยาวชนจังหวัดเลย)

๒) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) โดยเชิญตัวแทนกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ประมาณ ๕-๑๐ คน ร่วมสนทนาหรืออภิปรายแบบไม่เป็นทางการตามประเด็นของแบบสัมภาษณ์

๓) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation observe) โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามเวลาที่กำหนด ไม่ได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย

๔) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observe) โดยผู้วิจัยดำเนินการสังเกตการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑.๘.๑ ได้ทราบการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ได้ทราบสภาพปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย

๑.๘.๓ พัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่ามีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

- ๒.๑ การสื่อสารและการสื่อความหมาย
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อความหมาย
- ๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการแสวงหาข่าวสาร
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร
- ๒.๕ พระพุทธศาสนากับการสื่อสาร
- ๒.๖ พระพุทธศาสนากับเยาวชน
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ การสื่อสารและการสื่อความหมาย

Keith David กล่าวว่า “การติดต่อสื่อสารของมนุษย์มักจะมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่เป็นสิ่งสกัดกั้นการติดต่อสื่อสารให้ด้อยประสิทธิภาพลงหรือล้มเหลว (Communication Breakdown)” จากคำกล่าวดังกล่าวจะเห็นว่าการติดต่อสื่อสารของมนุษย์มีอุปสรรคหลายประการการจะหลีกเลี่ยงหรือหาวิธีป้องกันแก้ไขเพื่อให้การติดต่อสื่อสารของมนุษย์เป็นไปได้โดยราบรื่นและมีประสิทธิภาพสูงสุดตามเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นเป็นสิ่งที่เราควรให้ความสนใจเพื่อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารจึงขอกล่าวโดยสรุปดังนี้การสื่อสาร “มนุษย์ทุกคนต้องมีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน เพื่อการดำรงชีวิตในสังคม และเพื่อการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น การติดต่อกันของมวลมนุษย์จะมีอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนหลับ มนุษย์ได้ใช้ความพยายามอันยาวนานในการพัฒนาการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อที่จะให้ผู้อื่นเข้าใจตนและให้ตนเข้าใจผู้อื่นจนเกิดการติดต่อสื่อสารกันในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาใบ้ เป็นต้น การเกิดภาษา ที่ใช้ติดต่อกันในแบบต่างๆก็เนื่องมาจากความพยายามของมนุษย์ที่จะเอาชนะอุปสรรคต่างๆทางการสื่อสาร อันอาจเป็นเหตุให้เกิดความล้มเหลวทางการสื่อสารในการ ติดต่อบุคคลนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความเข้าใจความหมายของสาร สามารถถอดรหัสเป็นความเข้าใจที่ตรงกันกับที่ผู้ส่งสารส่งมา การติดต่อสื่อสารของคนแต่ละกลุ่มจะใช้รหัสการติดต่อแตกต่างกันจึงทำให้เกิดภาษามากมายหลายภาษาขึ้นในโลก”^๔

^๔ เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต, การเขียนสำหรับสื่อการสื่อสาร, (กรุงเทพมหานคร: ดวงกลม, ๒๕๔๐), หน้า ๗๔.

จากคำกล่าวดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าการสื่อสารของมนุษย์เป็นกระบวนการที่มีพลวัต (Dynamic) มีผลกระทบต่อกันและกันระหว่างองค์ประกอบของการสื่อสาร ดังนั้นการสื่อสารของมนุษย์จึงมีความต่อเนื่อง (Continuous) มีการเปลี่ยนแปลง (Changing) ต้องอาศัยการปรับตัวตลอดเวลา การสื่อสารเป็นกระบวนการส่งสารหรือความรู้ซึ่งเป็นสิ่งเร้าต่างๆ ให้แก่ผู้รับสารโดยผ่านพาหะซึ่งนำสื่อหรือข้อเท็จจริงต่างๆ การสื่อสารทุกระดับตั้งแต่ระดับง่ายไปจนถึงระดับซับซ้อนมากขึ้น

๒.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของการสื่อสาร

ในปัจจุบันเรามีวิธีการสื่อสารได้หลายทาง เช่น โทรศัพท์มือถือ โทรสาร วิทยุติดตามตัว การส่งจดหมายทางอินเทอร์เน็ต (E-mail) ทำให้เราสามารถติดต่อกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในรูปแบบต่างๆ ได้ตลอดเวลา โดยมีจุดประสงค์ที่จะเสนอเรื่องราวต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้สึก ความคิด ความต้องการ รวมไปถึงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลรับรู้ชีวิตประจำวันของเราจึงต้องเกี่ยวข้องกับการสื่อสารตลอดเวลาซึ่งดูได้จากในปี ๒๕๓๕ รัฐบาลได้ประกาศให้เป็น ปีแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศไทย หรือ THAILAND IT YEAR ๑๙๙๕ แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารมีความสำคัญมากเพียงใด คำว่าสารสนเทศ หมายถึง เรื่องราวต่างๆที่ได้จากการนำข้อมูลประมวลหรือคำนวณทางสถิติ ไม่ใช่ข้อมูลดิบ เมื่อนำมารวมกับคำว่า เทคโนโลยีซึ่งครอบคลุมถึงเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ การสื่อสารโทรคมนาคม รวมทั้งเทคโนโลยีอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ทำให้การสื่อสารในปัจจุบันมีได้หลายรูปแบบ และจะเพิ่มมากขึ้นอย่างหาที่สิ้นสุดไม่ได้

การสื่อสารมีประโยชน์อย่างยิ่งทั้งต่อบุคคลและสังคม บุคคลสามารถรับรู้ความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน สังคมทุกระดับจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการสื่อสารทั้งสิ้น การสื่อสารก่อให้เกิดสังคมตั้งแต่ระดับกลุ่มคน ครอบครัว ไปจนถึงตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ และสังคมโลก หากขาดการสื่อสารมนุษย์จะรวมกลุ่มกันเป็นสังคมไม่ได้ การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้มนุษย์สามารถสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมของตนเอง รวมทั้งเรียนรู้และรับรู้วัฒนธรรมของสังคมอื่นเพื่อนำมาปรับปรุงวัฒนธรรมของตน ตลอดจนสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหมได้อย่างไม่จบสิ้น ปัจจุบันการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีมีมากมาย เช่น โทรสาร (FAX) อินเทอร์เน็ต (INTERNET) ซึ่งช่วยให้สังคมสื่อสารได้รวดเร็วทันใจยิ่งขึ้น อาจพิจารณาแบ่งเป็นหัวข้อได้ ดังนี้

๑. ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคล คนจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้จะต้องใช้การพูดจาสร้างมิตรภาพ ทั้งในบ้าน สถานศึกษา ที่ทำงาน และสังคมภายนอกอื่นๆ เช่น ร้านค้า โรงพยาบาล งานเลี้ยง เป็นต้น บางครั้งอาจอยู่ในรูปของสัญลักษณ์ เช่น สัญญาณไฟเขียวไฟแดง การส่งดอกไม้ ก็ได้

๒. ความสำคัญต่อการติดต่อระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม - บุคคลทั่วไปที่ต้องการทราบความเป็นไปของสังคมสามารถค้นหาได้จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรืออินเทอร์เน็ต สื่อมวลชนจะเป็นผู้กระจายข้อมูลข่าวสารของสังคม ไปสู่ปัจเจกบุคคลที่อยู่ทั่วไปให้ได้รับข้อมูลข่าวสารเดียวกัน

๓. ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สังคมจะพัฒนาก้าวไกลได้อย่างทั่วถึงต้องอาศัยการสื่อสารทั้งระดับบุคคล เช่น พัฒนาการ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

จนกระทั่งถึงสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต จากสื่อมวลชนเหล่านี้ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า ทั้งทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม โดยส่วนรวม

๔. ความสำคัญต่อความเป็นมาและเป็นไปของประชาชนในสังคม การค้นคว้าศึกษาและจดบันทึก ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าความเป็นมาของสังคมว่าเจริญมาอย่างไร และยังสามารถประมาณการความเป็นไปของสังคมในอนาคตได้ด้วยการใช้การสื่อสารให้การศึกษา ก่อแนวคิด และปลูกฝังคนรุ่นใหม่ของสังคม^๕

๒.๑.๑.๑ ความรู้พื้นฐานเรื่องการสื่อสาร การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต มนุษย์จำเป็นต้องติดต่อสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา การสื่อสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง นอกเหนือจากปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์มาก การสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน ซึ่งได้ชื่อว่า เป็นยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารมีประโยชน์ทั้งในแง่บุคคลและสังคม การสื่อสารทำให้คนมีความรู้และโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ทำให้สังคม เจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้มนุษย์สามารถสืบทอดพัฒนา เรียนรู้ และรับรู้วัฒนธรรมของตนเองและสังคมได้ การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน และสังคมในทุกด้าน

๒.๑.๑.๒ ความหมายของการสื่อสาร นักวิชาการในสาขาต่างๆ ได้ให้คำนิยามของการสื่อสารไว้มากมายแตกต่างกันออกไป คำนิยามที่เข้าใจง่ายสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ต่างๆได้ คือ คำนิยามของ EVERETT M. ROGERS นักนิเทศศาสตร์ที่มีชื่อเสียงได้กล่าวไว้ว่า “การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสารโดยมีเจตนาที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร” เมื่อผู้ส่งสารส่งสารไปยังผู้รับสารย่อมก่อให้เกิดผลบางประการที่ผู้ส่งสารปรารถนาในตัวผู้รับสาร ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสารก็ได้ จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ที่สำคัญยิ่งของการสื่อสารก็คือ การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

คำว่า “การสื่อสาร” หรือ Communications มีที่มาจากรากศัพท์ในภาษาลาตินว่า communis หมายถึง ความเหมือนกันหรือร่วมกัน การสื่อสาร (communication) หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูลความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ส่งสารโดยผ่านสื่อต่างๆ ที่อาจเป็นการพูด การเขียน สัญลักษณ์อื่นใด การแสดงหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไปยังผู้รับสาร ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการสื่อสารที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม หรือความจำเป็นของตนเองและคู่สื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการรับรู้ร่วมกันและมีปฏิริยาตอบสนองต่อกัน บริบททางการสื่อสารที่เหมาะสมเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล^๖

ส่วนกรมวิชาการได้ให้นิยามของการสื่อสารไว้ว่า “การสื่อสาร คือ การติดต่อกับมนุษย์ด้วยวิธีการต่างๆ อันทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรับรู้ความหมายของอีกฝ่ายหนึ่ง และการตอบสนอง” การสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการซึ่งหมายความว่า มีลักษณะต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่มีจุดเริ่มต้นและไม่มี

^๕ ดวงพร ณ นคร, การใช้สื่อการสอน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒.

^๖ ปภาวดี คำเทพ, ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, เอกสารประกอบการสอน, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขกาญจนาภิเษก, ๒๕๕๘), หน้า ๑๐๘.

จุดสิ้นสุด ไม่มีการหยุดนิ่งจะต้องมีบางสิ่งเกิดขึ้นก่อนกระบวนการ และมีบางสิ่งบางอย่างที่เกิดหลังกระบวนการต่อเนื่องกันไปอยู่เสมอ เป็นการกระทำโต้ตอบกลับไปกลับมาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารตลอดเวลา ผู้ส่งสารกลายเป็นผู้รับสารและผู้รับสารกลายเป็น ผู้ส่งสารในเวลาเดียวกัน

การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสาร และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อที่จะเข้าใจ จูงใจหรือความสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสาร ดังที่ E.EMERY, P.M. ASULY AND W.K. AGEE ได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์เรายังมีความต้องการขั้นพื้นฐานอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือไปจากความต้องการทางร่างกายในเรื่อง อาหาร และที่อยู่อาศัย ก็คือ ความต้องการที่จะสื่อสารกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ความจำเป็นในด้านการสื่อสารเป็นความจำเป็นพื้นฐานทางอารยธรรมยุคปัจจุบันของมนุษย์ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมิเพื่อให้ชีวิตอยู่รอด”

การสื่อสารเป็นกระบวนการติดต่อระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น หากเป็นการติดต่อระหว่างมนุษย์กับสัตว์ เช่น คนพูดคุยกับนกแก้ว นกขุนทอง หรือสุนัขกระดิกหางให้ผู้ที่ให้อาหารมัน สถานการณ์ดังกล่าวนี้ไม่จัดว่าเป็นการสื่อสาร

การสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุด ไม่มีการหยุดนิ่ง จะต้องมีบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นก่อนกระบวนการ และมีบางสิ่งบางอย่างที่เกิดหลังกระบวนการต่อเนื่องกันไปอยู่เสมอ นั่นคือการสื่อสารเป็นการกระทำโต้ตอบกลับไปกลับมา ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารตลอดเวลา ผู้ส่งสารอาจกลายเป็นผู้รับสาร และผู้รับสารกลายเป็นผู้ส่งสารในเวลาเดียวกันก็ได้ การสื่อสารไม่จำเป็นต้องมีสองหรือหลายคน การคิดอยู่ในใจตัวเองก็ถือว่าเป็นการสื่อสารเช่นกัน

๒.๑.๑.๓ ความสำคัญของการสื่อสาร

๑) การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ไม่มีใครที่จะดำรงชีวิตได้ โดยปราศจากการสื่อสาร ทุกสาขาอาชีพก็ต้องใช้การสื่อสารในการปฏิบัติงาน การทำธุรกิจต่างๆ โดยเฉพาะสังคมมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา พัฒนาการทางสังคม จึงดำเนินไปพร้อมๆ กับพัฒนาการทางการสื่อสาร

๒) การสื่อสารก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและสังคม ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนในสังคม ช่วยสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี สะท้อนให้เห็นภาพความเจริญรุ่งเรือง วิถีชีวิตของผู้คน ช่วยธำรงสังคมให้อยู่ร่วมกันเป็นปกติสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

๓) การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทั้งตัวบุคคลและสังคม การพัฒนาทางสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ รวมทั้งศาสตร์ในการสื่อสาร จำเป็นต้องพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ

๒.๑.๒ วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

๑) เพื่อให้ข่าวสารและความรู้ (Inform) เช่นการเรียนการสอน การเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์

๒) เพื่อชักจูงใจ (Persuade) เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสารให้คล้อยตามเรื่องที่เราต้องการจะสื่อสาร เช่น การโฆษณาเพื่อจูงใจให้ลูกค้าซื้อสินค้า

๓) เพื่อความบันเทิง (Entertain) เช่น การจัดรายการเพลง หรือเกมต่างๆ ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์

ในการสื่อสารที่ดีควรรวบรวมวัตถุประสงค์เหล่านี้เข้าด้วยกัน เพราะในกิจกรรมการสื่อสารแต่ละอย่างนั้นมักจะมีหลายวัตถุประสงค์แฝงอยู่ เช่น การเรียนการสอนโดยแทรกอารมณ์ขัน เป็นต้น

๒.๑.๓ องค์ประกอบของการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นและดำเนินไปในสังคม โดยอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ ๗ ประการ คือ

๑. ผู้ส่งสาร (Transmitter, Source, Sender) หมายถึง แหล่งกำเนิดของสาร หรือผู้ที่เลือกสรรข่าวสารที่เกี่ยวกับความคิด หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วส่งต่อไปยังผู้รับสาร อาจเป็นคนเดียว คณะ หรือสถาบันก็ได้

David K Berlo ได้เสนอแนวความคิดไว้ว่า การสื่อสารจะบรรลุผล ถ้าหากว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills) ทัศนคติ (Attitude) และระดับความรู้ (Level of Knowledge) ในระดับเดียวกัน หรือใกล้เคียงกันและอยู่ในระบบสังคม (Social System) และวัฒนธรรม (Culture) เดียวกัน

๒. สาร (Message) หมายถึง สารหรือเรื่องราวที่ผู้ส่งสารส่งไปยังผู้รับสาร ซึ่งอาจจะเป็นความคิดหรือเรื่องราว ทั้งวัจนะภาษา และอวัจนะภาษา องค์ประกอบของสารมี ๓ ประการ คือ สัญลักษณ์ของสาร (Message Code) เนื้อหาของสาร (Message Content) การเลือกหรือจัดลำดับข่าวสาร (Message Treatment)

คำว่า “สาร” ในความหมายที่ใช้โดยทั่วไปมักหมายถึง เนื้อหาสาระของสารมากกว่า ซึ่งก็คือข้อความที่ผู้ส่งสารเลือกใช้เพื่อสื่อความหมายตามที่ต้องการ ทั้งนี้อาจจะรวมถึงข้อเสนอ บทสรุป และความคิดเห็นต่างๆ ที่ผู้ส่งสารแสดงออกมาในข่าวสารนั้นๆ

๓. ผู้รับสารหรือผู้ฟัง (Receiver or Audience, Destination) หมายถึง ผู้ที่ได้รับข่าวสารจากผู้ส่งสารแล้วถอดรหัสข่าวสารนั้นออกเป็นความหมายซึ่งเป็นจุดหมายปลายทาง และเป้าหมายของการสื่อสาร ผู้รับสารอาจจะเป็นบุคคลคนเดียว กลุ่มคน หรือหลายคนก็ได้ ซึ่งแบ่งผู้รับสารได้เป็น ๒ ประเภท คือ ผู้รับสารตามเจตนาของผู้ส่งสาร (Intened Receiver) และผู้รับสารที่มิใช่เป้าหมายในการสื่อสารของผู้ส่งสาร (Unintened Receiver)

๔. สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร (Channel, Media) หมายถึง ช่องทางที่สารจากผู้ส่งสารผ่านออกไปยังผู้รับสาร สิ่งใช้สื่อสารเป็นสัญลักษณ์ แบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๔.๑ ท่าทาง (Gestures) การใช้ท่าทางในการแสดงออกนั้นจะต้องเป็นสากลและเป็นที่ยอมรับมากที่สุด หรือสามารถทำให้ผู้อื่นเข้าใจได้

๔.๒ ภาษาพูด (Language Spoken) มนุษย์ทุกชนชาติต่างมีภาษาพูดเป็นของตนเองมาแต่โบราณกาล ภาษาพูดมีข้อจำกัดอยู่ ๒ ประการ คือ ระยะทาง (Space) กับ เวลา (Time)

๔.๓ ภาษาเขียน (Language Written) ภาษาเขียนไม่ได้หมายถึงตัวอักษรเท่านั้น แต่รวมไปถึงรูปภาพ สี เส้น ขนาดของตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ต่างๆที่แสดงออกด้วยการเขียน ก็นับว่าเป็นการสื่อสารโดยทางภาษาเขียนทั้งสิ้น

ดังนั้นในการสื่อสารผู้ส่งสารจะต้องเลือกสื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้รับสาร และวัตถุประสงค์ในการสื่อสารด้วย

๕. เสียงหรือสิ่งรบกวน (Noise) หมายถึง ปัญหาเกี่ยวกับเสียง หรือสิ่งรบกวนใดๆก็ตามที่แทรกเข้ามาในช่องทางสื่อสารซึ่งผู้ส่งสารไม่ปรารถนาให้สอดแทรกเข้ามา ทำให้การสื่อสารดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น ไม่บรรลุเป้าหมาย หรือไม่มีประสิทธิผลเท่าที่ควร สิ่งรบกวนเหล่านี้แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๕.๑ สิ่งรบกวนภายนอก (Physical Noise) ซึ่งอยู่เหนือการควบคุมของผู้รับสาร เช่น เสียงเครื่องจักรทำงาน เสียงเพลงที่ดังเกินไป

๕.๒ สิ่งรบกวนภายใน (Psychological Noise) ซึ่งเกิดภายในตัวผู้รับสารเอง เช่น หิวข้าว การเหม่อลอย

๖. ปฏิกริยาตอบกลับ (Feedback) หมายถึง วิธีการที่ผู้รับสารแสดงออกมาให้ผู้ส่งสารได้ทราบผลของการสื่อสารว่าสำเร็จแค่ไหน บรรลุเป้าหมายและสร้างความพอใจให้ผู้รับสารมากน้อยเพียงใด เพื่อผู้ส่งสารจะได้นำมาปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือคงสภาพ วิธีการ เนื้อหาสาระของสารและการเลือกสื่อ ซึ่งจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิผลดียิ่งขึ้น หรือพิจารณาว่าควรจะสื่อสารต่อไปหรือไม่เพียงใด ปฏิกริยาตอบกลับนี้อาจจะแสดงออกทางสีหน้า การตั้งคำถาม การพูดโต้ตอบ หรือแสดงความคิดเห็นก็ได้ แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๖.๑ ปฏิกริยาตอบกลับแบบทันทีทันใด (Immediate Feedback) จะเกิดขึ้นในการสื่อสารแบบที่ผู้ส่งสารหรือผู้รับสารสามารถเห็นหน้ากันได้แบบทันทีทันใด (Face to Face Communication) หรือการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

๖.๒ ปฏิกริยาตอบกลับแบบช้าๆ (Delayed Feedback) ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารมวลชน

ปฏิกริยาตอบกลับมีด้วยกัน ๒ ลักษณะ คือ ปฏิกริยาตอบกลับเชิงบวก (Positive) และปฏิกริยาตอบกลับเชิงลบ (Negative) ในการสื่อสารนั้นปฏิกริยาตอบกลับเชิงบวกมักจะก่อให้เกิดผลดี เพราะทำให้ผู้ส่งสารสามารถประเมินผลความสำเร็จของการสื่อสารได้ ส่วนปฏิกริยาตอบกลับเชิงลบจะแจ้งให้ทราบว่า การสื่อสารนั้นผิดพลาด ล้มเหลว หรือบกพร่องอย่างไร ฉะนั้นปฏิกริยาตอบกลับจึงเป็นกลไกควบคุมกระบวนการสื่อสารด้วย แต่บางครั้งที่ผู้รับสารไม่แสดงปฏิกริยาตอบกลับให้ผู้ส่งสารทราบ เช่น การสื่อสารมวลชน จะทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารได้

๗. ประสบการณ์ (Frame of Reference/Field of Experience) หมายถึง ประสบการณ์ของผู้ส่งสารหรือผู้รับสาร รวมทั้งความรู้และความรู้สึกนึกคิด อารมณ์และทัศนคติ ซึ่งทำให้ความเข้าใจสารของผู้รับสารเหมือนหรือคล้ายคลึงกับผู้ส่งสาร ทำให้ผู้รับสารเข้าใจสารได้ตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร โดยการใช้ประสบการณ์ที่มีอยู่ตีความหมายของสัญลักษณ์ หรือสารที่รับหรือส่งมา Wilbur Schramm กล่าวว่า มนุษย์เราจะรับรู้และเข้าใจความหมายของสิ่งต่างๆได้ไม่หมด เราจะได้รับสารได้แต่เพียงเฉพาะสิ่งที่มีประสบการณ์ร่วมกับผู้ส่งสารเท่านั้น ในทำนองเดียวกัน ผู้ส่งสารก็

มีความสามารถจำกัดที่จะส่งสารได้ภายในขอบเขตของประสบการณ์ของตนเองเท่านั้น ดังนั้นการสื่อสารจะสำเร็จหรือไม่ มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีประสบการณ์ร่วมกันหรือไม่นั่นเอง

๒.๑.๔ ประเภทของการสื่อสาร

การจำแนกประเภทของการสื่อสาร สามารถจำแนกได้หลายลักษณะตามเกณฑ์ และวัตถุประสงค์ที่จะนำมาพิจารณา โดยทั่วไปสามารถจำแนกประเภทของการสื่อสารตามเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

๑. จำแนกตามจำนวนผู้สื่อสาร ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

๑.๑ การสื่อสารภายในตัวบุคคล หมายถึง การสื่อสารที่บุคคลเดียวเป็นทั้งผู้ส่งสาร และผู้รับสาร เช่นการคิดอยู่คนเดียว การอ่านหนังสืออยู่คนเดียว การพูดกับตัวเอง

๑.๒ การสื่อสารระหว่างบุคคล หมายถึง การสื่อสารที่มีบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปสื่อสารกันโดยเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับสลับกันไป มองเห็นหน้าตากัน และพูดกันได้อย่างทั่วถึง การสื่อสารประเภทนี้ถือได้ว่าเป็นการสื่อสารในลักษณะกลุ่มย่อย ที่ทุกคนสามารถได้แลกเปลี่ยนสารกันได้โดยตรง เช่น การพูดคุยกัน การสอนหนังสือในกลุ่มย่อย การประชุมกลุ่มย่อย การเขียนจดหมายโต้ตอบกัน เป็นต้น

๑.๓ การสื่อสารกลุ่มใหญ่ หมายถึง การสื่อสารระหว่างคนจำนวนมาก ไม่อาจมองเห็นหน้าตาได้อย่างทั่วถึง สมาชิกในกลุ่มไม่สามารถทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสาร และผู้รับสารกันได้ทุกคน เพราะมีระเบียบวินัยเข้ามาเกี่ยวข้อง และจำนวนสมาชิกก็มากเกินไป เช่น การบรรยายในที่ประชุม การสอนหนังสือในห้องเรียน การกล่าวคำปราศรัย การพูดหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

๑.๔ การสื่อสารองค์การ เป็นการสื่อสารระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงาน หรือหน่วยงานกับบุคคล โดยเนื้อหาของสาร และวัตถุประสงค์ในการสื่อสารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับภารกิจ และงานขององค์การ หรือหน่วยงานเท่านั้น เช่น การสื่อสารในบริษัท การสื่อสารในหน่วยราชการ การสื่อสารในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

๑.๕ การสื่อสารมวลชน หมายถึงการสื่อสารที่มีไปยังประชาชนจำนวนมากในเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ซึ่งประชาชนจะอยู่กระจัดกระจายทั่วไป เพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงต้องอาศัยสื่อเป็นสื่อมวลชนซึ่งมีอยู่ ๔ ชนิด ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร

๒. จำแนกตามลักษณะการใช้ภาษา จำแนกได้ ๒ ประเภท คือ

๒.๑ การสื่อสารที่ใช้ภาษาถ้อยคำ หรือการสื่อสารเชิงวจนภาษา เป็นการสื่อสารที่อยู่ในภาษาพูดหรือภาษาเขียน ได้แก่ การสื่อสารที่ใช้ ภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น การพูดบรรยาย การอภิปราย การเขียนหนังสือ เป็นต้น

๒.๒ การสื่อสารที่ไม่ใช้ภาษาถ้อยคำ หรือการสื่อสารเชิงอวัจนภาษา เป็นการสื่อสารที่ไม่ได้อยู่ในภาษาพูดหรือภาษาเขียน ได้แก่ การสื่อสาร ที่ใช้อากัปกิริยาท่าทาง หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น กริยาอาการ สิ่งของ เวลา ร่างกาย สถานที่ น้ำเสียง เป็นต้น

๓. จำแนกโดยถือเกณฑ์เห็นหน้าค่าตากัน คือ ยึดเอาตำแหน่งที่อยู่ของผู้ส่งสาร และผู้รับสารเป็นหลักพิจารณา จำแนกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๓.๑ การสื่อสารแบบเผชิญหน้าหรือการสื่อสารทางตรง เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารอยู่ในตำแหน่งที่สามารถมองเห็นกัน ได้ตอบซักถามกันได้ทันทีทันใด และมองเห็นอกกับกริยาซึ่ง กันและกันได้ตลอดเวลาที่ทำการสื่อสาร เช่น การสนทนากัน การเรียนการสอนในห้องเรียน การประชุมสัมมนา เป็นต้น

๓.๒ การสื่อสารแบบไม่เห็นหน้าหรือการสื่อสารทางอ้อม เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารอยู่ในตำแหน่งที่ต่างกันทั้งสถานที่และเวลา ไม่สามารถซักถามหรือตอบโต้ได้ทันทีทันใดและไม่สามารถสังเกตกริยาท่าทางซึ่งกันและกันได้ โดยจะอาศัยสื่อกลางเข้ามาช่วย เช่น โทรเลขหนังสือพิมพ์ จดหมาย เป็นต้น

๔. จำแนกโดยถือเกณฑ์ความสามารถในการโต้ตอบกัน

๔.๑ การสื่อสารทางเดียว เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่มีโอกาสโต้ตอบกัน อาจเห็นหน้าหรือไม่เห็นก็ได้ โดยผู้ส่งสารไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้พูด หรือโต้ตอบกัน เช่น ครูกำลังสอนนักเรียน โดยไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม หรือแสดงความคิดเห็นเลย

๔.๒ การสื่อสารสองทาง เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถตอบโต้ได้ขณะทำการสื่อสาร เช่น การคุยตอบโต้กันทางโทรศัพท์ การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม หรือแสดงความคิดเห็น

๕. จำแนกประเภทตามเกณฑ์ความแตกต่างระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสาร มี ๓ ประเภท คือ

๕.๑ การสื่อสารระหว่างเชื้อชาติ เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างเชื้อชาติ เป็นคนละภาษา ดังนั้นการสื่อสารประเภทนี้ผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องศึกษาภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ของผู้ของตน เองสื่อสารด้วย เช่น ชาวไทยสื่อสารกับชาวอังกฤษ เป็นต้น ไม่เช่นนั้นการสื่อสารอาจจะล้มเหลวได้

๕.๒ การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม เป็นการสื่อสารของคนต่างวัฒนธรรมกัน ซึ่งผู้ส่งสารและผู้รับสารอาจเป็นคนในประเทศเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน เช่น การสื่อสารระหว่างคนไทยภาคกลาง กับภาคเหนือ คนไทยพื้นราบกับคนไทยภูเขา เป็นต้น

๕.๓ การสื่อสารระหว่างประเทศ เป็นการสื่อสารในระดับชาติ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร จะต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของชาติ การสื่อสารประเภทนี้มักเป็นการสื่อสารที่เป็นทางการ

๖. จำแนกโดยถือลักษณะเนื้อหาวิชา จำแนกได้ ๘ ประเภท คือ

๖.๑ ประเภทข่าวสาร เป็นการสื่อสารที่เน้นเอาสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับระบบข่าวสาร นำ ไปประยุกต์ใช้กับงานด้านการกระจายข่าว การส่งข่าว การนำข้อมูลที่เก็บไว้มาใช้ ตลอดจนการพัฒนาวิธี วิเคราะห์ระบบข่าวสาร

๖.๒ การสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารที่มุ่งถึงทฤษฎีการสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่การสื่อสารแบบตัวต่อตัว การสื่อสารกลุ่มย่อย ตลอดจนการสื่อสารกลุ่มใหญ่

๖.๓ การสื่อสารมวลชน เป็นการสื่อสารที่มุ่งส่งสารไปสู่คนจำนวนมากซึ่งกระจายกระจายอยู่ในที่ต่างๆ ให้ได้รับสารเดียวกันในเวลาเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน

๖.๔ การสื่อสารการเมือง เป็นการสื่อสารที่มีเนื้อหาไปในทางการเผยแพร่ข่าวสาร การเมือง การประชาสัมพันธ์หาเสียง การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมือง การเลือกตั้ง ตลอดจนระบอบ การปกครอง

๖.๕ การสื่อสารในองค์กร เป็นการสื่อสารที่มีเนื้อหาให้ทราบถึงประสิทธิผลของ การดำเนินงานในองค์กร หรือหน่วยงานทั้งในการบริหารและการจัดการ

๖.๖ การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล หมายถึง บุคคลในประเทศเดียวกัน สื่อสารต่างๆวัฒนธรรมกัน หรือการสื่อสารกับบุคคลต่างประเทศ ต่างเชื้อชาติกัน เนื้อหาของสารก็ย่อม เกี่ยวข้องกับทฤษฎี และพฤติกรรมทางวัฒนธรรมด้วย

๖.๗ การสื่อสารการสอน เป็นการสื่อสารที่มีเนื้อหามุ่งเน้นถึงหลักวิชาการ การ วิจัย การถ่ายทอดความรู้ ซึ่งอาจจะอยู่ในระบบการสอน หรือเทคโนโลยีการสอน เช่น การสอนใน ห้องเรียน การสอนระบบทางไกล เป็นต้น

๖.๘ การสื่อสารสาธารณสุข เป็นการสื่อสารที่มุ่งเน้นเนื้อหาในการพัฒนาสุขภาพ พัฒนาคุณภาพของชีวิตของประชาชน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาาระบบการสาธารณสุข การเผยแพร่ โน้มน้าว ใจให้ประชาชนตระหนักในการพัฒนาสุขภาพพลานามัย

๒.๑.๕ ปัญหาและอุปสรรคการติดต่อสื่อสาร (Communication Breakdown)

การสื่อสารถ้าดำเนินไปด้วยความงามราบรื่นการสื่อสารนั้นก็จะมีประสิทธิผลสำเร็จตามที่ผู้ส่ง สารต้องการแต่ถ้าการสื่อสารนั้นไม่ประสิทธิผลสำเร็จหรือมีอุปสรรค ก็จะทำให้เกิดผลเสียหรือเกิดการ แปลความหมายไปในทางที่ผิดเพี้ยนได้โดยทั่วไปการสื่อสารมักประสบกับปัญหา ๒ ประการคือ

๑. อุปสรรคทางกล (Mechanical Noise) หมายถึงอุปสรรคในตัวสื่อเอง เช่น ตัวพิมพ์ในหนังสือไม่ชัดเจนภาพโทรทัศน์ไม่คมชัด ภาพพร่ามัว เสียงรบกวนต่างๆ

๒. อุปสรรคทางภาษา (Semantic Noise) หมายถึง อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการใช้ ภาษา การใช้คำคลุมเครือไม่ชัดเจน ภาษายาก สำนวนฟัง-อ่านไม่เข้าใจ ทำให้เกิดการตีความหมายผิด

ดวงแสง ณ นคร ได้แบ่งสิ่งรบกวน (Noise) อันเป็นอุปสรรคในการสื่อความหมาย ในการถ่ายทอดข่าวสารซึ่งมีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการติดต่อสื่อสาร ๒ ประเภท คือ^๗

๑. สิ่งรบกวนทางจิตใจ เช่น ความหิว ความกระวนกระวาย ความขัดแย้งใน ประสบการณ์เดิมต่อประสบการณ์ใหม่

๒. สิ่งรบกวนภายนอก เช่น เสียงรบกวน เสียงสอดแทรก แสงกระทบรบกวน การ จัดที่นั่งไม่เหมาะสมทำให้ดูไม่ชัดฟังไม่ชัด ภาพยนตร์มีรอยขีดข่วนมากทำให้ภาพไม่ชัด เป็นต้น

การป้องกันแก้ไขเพื่อให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปโดยราบรื่นและมีประสิทธิภาพ สูงสุดตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพอันเป็นเป้าหมายของการสื่อสารนั้น มี องค์ประกอบอันเป็นปัจจัยสำคัญ ที่เกี่ยวข้องสรุปได้ ดังนี้

๑. ทักษะการติดต่อสื่อสาร (Communication Skill) ของทั้งผู้ส่งสารและผู้รับ สาร หมายถึงความรู้ความสามารถและความชำนาญในการพูด การเขียน การฟัง และการตีความหมาย การเข้ารหัส (Encode) หรือการถอดรหัส (Decode) ของทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ยิ่งมีความรู้

^๗ ดวงพร ณ นคร, การใช้สื่อการสอน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๔๙.

ความสามารถมาก ก็ยิ่งทำให้การติดต่อสื่อสารได้ผลดียิ่งขึ้น ใช้เวลาน้อย ทำให้เข้าใจง่ายและเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้ส่งและผู้รับสารขาดทักษะหรือความชำนาญในการติดต่อสื่อสาร ก็ย่อมจะทำให้การรับข่าวสารไม่กระจ่างชัดและไม่เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารนั้นๆ ได้

๒. ทศนคติ (Attitude) เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการติดต่อสื่อสาร ทั้งทัศนคติของผู้ส่งสารและผู้รับสารเองซึ่งจะต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเอง และความมั่นใจในเนื้อหาและวิธีการที่จะถ่ายทอด

๓. ความรู้ (Knowledge) การติดต่อสื่อสารจะเป็นผลดีขึ้นอยู่กับความรู้ของผู้ส่งสารด้วย ถ้าผู้ส่งสารมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ที่ไม่มั่นใจในเนื้อหาความรู้ที่ทั้งนี้ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่มีระดับสูงเท่าไร ก็จะมีผลทำให้การถ่ายทอดข่าวสารได้มากขึ้น

๔. ลักษณะของสาร การติดต่อสื่อสารจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของสารที่ อันเป็นปัจจัยในการติดต่อสื่อสาร ดังนี้

- เนื้อหาหรือข่าวสารต้องเป็นที่สนใจของผู้รับสาร
- ข่าวสารควรใช้สัญลักษณ์ หรือเครื่องหมายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ร่วมของผู้รับสาร ให้เข้าใจง่าย หรือเกิดการเรียนรู้ ภาษา ภาพหรือความคิดรวบยอดต่างๆ ที่เสนอต้องเข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อนเกินกว่าระดับความสามารถของผู้รับสาร
- ข่าวสารต้องเร้าความต้องการ (Need) ของผู้รับและต้องมีการแนะนำแนวทางในการสนองความต้องการนั้นๆ ได้
- ต้องมีการสร้างสภาวะที่ก่อให้เกิดความดึงดูด ความสนใจของผู้รับ (Attention) โดยจะต้องมีวิธีการที่จะกระตุ้นหรือจูงใจให้ผู้รับตื่นตัวอยู่เสมอ มีความพร้อมที่จะรับ

๕. การติดต่อสื่อสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะได้ผลดี ควรมีการกระทำแบบต่อเนื่อง มีความสม่ำเสมอ

๖. การติดต่อสื่อสารจะมีประสิทธิภาพเมื่อเลือกใช้ช่องทางหรือสื่อที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับผู้รับสาร การเลือกและการใช้สื่อจะต้องมีระบบ จึงจะทำให้การติดต่อสื่อสารได้ผลดี

๗. ควรสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมในการติดต่อสื่อสาร เช่น บรรยากาศแบบเป็นกันเอง มีความอบอุ่น และอิสระ เป็นต้น

๘. ผู้ถ่ายทอดข่าวสาร ควรจะต้องรู้จักใช้วิธีการแก้ปัญหา อุปสรรคของการสื่อสารต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นการแก้ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคลทางกายภาพ เช่น ปัญหาการได้ยิน สายตา การมองเห็นได้ไม่ชัดการรับรู้การตอบสนองต่อสิ่งเร้า รวมทั้งการแก้ไขปัญหาเทคนิคการสื่อสารในประเด็นย่อยๆ เช่น การขจัดปัญหาการพูดที่ใช้ศัพท์สูงเกินไป การใช้ศัพท์วิชาการสูงเกินไป ปัญหาการอธิบายกวนปัญหาการพูดเสียงราบเรียบจนน่าเบื่อ เป็นต้น

๒.๑.๕ การสื่อความหมาย

การสื่อความหมายเป็นพฤติกรรมสำคัญที่สัตว์สังคมทุกชนิดใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อซึ่งกันและกัน แสดงถึงความเป็นหมู่เหล่าเผ่าพันธุ์เดียวกัน การสื่อความหมายมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Communis หรือ Commus แปลว่าคล้ายคลึง หรือ ร่วมกัน ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษ

ว่า Communication การสื่อความหมายจึงเป็นกระบวนการส่งหรือถ่ายทอดความรู้ เนื้อหา สารระ ความรู้สึก นึกคิด ทักษะ ค่านิยม ทักษะ ตลอดจนประสบการณ์จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า "ผู้ส่ง" ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า "ผู้รับ"

๒.๑.๕.๑ โครงสร้างและองค์ประกอบของกระบวนการสื่อความหมาย

กระบวนการสื่อความหมายจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ต้องประกอบด้วยโครงสร้าง และองค์ประกอบดังนี้

๑. ผู้ส่ง (Source or Sender) คือ แหล่งกำเนิดสารหรือบุคคลที่มีเจตนาจะส่งสารไป ยังผู้รับ อาจเป็นคน สัตว์ องค์กร หรือหน่วยงาน

๒. สาร (Message) คือ เนื้อหา สารระ ความรู้สึก ทักษะ ประสบการณ์ ที่มี อยู่ในตัวผู้ส่ง หรือแหล่งกำเนิด

๓. ช่องทาง (Channel) คือ ช่องทางต่าง ๆ ที่ใช้ในการรับรู้สาร ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น ภาย โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ เป็นพาหะ เช่น รูป เสียง ความรู้สึกสัมผัส กลิ่น รส เป็นต้น

๔. ผู้รับ (Receiver) คือ บุคคล องค์กร หรือหน่วยงาน ที่รับรู้สารจากผู้ส่ง เข้าสู่ ตนเองโดยผ่านช่องทางและสื่อต่าง ๆ ในข้อ ๓

รูปแบบของการสื่อความหมาย

๒.๑.๕.๒ การสื่อความหมายจำแนกได้หลายรูปแบบ ดังนี้

๑. จำแนกตามลักษณะในการสื่อความหมาย แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ ภาษาพูดหรือภาษาเขียน (Verbal Communication)

๑.๒ ภาษาท่าทางหรือสัญญาณ (Non-Verbal Communication)

๒. จำแนกตามตำแหน่งของผู้ส่งหรือผู้รับ แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๒.๑ การสื่อความหมายทางตรง (Direct Communication)

๒.๒ การสื่อความหมายทางอ้อม (Indirect Communication)

๓. จำแนกตามพฤติกรรมในการโต้ตอบ แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๓.๑ การสื่อความหมายทางเดียว (One-way Communication)

๓.๒ การสื่อความหมายสองทาง (Two-way Communication)

๒.๑.๕.๓ อุปสรรคในการสื่อความหมาย

การสื่อความหมายอาจล้มเหลวได้เนื่องจากอุปสรรคด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑. ผู้ส่งขาดความสามารถในการเข้ารหัส (Encode) หรือแปลความต้องการของ ตนเป็นสัญลักษณ์หรือสัญญาณต่าง ๆ ได้

๒. ความบกพร่องของสื่อหรือช่องทาง การเลือกใช้สื่อและช่องทางที่ไม่เหมาะสม จะทำให้ประสิทธิภาพของการสื่อความหมายลดลงได้

๓. อุปสรรคจากสิ่งรบกวน (Noise) มี ๒ ประเภท คือ

ก. สิ่งรบกวนภายนอก เช่น เสียงดังรบกวน อากาศร้อน กลิ่นไม่พึง ประสงค์ แสงแดด ฝนสาด

ข. สิ่งรบกวนภายใน เช่น ความเครียด อารมณ์ขุ่นมัว อาการเจ็บป่วย ความวิตกกังวล

๔. ผู้รับ ขาดความสามารถในการถอดรหัสสาร อันเนื่องมาจากสาเหตุต่อไปนี้

- ก. อุปสรรคด้านภาษา (Verbalism)
- ข. ความขัดแย้งกับประสบการณ์เดิม (Referent Confusion)
- ค. ขีดจำกัดของประสาทสัมผัส (Limited Perception)
- ง. สภาพร่างกายไม่พร้อม (Physical Discomfort)
- จ. การไม่ยอมรับ (Reject)
- ฉ. จินตนาการ (Image) ไม่ตรงกันกับผู้ส่งสาร

๕. อุปสรรคด้านสาร ซึ่งมีอุปสรรคหลายอย่างที่จะช่วยเสริมให้การสื่อความหมาย ประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น เช่น

- ก. สารที่มีความเด่น แปลกใหม่
- ข. ไม่สร้างความลำบากให้กับผู้รับ
- ค. ให้แรงจูงใจ เช่น การให้รางวัล
- ง. เป็นแก่นรวมประสบการณ์ของทั้งผู้ส่งและผู้รับ
- จ. ตรงกับความต้องการของผู้รับ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อความหมาย

“Interpretation (การสื่อความหมาย) หมายถึงกิจกรรมทั้งหมดที่มีเจตนาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ของ สาธารณชนและเสริมสร้างความเข้าใจต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้รวมถึงสิ่งพิมพ์ทางวิชาการและทั่วไป การบรรยายสาธารณะ อุปกรณ์ที่ติดตั้งในแหล่งวัฒนธรรมนั้น โปรแกรมการศึกษา ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กิจกรรมชุมชน และการศึกษาค้นคว้า การฝึกอบรม และการประเมินกระบวนการสื่อความหมาย นั้นๆ เอง”^๘

หลักการสื่อความหมาย (Interpretation principle) ที่ใช้กันทั่วไปมักอ้างถึงการทำความเข้าใจอันดีความบันเทิง สร้างแรงบันดาลใจ เนื้อหาที่มีรูปแบบที่เป็นการสรุปเรื่องราวในภาพรวมและความเหมาะสมแก่ผู้รับฟัง ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ระดับการศึกษาหรือชนชั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะแวดล้อมต่างๆของแต่ละชุมชน การสื่อความหมายทรัพยากรวัฒนธรรมมีหลักการทั่วไปโดย^๙ มองว่าการหลักของการสื่อความหมายต้องมุ่งเน้นไปที่ความสำคัญหรือเรื่องราวโดดเด่น มีลักษณะเฉพาะ มีแนวทางการสรุปเรื่องราวในลักษณะภาพรวม และที่สำคัญมีเนื้อหาที่ผู้เข้าชมสามารถเข้าใจได้โดยง่าย โดยไม่ว่าผู้ชมจะเป็นเพศอะไร ช่วงอายุเท่าใด การศึกษาดำหรือสูง มีพื้นฐานมาจากที่ใด หรือมีความสนใจเป็นพิเศษก็ตาม ซึ่งการสื่อความหมายนั้นไม่ควรเน้นการสาธยาย หรืออธิบาย และต้องคำนึงความรู้สึกอารมณ์ของสถานที่นั้น รวมถึงคุณค่าทั้งนามธรรมและรูปธรรมของทรัพยากรวัฒนธรรม และส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้คือ การสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เข้าชมให้มีความรื่นรมย์สนุกสนานตอบสนองความ

^๘ นิทัศน์ วงศ์ธนาวัต, การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมภายใต้โครงการจากงานวิจัยสู่อุทยานการเรียนรู้, วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘), หน้า ๙๘.

^๙ ธนิก เลิศชาญฤทธิ, การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๖.

ต้องการแก่ผู้เข้าชม ทั้งนี้ยังหมายรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวก เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเป็นผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเชี่ยวชาญและการสื่อความหมายต้องผ่านการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ข้อมูลมีความถูกต้องและทันสมัย และที่สำคัญเนื้อหาเหล่านั้นผ่านการวิจัยอย่างน่าเชื่อถือสามารถทำให้ผู้ชมเข้าใจทรัพยากรวัฒนธรรมได้อย่างทะลุปรุโปร่ง และท้ายที่สุดจะก่อให้เกิดความซาบซึ้ง ตระหนักในคุณค่า และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

Freeman Tilden ได้นิยามความหมายของการตีความและสื่อความหมายไว้ว่า “การแปลความในฐานะที่เป็นกิจกรรมหนึ่งทางการศึกษาเรียนรู้ที่มุ่งเน้นเพื่อจะเปิดเผยความหมายและความสัมพันธ์ผ่านการใช้วัตถุ (ของแท้) ประสบการณ์ตรงและโดยสื่อแสดงอย่างใดอย่างหนึ่ง การใช้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอาจทำได้ โดยเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีขั้นสูงมากมาย และดึงดูดความสนใจมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ทางการศึกษาและความบันเทิงเรีงรมย์”^{๑๐}

Tilden ได้กล่าวถึงความสำคัญของการตีความนั้นว่า ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะข้อมูลที่จะทำให้ผู้ เยี่ยมชมเข้าใจเพียงเท่านั้น แต่รวมไปถึงการทำให้รู้สึกซาบซึ้ง เห็นคุณค่า และสร้างความรู้สึกรักของการเป็นผู้ดูแล หวงแหนและเป็นเจ้าของให้แก่พวกเขา^{๑๑}

ในการสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์นั้น Bruce Craig ได้กล่าวไว้ว่า ก่อนที่ผู้ชมจะสัมผัสกับ “ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์” นั้นขั้นตอนสำคัญ ๓ ประการ ในการนำไปสู่ประสบการณ์ดังกล่าวคือ ประการแรก ประเด็นในเรื่องของความถูกต้องแน่นอนของประวัติศาสตร์ในช่วงดังกล่าวที่ต้องการนำเสนอ ประการที่สอง ความคิดเกี่ยวกับช่วงเวลา ประการที่สาม คือความสัมพันธ์ระหว่างการอธิบายประวัติศาสตร์ วัตถุพิพิธภัณฑ์และภาพลักษณ์ รวมทั้งจินตนาการเกี่ยวกับประเด็นประวัติศาสตร์นั้น ๆ ซึ่งทั้งหมดจะนำไปสู่ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ที่แท้จริงของผู้ชมได้^{๑๒}

Gary Edson และ David Dean ได้ให้คำจำกัดความของการสื่อความหมายไว้ว่า การสื่อความหมาย คือ กระบวนการหนึ่งในการทำให้บางสิ่งบางอย่างสามารถเป็นที่เข้าใจได้ หรือการทำให้ความพิเศษแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง การตีความไม่ใช่เพียงแต่วัตถุสิ่งของอย่างหรือบอร์ดจัดแสดงหรือนิทรรศการเท่านั้นแต่เป็นการคิดเพื่อให้ได้คุณภาพของการสื่อสารและการบริการที่เตรียมไว้ให้ผู้เยี่ยมชม คือความต้องการที่จะสร้างน้ำหนักให้กับการนำเสนอข้อความของแหล่งมรดกหรือเรื่องราวของตัวบ่งชี้ความคุ้มค่า พลังและผลสัมฤทธิ์ ซึ่งการแปลความหมายเพื่อสื่อความหมาย โดยทั่วไปแล้วหมายถึง

- ๑) การอธิบาย
- ๒) การแปล (จากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง)
- ๓) การแสดง หรือ การนำเสนอ

^{๑๐} อภิญา บัคคาลา อรุณนภาพร, แนวทางในการพัฒนาและสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ บนเส้นทางรถไฟสายมรณะ. (กรุงเทพมหานคร: วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔), ปีที่ ๓๑(๒), หน้า ๑๒.

^{๑๑} สมสุข นิธิอุทัย, การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย, วิทยานิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๔.

^{๑๒} เชิดชาติ หิรัญโร, การสื่อความหมายและการรับรู้จากนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: วารสารมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๖), หน้า ๗๖.

ตามแนวคิดดังกล่าว ที่ผ่านมามีการศึกษา นำหลักการมาใช้ในการจัดการสื่อความหมายที่มีเงื่อนไข บริบทแตกต่างกันไป โดยสร้างรูปแบบการสื่อความหมายต่างๆ ขึ้นมาดังต่อไปนี้

- ๑) การจัดวางสนทนาพูดคุยและถกเถียง
- ๒) การบริการข้อมูลข่าวสาร (Information Duty)
- ๓) การนำเที่ยวและเดินชม
- ๔) การแสดงละคร มหรสพ
- ๕) กิจกรรมการศึกษา (Educational Activities)
- ๖) นิทรรศการลักษณะในร่มและกลางแจ้ง
- ๗) สัญลักษณ์ ป้ายจัดแสดง
- ๘) สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น โปสเตอร์ หนังสือคู่มือ เกมส์ ปฏิทิน หรือสติ๊กเกอร์
- ๙) สื่อโสตทัศน์ (Audio Visual)
- ๑๐) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- ๑๑) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องจัดแสดง หรือพิพิธภัณฑ์ (Visitor Centre, gallery and Museum)
- ๑๒) การนำชมด้วยตัวเอง (Self-Guiding Tour)

International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) ได้พัฒนากฎบัตรอิโคโมส ว่าด้วยการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรม เพื่อเป็นหลักการพื้นฐานในการสื่อความหมายและการนำเสนอ เพื่อแนวทางในการส่งเสริมความประทับใจ ความเข้าใจของสาธารณชนที่มีต่อแหล่งมรดก (อิโคโมสไทย, ๒๐๐๗: ๓-๗) โดยมีหลักสำคัญ ๗ ประการ ๑ ดังต่อไปนี้

หลักการที่ ๑ การเข้าถึงและการทำความเข้าใจ (Access and Understanding) โปรแกรมการสื่อความหมายและการนำเสนอไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใดที่เหมาะสมและยั่งยืน ควรจะมีความสะดวกต่อสาธารณชนในการเข้าถึงแหล่งมรดกวัฒนธรรมทั้งทางกายภาพและทางองค์ความรู้

๑.๑ การสื่อสารความหมายและการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพควรจะสร้างเสริมประสบการณ์ เพิ่มพูนความเคารพและความเข้าใจของสาธารณชน และสื่อสารถึงความสำคัญของการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรม

๑.๒ การสื่อสารและการนำเสนอควรส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนได้คำนึงถึงความรับรู้ของตนเองที่มีต่อแหล่ง และสร้างความสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับแหล่งโดยให้ภูมิรู้ รวมทั้งสภาพความจริงรวมทั้งมีเป้าหมายที่จะกระตุ้นให้ เกิดความสนใจและการเรียนรู้สืบเนื่องต่อไป

๑.๓ โปรแกรมการสื่อความหมายและการนำเสนอควรจะระบุและประเมินผู้รับข้อมูลทั้งในด้านจำนวนประชากร และด้านวัฒนธรรม อีกทั้งจะต้องพยายามอย่างยิ่งยวดในการสื่อสารถึงคุณค่าความสำคัญของแหล่งให้เข้าถึงผู้รับข้อมูลที่หลากหลาย

๑.๔ ความหลากหลายของภาษาในกลุ่มผู้เข้าชมแหล่ง และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ควรจะนำมาเป็นประเด็นพิจารณาสำหรับโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารความหมาย

๑.๕ กิจกรรมการสื่อความหมายและการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ควรมีส่วนที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ทางกายภาพด้วย

๑.๖ ในกรณี que การเข้าถึงแหล่งทางกายภาพถูกจำกัดเนื่องจากประเด็นการอนุรักษ์ความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมการใช้สอยที่ถูกปรับเปลี่ยนไป หรือด้วยประเด็นความปลอดภัย ควรจะจัดให้มีสื่อความหมายและการนำเสนอนอกแหล่ง

หลักการที่ ๒ แหล่งข้อมูล (Information Sources) การสื่อความหมายและการนำเสนอควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่รวบรวมขึ้นด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และทางวิชาการที่ยอมรับ รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงอยู่

๒.๑ การสื่อความหมายควรจะต้องประกอบด้วยข้อมูลทั้งแบบมุขปาฐะ และข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร หลักฐานที่เป็นวัตถุ รูปแบบประเพณี และความหมายต่างๆ ที่ผูกพันกับแหล่ง อีกทั้งจะต้องมีการระบุถึงแหล่งที่มาของข้อมูลเหล่านั้นอย่างชัดเจน

๒.๒ การสื่อสารควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาค้นคว้าแหล่งและสภาพแวดล้อมโดยละเอียดและโดยศาสตร์ที่หลากหลาย แต่ก็จะต้องตระหนักว่า การสื่อสารที่มีคุณค่าจะต้องรวมถึงการพิจารณาสมมุติฐานทางประวัติศาสตร์ ตำนานพื้นบ้าน และเรื่องเล่าต่าง ๆ ด้วย

๒.๓ ในแหล่งประวัติศาสตร์ที่การเล่าเรื่องแบบพื้นบ้าน หรือความทรงจำของผู้ที่มีส่วนในประวัติศาสตร์เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับความสำคัญของแหล่ง โปรแกรมการสื่อสารความหมายหรือทางตรงผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของวิทยากรประจำแหล่ง

๒.๔ การปฏิสังขรณ์ภาพของแหล่ง ไม่ว่าจะโดยศิลปิน สถาปนิก หรือนักสร้างหุ่นจำลอง คอมพิวเตอร์ ควรจะมีพื้นฐานอยู่บนการวิเคราะห์ด้านสภาพแวดล้อม ด้านโบราณคดี ด้านสถาปัตยกรรม และข้อมูลทางประวัติอย่างละเอียดและเป็นระบบ รวมทั้งการวิเคราะห์แหล่งข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร มุขปาฐะ สัญลักษณ์ และภาพถ่าย แหล่งข้อมูลเหล่านั้นจะได้รับการบันทึกไว้อย่างชัดเจน และเมื่อมีการปฏิสังขรณ์ภาพขึ้นมาใหม่จากแหล่งข้อมูลเดิม ภาพใหม่นั้นจะต้องได้รับการนำเสนอเพื่อเปรียบเทียบกับภาพปฏิสังขรณ์ภาพครั้งก่อน

๒.๕ กิจกรรมสื่อความหมายและนำเสนอ รวมทั้งแหล่งการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่นำมาเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมเหล่านั้นควรได้รับการบันทึกและจัดเก็บไว้เพื่อการอ้างอิงและการพิจารณาในอนาคต

หลักการที่ ๓ บริบทและสภาพโดยรอบ (Context and Setting) การสื่อความหมายและการนำเสนอของแหล่งมรดกวัฒนธรรม ควรจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องใน ระดับกว้างกับบริบทและสภาพโดยรอบทางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และธรรมชาติ

๓.๑ การสื่อความหมายควรจะต้องค้นคว้าถึงความสำคัญของแหล่งในบริบทที่หลากหลายของ ประวัติศาสตร์ การเมือง จิตวิญญาณ และศิลปะ อีกทั้งจะต้องพิจารณาทุกแง่มุมของ ความสำคัญของแหล่ง ได้แก่ แง่วัฒนธรรมสังคม และสภาพแวดล้อม

๓.๒ การสื่อความหมายของสาระของแหล่งมรดกวัฒนธรรม ควรจะต้องมีการจำแนกและระบุอย่างชัดเจนถึงช่วงเวลาแหล่งนั้นๆ ได้มีวิวัฒนาการมา และอิทธิพลต่างๆ ที่มีวิวัฒนาการของแหล่งช่วงสมัยต่างๆ ที่มีผลต่อความสำคัญของแหล่งจะต้องได้ รับการเคารพ

๓.๓ การสื่อความหมายควรให้ความสำคัญกับกลุ่มต่างๆ ที่มีผลต่อความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งด้วย

๓.๔ ภูมิทัศน์โดยรอบแหล่ง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่ง ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ในการสื่อความหมายด้วย

๓.๕ องค์ประกอบที่จับต้องไม่ได้ของมรดกในแหล่ง อาทิ แบบแผนทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เรื่องเล่า ดนตรี ระเบียบ ละครวรรณกรรม ทัศนศิลป์ ธรรมเนียมเฉพาะบุคคล และอาหาร ควรจะได้รับการให้ความสำคัญและรวมอยู่ในการสื่อสารความหมายด้วย

๓.๖ ความสำคัญข้ามวัฒนธรรมของแหล่งมรดก เช่นเดียวกับมุมมองต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวที่วางพื้นฐานอยู่บนการศึกษาทางวิชาการ บันทึกโบราณ และรูปแบบประเพณีการดำรงอยู่ ควรจะนำมาพิจารณาในการจัดทำโปรแกรมการสื่อความหมาย

หลักการที่ ๔ ความเป็นของแท้ (Authenticity) การสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรมจะต้องเคารพต่อหลักการพื้นฐานของความเป็นของแท้ตามสาระของ Nara Document

๔.๑ ความเป็นของแท้ คือความห่วงใยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมนุษย์ เช่นเดียวกับหลักฐานวัตถุที่คงเหลืออยู่ การออกแบบโปรแกรมการสื่อความหมายจึงควรเคารพหน้าที่ใช้สอยตามรูปแบบประเพณีทางสังคมของแหล่ง อีกทั้งกิจกรรมทางวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจของประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนที่เกี่ยวข้อง

๔.๒ การสื่อความหมายและการนำเสนอควรเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ความเป็นของแท้ของแหล่งมรดกวัฒนธรรม โดยสื่อสารถึงความสำคัญของแหล่งโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมของแหล่ง หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของแหล่งอย่างที่ไม่สามารถทำให้กลับคืนดั้งเดิมได้

๔.๓ โครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมายที่มองเห็นได้ อาทิ ชุมทางเดิน และป้ายสื่อความหมาย ตามที่เห็นว่าเหมาะสมหรือมีความจำเป็น จะต้องมีความละเอียดอ่อนต่อรูปลักษณะสภาพโดยรอบ และความสำคัญด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติของแหล่ง ในขณะที่ตัวของโครงสร้างก็จะมองเห็นได้อย่างชัดเจน

๔.๔ กิจกรรมสื่อความหมายต่างๆ ที่จัดขึ้นในแหล่ง อาทิ คอนเสิร์ต การแสดงประเภทละคร ฯลฯ ที่เห็นว่าเหมาะสมและมีความอ่อนไหวต่อประชาชนท้องถิ่น อีกทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพเกิดขึ้นน้อยที่สุด

หลักการที่ ๕ ความยั่งยืน (Sustainability) แผนการสื่อความหมายสำหรับแหล่งมรดกวัฒนธรรมจะต้องมีความละเอียดอ่อนต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่ง โดยมีความยั่งยืนด้านสังคม การเงิน และสภาพแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายหลัก

๕.๑ การพัฒนาและการดำเนินการโปรแกรมสื่อสารความหมายและการนำเสนอควรจะเป็นหนึ่งในองค์รวมของการวางแผน การงบประมาณ และกระบวนการจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม

๕.๒ ผลที่คาดหวังจากจากโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมายและจำนวนผู้เข้าชมแหล่งต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพ ความสมบูรณ์ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งที่จะต้องนำมาพิจารณาทั้งหมด ในการประเมินผลกระทบของมรดกวัฒนธรรม

๕.๓ การสื่อความหมายและการนำเสนอควรตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการศึกษาและวัฒนธรรมในระดับกว้าง ความสำเร็จของโปรแกรมการสื่อความหมายจะต้องไม่พิจารณาเฉพาะในแง่จำนวนผู้เข้าชมหรือรายได้แต่เพียงอย่างเดียว

๕.๔ การสื่อความหมายและการนำเสนอควรจะเป็นส่วนหนึ่งในองค์รวมของกระบวนการอนุรักษ์ ส่งเสริมความตระหนักรู้ของสาธารณชนต่อปัญหาด้านการอนุรักษ์ที่แหล่งนั้นๆ ประสบอยู่และอธิบายถึงความพยายามในการปกป้องความสมบูรณ์ทางกายภาพของแหล่งไว้

๕.๕ องค์ประกอบทางเทคนิคหรือเทคโนโลยีใดๆ ที่กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อความหมายแบบถาวรของแหล่ง ควรจะมีการออกแบบและก่อสร้างในแบบที่สามารถบำรุงรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

๕.๖ กิจกรรมด้านการสื่อความหมายควรมุ่งเป้าไปที่การให้ประโยชน์ต่อชุมชนของแหล่งนั้นๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างยุติธรรมและยั่งยืนในทุกระดับ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว จะต้องให้สนับสนุนให้มีการฝึกอบรมและจัดจ้างวิทยากรประจำแหล่งจากคนในชุมชนของแหล่งนั้น ๆ

หลักการที่ ๖ ความเป็นองค์รวม (Inclusiveness) การสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรมจะต้องเป็นผลของการร่วมมืออย่างมีคุณค่า ความหมายระหว่างนักวิชาชีพด้านมรดก ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้และส่วนเสียอื่น ๆ

๖.๑ ความเชี่ยวชาญของหลากหลายสายวิชาชีพ อาทิ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ หน่วยงานของรัฐ ผู้จัดการแหล่ง ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และวิชาชีพอื่น ๆ ควรจะบูรณาการอยู่ในการจัดทำโปรแกรมในการนำเสนอ

๖.๒ สิทธิตามประเพณี ความรับผิดชอบ และผลประโยชน์ของเจ้าของทรัพย์สินผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง และชุมชนที่เกี่ยวข้องควรได้รับการให้ความสำคัญและเคารพในการวางแผนโปรแกรมการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่ง

๖.๓ แผนการขยายหรือทบทวนโปรแกรมการสื่อความหมายและการนำเสนอ ควรจะเปิดให้สาธารณะชนให้ความเห็นและมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิทธิและความรับผิดชอบของทุกคนที่จะเปิดเผยความเห็นและมุมมองของตนให้เป็นที่รับรู้

๖.๔ เนื่องจากปัญหาด้านสิทธิของทรัพย์สินทางปัญญาและวัฒนธรรมตามรูปแบบประเพณีมีความเกี่ยวพันเป็นพิเศษกับกระบวนการสื่อความหมายและการสื่อสารออกมาด้วยสื่อต่างๆ อาทิ สื่อมัลติมีเดียที่นำเสนอในแหล่ง สื่อดิจิทัล และสิ่งพิมพ์ กรรมสิทธิ์ตามกฎหมายและสิทธิในการใช้ภาพ ข้อความและวัตถุในการสื่อความหมายอื่นๆ ควรจะได้มีการปรึกษาหารือและระบุให้ชัดเจนลงไปในกระบวนการวางแผน

หลักการที่ ๗ การศึกษาวิจัย การประเมินผล และการฝึกอบรม (Research, Evaluation, and Training) การศึกษาวิจัย การฝึกอบรม และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เป็นองค์ประกอบสำคัญ

ของการสื่อความหมายแหล่งมรดกวัฒนธรรม

๗.๑ การสื่อความหมายของแหล่งมรดกวัฒนธรรมไม่ควรจะพิจารณาว่าเสร็จสมบูรณ์ เมื่อการจัดทำโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมายเสร็จเรียบร้อยแล้ว การศึกษาค้นคว้าและการปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในการขยายผลความเข้าใจและความประทับใจในความสำคัญของแหล่ง และควรจะเป็นองค์ประกอบที่บูรณาการอยู่ในโปรแกรมการสื่อสารความหมายทุกโปรแกรม

๗.๒ โปรแกรมการสื่อความหมายและโครงสร้างพื้นฐานควรมีการออกแบบและก่อสร้างให้เหมาะกับการปรับปรุงแก้ไข และ/หรือ เพิ่มเติมได้เป็นระยะ

๗.๓ โปรแกรมสื่อสารความหมายและการนำเสนอรวมทั้งผลกระทบทางกายภาพที่โปรแกรมเหล่านั้นมีต่อแหล่ง ควรจะมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อีกครั้งควรมีการเปลี่ยนแปลงเป็นครั้งคราวบนพื้นฐานของการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และทางวิชาการ รวมถึงเสียงสะท้อนจากประชาชน ผู้เข้าชมและสมาชิกของชุมชนที่เกี่ยวข้อง เช่นเดียวกับผู้ที่เชี่ยวชาญด้านมรดกวัฒนธรรม ควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผลนี้ด้วย

๗.๔ โปรแกรมการสื่อความหมายทุกโปรแกรมควรจะได้รับพิจารณาว่าเป็นแหล่งการศึกษาแหล่งหนึ่ง และการออกแบบโปรแกรมนั้นๆ ควรให้ความสำคัญกับการเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน สื่อด้านการสื่อสารและข้อมูล กิจกรรมพิเศษ การจัดงาน และงานอาสาสมัครตามฤดูกาล

๗.๕ การฝึกอบรมนักวิชาชีพผู้มีคุณวุฒิเฉพาะด้านในการสื่อความหมายและนำเสนอมรดกวัฒนธรรม อาทิการสรรหาเนื้อหา การจัดการเทคโนโลยี การนำเที่ยว และการศึกษา ถือเป็นวัตถุประสงค์อันสำคัญยิ่งไปกว่านั้น โปรแกรมการศึกษาพื้นฐานด้านการอนุรักษ์ ควรผนวกเอาองค์ประกอบของการสื่อความหมายและการนำเสนอเข้าไว้ ในหลักสูตร

๗.๖ โปรแกรมและคอร์สการฝึกอบรมที่จัดขึ้นในแหล่งควรวพัฒนาขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูลที่ทันสมัยเกี่ยวกับพัฒนาการใหม่ๆ และนวัตกรรมในแหล่งต่อเจ้าหน้าที่ด้านมรดกและการสื่อสารความหมายในทุกระดับ รวมทั้งชุมชนที่เกี่ยวข้องและชุมชนเจ้าของพื้นที่

๗.๗ ความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและธำรงรักษามาตรฐานด้านวิธีการและเทคโนโลยีการสื่อความหมาย เพื่อเป้าหมายดังกล่าว การประชุมระหว่างประเทศ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการแลกเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ระดับวิชาชีพรวมถึงการประชุมในระดับชาติและระดับภูมิภาคควรได้รับการสนับสนุนกิจกรรมเหล่านี้จะสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับความหลากหลายของวิธีการสื่อความหมาย รวมทั้งประสบการณ์ในภูมิภาคและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมแสวงหาข่าวสาร (Information Seeking Theory)

ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมแสวงหาข่าวสารมีเนื้อหาสำคัญว่า ในสังคมปัจจุบันมีข่าวสารผลิตขึ้นมาและเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชนในรูปแบบต่างๆ มากมายจนกลายเป็นเรื่องยุ่งยากต่อ ผู้รับสารในอันที่จะค้นหาข่าวสารให้ตรงกับความต้องการของตน ซึ่งเรื่องนี้ทำให้นักวิชาการสื่อสารเกิดความสนใจที่จะศึกษาว่ามนุษย์เราจะแสวงหาข่าวสารตามที่ตนต้องการได้อย่างไร^{๑๓}

ดังปรากฏคำนิยามและแนวคิดทฤษฎีการแสวงหาข่าวสารของนักวิชาการหลายท่านดังต่อไปนี้

ครีเคลัส (Krikelas)^{๑๔} ได้ให้ความหมายของการแสวงหาข่าวสารว่า หมายถึง “การที่ บุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำในสิ่งหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่จะสนองตอบความต้องการของตน อันเนื่องมาจากการที่บุคคลนั้นต้องการศึกษาและวิเคราะห์ในประเด็นหนึ่งและพบว่า ความรู้ที่ตนมีอยู่ไม่เพียงพอจึงทำการศึกษาเพื่อเพิ่มเติมความรู้ดังกล่าวด้วยการแสวงหา”

ส่วนชาลส์ เอทกิน (Charles Atkin)^{๑๕} ชี้ให้เห็นว่า การแสวงหาข่าวสารหรือ ความต้องการสื่อมวลชนของปัจจุบันนั้นคือ “ความต้องการได้รับข่าวสาร (Information) และความบันเทิง (Edutainment)”

ในขณะที่วิลเบอร์ ชรามม์ (Wibur Schramm) ได้กล่าวถึงหลักทั่วไปของการ เลือกรับข่าวสารว่าขึ้นอยู่กับหลักการใช้ ความพยายามน้อยที่สุด แต่สามารถบรรลุ เป้าหมายได้จะเห็นได้ว่ามนุษย์เรามีแนวโน้มที่จะเปิดรับข่าวสารที่ใช้ความพยายามน้อย เช่น ข่าวสารที่อยู่ใกล้

^{๑๓} เกศรา ชั่งขวลิต, การแสวงหาข่าวสารกับการรับรู้ประโยชน์ และความพึงพอใจในการสื่อสาร, วารสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ฉบับที่ ๔ ปีที่ ๒๘, ๒๕๕๓, หน้า ๑๔๗-๑๖๘.

^{๑๔} Krikelas, J. Information-seeking behavior : Patterns and Concepts. Drexel Library Quarterly, ๑๙๘๓. P ๕๕-๕๙.

^{๑๕} Atkin, Charles K. Instrumental Utilities and Information Seeking in New Model of Mass Communication Research. Beverly Hill : Sage, ๑๙๗๓. P ๕๕๙.

ตัว ข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อตนเองจะแสวงหาได้ง่าย แนวคิดของชแรมป์ได้สรุปเป็นหลักการไว้ว่า บุคคลจะเลือกรับสารใดจากสื่อมวลชนนั้นจะขึ้นอยู่กับหลักการต่างๆ ดังต่อไปนี้^{๑๖}

๑. การคาดคะเนเปรียบเทียบระหว่างผลรางวัลตอบแทน (Reward Value) กับการลงทุน ลงแรง (Expenditure) และพันธะผูกพัน (Liabilities) ที่จะตามมา ถ้าผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ ที่ได้รับสูงกว่าการลงทุนแรงหรือการต้องใช้ความพยายามที่จะรับรู้หรือทำความเข้าใจแล้วบุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น ในกรณีที่เห็นว่าการรับข่าวสารนั้นจะก่อให้เกิดพันธะผูกพัน เช่น ความไม่พอใจ ไม่สบายใจ หรือความไม่แน่ใจมากขึ้น ก็อาจใช้วิธีหลีกเลี่ยงข่าวสาร (Information Avoidance) ในบางครั้งถ้าหากว่าความพยายามที่หลีกเลี่ยงหรือไม่รับข่าวสารต้องลงทุนลงแรงมากกว่า การรับข่าวสารนั้นบุคคลอาจจะต้องยอมรับข่าวสารทั้ง ๆ ที่ไม่เต็มใจ (Information Yielding)

๒. ความต้องการข่าวสารนั้นเกิดจากความไม่รู้หรือไม่แน่ใจของปัจเจกบุคคล ดังนี้

- การมองไม่เห็นความสอดคล้องต่อกันระหว่างระดับความรู้ของปัจเจกบุคคล ขณะนั้น และระดับความต้องการที่อยากรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Extrinsic Uncertainty) ยิ่งเป็นเรื่องที่สำคัญก็ยิ่งอยากมีความรู้และมีความแน่ใจสูง

- การมองเห็นความไม่สอดคล้องต่อกันระหว่างความรู้ที่มีอยู่ของปัจเจกบุคคล ขณะนั้น กับความรู้เป้าหมายที่ต้องการซึ่งกำหนดโดยระดับความสนใจส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลนั้น ต่อ สิ่งหนึ่งสิ่งใด (Intrinsic Uncertainty)

๓. ความต้องการที่ได้รับความบันเทิงของปัจเจกบุคคลนั้นมาจากการกระตุ้นอารมณ์ความ รื่นเริงบันเทิงใจที่เกิดจากการมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องการระหว่างสภาวะเป็นอยู่ของปัจเจก บุคคลขณะนั้นกับระดับความสนุกสนานที่คาดหวังไว้ ข่าวสารจะลดความไม่รู้หรือความไม่แน่ใจที่ เกี่ยวกับความสนใจภายในส่วนบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Intrinsic Uncertainty) และความที่ เกี่ยวข้องกับความบันเทิงสนุกสนานส่วนตัว (Intrinsic Desire) นั้นถือว่าเป็นข่าวสารที่ให้ความพึงพอใจทันทีในเชิงโภชนาการ (Immediate Consummately Gratifications) ข่าวสารที่ลดความไม่รู้ที่ เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Extrinsic Uncertainty) เรียกว่า ข่าวสารที่ใช้ประโยชน์เป็น เครื่องมือช่วยในการตัดสินใจ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ความคิดและแก้ปัญหาต่างๆ (Instrumental Utilities) ในชีวิตประจำวัน ข่าวสารบางอย่างอาจจะให้ประโยชน์ทั้งการนำไปใช้ และให้ความบันเทิง ในขณะเดียวกัน

^{๑๖} Wilbur Lang Schramm. *Men, messages, and media: a look at human communication*. Harper & Row, ๑๙๗๓. P ๗๕.

ต่อมาโดโนฮิว และทิปตัน (Donohew and Tipton) ได้ศึกษาถึง ปัจจัยที่ทำให้ ผู้รับสารเกิดการแสวงหาข่าวสาร มีดังต่อไปนี้^{๑๗}

๑. ยังมีระดับความเกี่ยวข้องของสูงยิ่งมีความต้องการข้อมูลสูงด้วย (High consumer involvement)

๒. ยิ่งรับรู้ว่ามีความเสี่ยงสูงยิ่งทำให้แสวงหาข้อมูลมากขึ้น (High perceived Risk) สอดคล้องกับ ทีโลแคนเดอร์และเฮร์แมน (Locander and Hermann) พบว่า เวลาที่มีความเสี่ยงสูงผู้บริโภคจะ แสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่เป็นกลางและจากแหล่งบุคคล เช่น เพื่อน เพื่อนบ้าน

๓. ยิ่งมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นน้อยยิ่งหาข้อมูลมาก ประสบการณ์ที่ได้รับเป็นด้านลบ อาจทำให้มีการแสวงหาข่าวสารมากขึ้นได้ (Little Product Knowledge and Experience)

๔. ถ้าผู้บริโภคมีเวลามาก ก็จะมีการแสวงหาข่าวสารมากขึ้นด้วย แต่มักจะเกิดขึ้นกับสินค้าที่ผู้บริโภคมีความถี่เกี่ยวข้องสูงมากกว่าต่ำ (Less Time Pressure)

๕. ยิ่งแต่ละยี่ห้อมีความแตกต่างกันสูง ยิ่งแสวงหาข่าวสารมากขึ้น (More Product Differences)

๖. ยิ่งเทคโนโลยีซับซ้อนยิ่งต้องหาข้อมูลมากขึ้น (High Technology)

๗. ปัจจัยเรื่องต้นทุนที่ใช้ในการแสวงหา เรื่องการเสียค่าใช้จ่ายในการแสวงหาข่าวสารก็ส่งผลเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การแสวงหาข่าวสารนั้นนอกจากจะเป็นไปเพื่อการสนับสนุนทัศนคติหรือความคิด และความเข้าใจที่มีอยู่เดิมแล้ว ก็ยังเป็นการแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการและการใช้ประโยชน์ทางอื่นๆ อีกเช่น เพื่อให้มีความรู้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งเพื่อตอบสนองความสนใจส่วนบุคคลและเพื่อความบันเทิง โดยมีปัจจัยสำคัญคือการใช้ ความพยายามในการแสวงหาน้อยแต่ได้รับผลตอบแทนมากหรือมีความได้เชิงเปรียบเทียบสูง นั่นเอง

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๗๘ โดโนฮิว ทิปตัน และฮานีย์ (Donohew, Tipton and Haney) ยังพยายามศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลข่าวสารและแบ่งเป็นลักษณะพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลออกเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑. การรอรับข้อมูลข่าวสาร (Passive Strategy) เป็นการกระทำเชิงรับ โดยสังเกตสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ไม่ได้ใช้ ความพยายามอื่นใดในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร

๒. การเฝ้าหาข้อมูลข่าวสาร (Active Strategy) คือการกระทำเชิงรุกต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูล ข่าวสารโดยการถามจากบุคคลอื่นหรือเสาะแสวงหาจากแหล่งต่าง ๆ

^{๑๗} Lewis, Donohew and Tipton, Leonard. **A Conceptual Model of Information Seeking, Avoiding and Processing.** p. ๒๕๑. Edited by Peter Clarke. Beverly Hill: Sage Publication, ๑๙๗๓, P ๔๕.

๓. การมีปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้ ข้อมูลข่าวสาร (Interactive Strategy) คือการได้ ข้อมูลข่าวสาร โดยการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับบุคคลนั้น ซึ่งการเปิดเผยตนเองจะเป็นส่วนช่วยที่สำคัญ จะเห็นได้ว่าแนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมการศึกษาข้อมูลข่าวสารนั้นมีความจำเป็นต่องานวิจัย เพราะเป็นฐานคิดที่สำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการศึกษา ข้อมูลด้านพุทธ ศาสนาให้ มีประสิทธิภาพต่อไป

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร (Media Exposure)

ข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์มนุษย์ใช้ข่าวสารเป็นเครื่องมือในการสนทนาในชีวิตประจำวันและเป็นข้อมูลข่าวสารในการวางแผนประกอบกำหนัดตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สังคม ปัจจุบันเป็นสังคมข่าวสาร (The Information Society) และเรากำลังอยู่ในยุคข่าวสาร (The Information Age) ดังนั้นการเปิดรับข่าวสารถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารกระบวนการ ถ่ายทอด สารจากบุคคลหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้ส่งสารไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้รับสารโดยผ่านสื่อ^{๑๘} ทั้งนี้ สื่อนั้นอาจจะเป็นสื่อมวลชนหรือสื่อบุคคลก็ได้ โดยแอทกิน (Atkin) ได้กล่าวว่า บุคคลที่เปิดรับ ข่าวสารมากยิ่งขึ้นมีหูตากว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจใน สภาพแวดล้อมและเป็นคนที่ทันสมัยทัน เหตุการณ์กว่าบุคคลที่เปิดรับข่าวสารน้อย เหตุหรือแรงจูงใจใน “การเปิดรับสื่อมวลชน” ของบุคคล ได้ มีนักการสื่อสารหลายท่าน กล่าวถึงไว้ต่าง ๆ เช่น แม็คคอมบ์และเบคเกอร์ (McCombs and Becker)^{๑๙} ได้ให้ความหมายว่าบุคคล เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนเพื่อตอบสนองความต้องการ ๔ ประการคือ

๑. เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามความเคลื่อนไหว และสังเกตการณ์ สิ่งต่างๆ รอบตัวจากสื่อมวลชน เพื่อจะได้รู้ทันเหตุการณ์ทันสมัยและรู้ว่าอะไรเป็นสิ่ง สำคัญที่ควรรู้

๒. เพื่อต้องการช่วยตัดสินใจ (Decision) โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องที่ เกี่ยวกับ ชีวิตประจำวันการเปิดรับข่าวสารทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะหรือ เหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้

๓. เพื่อพูดคุยสนทนา (Discussion) การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทำให้ บุคคลมีข้อมูลที่ จะนำไปใช้ในการพูดคุยกับคนอื่นได้

๔. เพื่อความต้องการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อรับรู้และมีส่วนร่วมใน เหตุการณ์ความ เป็นไปต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและรอบๆ ตัว สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับ ข่าวสารที่นำมาใช้ คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการในการเลือกรับสาร (Selective Process) ในการ สื่อสารนั้นการเลือกของคนเรามี ๔ ลักษณะ ซึ่งแต่ละลักษณะจะมีความเกี่ยวข้องกันดังนี้

^{๑๘} ปรมะ สตะเวทิน, การสื่อสารมวลชน: กระบวนการและทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๖๓.

^{๑๙} McCombs., and Becker, L.E. Using Mass Communication Theory. New Jersey: Prentice. Hall, ๑๙๗๙, P ๗๗.

๑. การเลือกรับและการเลือกใช้ (Selective Exposure)

ในชีวิตประจำวันของคนเรามีโอกาสที่จะรับสารจากแหล่งหรือผู้ส่งสาร (Source) ต่างๆ จำนวนมากมาย แต่เรามีเวลาและความสามารถที่จำกัดในการรับสารจากแหล่งต่างๆ หรือเรามีความพึงพอใจหรือไม่พอใจต่อแหล่ง หรือผู้ส่งสารต่างๆ แตกต่างกันไป ดังนั้นเราจึงมักจะเลือกรับ หรือเลือกใช้สารจากแหล่งที่เสนอความคิดและ ทศนคติที่สอดคล้องกับความคิดและทัศนคติของเรา

๒. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention)

มนุษย์นั้นจะเลือกให้ความสนใจต่อสาร เท่าที่สมองของคนเราที่จะรับสารนั้นได้ ดังนั้นในการอ่านหนังสือพิมพ์หรือในสถานการณ์ที่มีการ สื่อสารมากกว่า ๑ อย่าง เช่น ขณะดูทีวีก็มีเสียงภรรยาพูดด้วย เป็นต้น เราจึงต้องเลือกรับสารใดสาร หนึ่งและโดยปกติเรามักจะเลือกรับสารที่น่าสนใจ หนังสือพิมพ์รายวันจะมี ประมาณ ๒๐ - ๒๕ หน้า เรามักจะเลือกอ่านบางหน้า บางข่าว บางคอลัมน์เราอาจจะอ่านเพียง ๑ หน้า เพียงบางข่าวอ่านหน้า สังคมอ่านหน้าบันเทิงและหน้ากีฬาเพียงบางข่าว จะเห็นได้ว่านอกจากเราจะเลือกสาร โดยอาศัยความสนใจที่เรามีต่อสารแล้ว เรายังเลือกสารที่สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิมของเรา และหลีกเลี่ยงที่จะรับสารที่ขัดแย้งกับทัศนคติและความเชื่อของเราด้วย

๓. การรับข้อมูลและตีความ (Selective Perception and Selective Interpretation)

เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้วผู้รับสารอาจเลือกการรับรู้และตีความ สารที่ได้รับไปด้วย ตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผู้รับสารจะมีการตีความข่าวสารที่ได้รับมาตามความเข้าใจของตนเองหรือทัศนคติ ประสบการณ์ความเชื่อความต้องการและแรงจูงใจของคนใน ขณะนั้น

๔. การเลือกจดจำ (Selective Retention)

หลังจากที่บุคคลให้ความสนใจ เลือกรับรู้และตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับ ทศนคติที่สอดคล้องกับตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ต้องการจำเข้าไป เป็นประสบการณ์ในขณะเดียวกันก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับทศนคติของตนเอง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าตัวแปรสำคัญในทฤษฎีการเลือกรับข่าวสารนั้นก็คือ ทศนคติค่านิยม ความเชื่อความคิดเห็นและประสบการณ์ดั้งเดิมของแต่ละบุคคลซึ่งแตกต่างกันไป ดังปรากฏในงานของโจเซฟ แคลปเปอร์ (Joseph Klapper)^{๒๐} ซึ่งให้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับการศึกษาของ ชาร์ลส ไรท์ (Chales Wright) ว่าส่วนใหญ่คนเรามีแนวโน้มในการเลือกรับสารที่มี เนื้อหาสอดคล้องกับทัศนคติและความสนใจที่ตนมีอยู่และจะเกิดความพึงพอใจเมื่อสารที่ได้รับ สอดคล้องกับประสบการณ์และความคิดเห็นเดิมที่มี ในขณะที่เดียวกันก็จะหลีกเลี่ยงเนื้อหาสาระที่มี ความขัดแย้งกับทัศนคติและความสนใจของตน สำหรับเบื้องหลังหรือปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความแตกต่างดังกล่าวก็ได้ มีผู้ที่ศึกษาหลากหลายดังต่อไปนี้

^{๒๐} Klapper, Joseph T. *The effects of mass communication*. Publisher: Free Press (Glencoe, Ill), ๑๙๖๙, P ๖๕.

เดอฟลอร์ (DeFleur) ได้เสนอพื้นฐานและเหตุแห่งความแตกต่างของบุคคลไว้ ๔ ประการ คือ^{๒๑}

๑. บุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพและสถานภาพทางจิตวิทยา
๒. ความแตกต่างดังกล่าวนี้เป็นเพราะบุคคลมีการเรียนรู้ทางสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน
๓. บุคคลที่อยู่ต่างสภาพแวดล้อมกันก็ จะได้รับการเรียนรู้สภาพแวดล้อมต่างกันไป
๔. การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่ต่างกันทำให้บุคคลมีทัศนคติค่านิยม ความเชื่อและบุคลิกภาพแตกต่างกัน

นอกจากนี้ เดอฟลอร์ยังได้อธิบายเพิ่มเติมถึง ตัวแปรแทรกที่มีอิทธิพลในกระบวนการสื่อสารมวลชนระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารโดยเน้นให้ ข่าวสารมิได้ไหลผ่านจากสื่อมวลชนถึงผู้รับสาร และเกิดผลโดยทันทีแต่มีปัจจัยบางอย่างที่เกี่ยวกับตัวผู้รับสารแต่ละคน เช่น ปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคมที่มีอิทธิพลต่อการรับข่าวสารนั้น ทำให้เกิดผลไม่เหมือนกัน หรือไม่เป็นไปตามเจตนา ของผู้ส่งสาร

๒.๕ พระพุทธศาสนากับการสื่อสาร

๒.๕.๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเพื่อการสื่อสาร

แม้ว่ากาลเวลาจะผันเปลี่ยนไปก็ยุคสมัยก็ตาม หลักสัจธรรมความเป็นจริงตามเหตุผลปัจจัยก็ยังคงเป็นเช่นเดิม รอแต่ว่ามหาบุรุษผู้เต็มเปี่ยมด้วยพระบารมีที่ได้สั่งสมมานานแสนนานจะมาค้นพบวาระนั้นจะมาถึงได้ก็ต่อ เมื่อมีการอุบัติขึ้นของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ร้อยสี่ธรรมเพื่อยังประโยชน์สุขแก่สัตว์โลกทั้งหลายโดยที่พระองค์ได้ทรงวางหลักสำคัญแห่งการสื่อสารธรรมของพระองค์ ที่เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ ดังมีใจความสมบูรณ์ ดังนี้ ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นบรมธรรม ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นสมณะ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การบำเพ็ญแต่ความดี การทำจิตของตนให้ผ่องใสนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย ความสำรวมในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร การอยู่ในที่น่านอนอันสงบ การประกอบความเพียรในอธิจิตนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย โอวาทปาฏิโมกข์ เป็นหลักคำสอนสำคัญที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระองค์ได้ ประทานแก่ที่ประชุมพระภิกษุสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูปในวันมาฆบูชาเพื่อวางจุดหมายหลักการ และวิธีการในการเข้าถึงพระพุทธศาสนาแก่พุทธบริษัททั้งหลาย นับเป็นวันสำคัญที่ประกอบด้วย "องค์ประกอบอัครธรรม ๔ ประการ" คือ พระสงฆ์สาวกที่มาประชุมพร้อมกัน ทั้ง ๑,๒๕๐ องค์ นั้นได้มาประชุมกันยังวัดเวฬุวันโดยมิได้นัดหมาย พระสงฆ์ที่มาประชุมทั้งหมดต่างล้วนเป็น "เอหิภิกขุอุปสัมปทา" คือ เป็นพระสงฆ์ ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธเจ้าโดยตรง พระสงฆ์ทั้งหมดที่มาประชุมล้วนเป็นพระอรหันต์ผู้ทรงอภิญญา และวันดังกล่าวตรงกับวันเพ็ญมาฆบูชาปุณณมีดิถี

^{๒๑} ณีภูริรา พุทธโอวาท, การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากเว็บไซต์ sex must say ของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานครมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์พัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๕.

ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ดังนั้น จึงมีคำเรียกวันนี้ อีกคำหนึ่งว่า "วันจาตุรงคสันนิบาต" โอวาทปาติโมกข์ ที่ทรงแสดงในวันนั้น ถือเป็นหลักธรรมคำสอนที่สำคัญ หรือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เลยทีเดียว หลักธรรมดังกล่าว แบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ หลักธรรม ๓ อุดมการณ์ ๔ และ วิธีการ ๖

หลักการ ๓ ได้แก่ ๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง ไม่ว่าจะด้วยกาย วาจาและใจ ๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง และ ๓. การทำจิตใจให้ผ่องใสด้วยการละบาปทั้งปวง ถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนา จนถึงขั้นบรรลุอรหัตผล อันเป็นความผ่องใสที่แท้จริง

อุดมการณ์ ๔ ได้แก่ ๑. ความอดทน คือ การอดกลั้นไม่ทำบาปทั้งกาย วาจา ใจ ๒. ความไม่เบียดเบียน คือ การงดเว้น จากการทำร้าย รบกวนหรือเบียดเบียนผู้อื่น ๓. ความสงบ คือ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย วาจาและใจ และ ๔. นิพพาน คือ การดับทุกข์ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเกิดขึ้น ได้ก็ต่อ เมื่อดำเนินชีวิตตามมรรคมืองค์แปด

วิธีการ ๖ ได้แก่ ๑. ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือโจมตีใคร ๒. ไม่ทำร้าย คือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓. สำรวมในปาติโมกข์ คือ ความเคารพพระเบียบวินัย เคารพภคิภา เคารพกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ติงามของสังคม ๔. รู้จักประมาณ คือ รู้จักพอดี พอกินพออยู่ ๕. อยู่ในสถานที่ที่สงัด คือ อยู่ในสถานที่ที่สงบและมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และ ๖. ฝึกหัดจิตใจให้สงบ คือ การฝึกจิต หมั่นทำสมาธิภาวนา

สำหรับหลักการ ๓ ถือได้ว่า เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นการสอนหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแก่พุทธศาสนิกชน ส่วนอุดมการณ์ ๔ และวิธีการ ๖ นั้น อาจจะเรียกได้ว่าเป็นหลักครูหรือ หลักของผู้สอน คือ วิธีการที่จะนำไปปรับปรุงตัวให้เป็นกัลยาณมิตรทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งผู้ใดปฏิบัติได้นอกจากจะเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ยังจะช่วยเผยแผ่พระศาสนาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

การสื่อสารนั้นผู้รู้ได้กล่าวเอาไว้ว่า ภาษา คือ พาหะใส่เนื้อหาของสาร เกาะเกี่ยว จากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสาร ผู้ผลิตภาษา คือ ผู้ส่งสาร ภาษาที่ออกมาจะดีไม่ต้อยอยู่ที่ทักษะในการสื่อสารของผู้ส่งสาร แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับผู้รับสารด้วย เพราะผู้ส่งสารเลือกใช้ภาษาในการเสนอสารที่เหมาะสมกับผู้รับสาร เหมาะสมกับความรับรู้และทักษะการใช้ภาษาของผู้รับสาร กล่าวคือ ผู้ส่งสารที่ดีนั้นต้องพูดจาภาษาเดียวกับผู้รับสาร คือต้องเรียนรู้ภาษาของผู้รับสารนั่นเอง

๒.๕.๑ กระบวนการและช่องทางการสื่อสารตามหลักพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าสมณโคดม ซึ่งเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ ได้ทรงอธิบายเรื่องของบุคคลไว้ว่า บุคคลประกอบด้วยส่วนประกอบ ๕ ประเภท เรียกทางธรรมว่า เบญจขันธ์ คือ^{๒๒}

- รูป (Corporeality) ได้แก่ รูปธรรมทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรม
- เวทนา (Feeling) ได้แก่ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆซึ่งเกิดจากผัสสะทางประสาททั้ง ๕ และทางใจ

^{๒๒} พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘) หน้า ๑๖-๒๙.

- สัญญา (Perception) ได้แก่ ความหมายรู้ (ในทางนิเทศศาสตร์ เรียก การรับรู้) คือ กำหนดรู้อาการเครื่องหมายลักษณะต่างๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์นั้นๆ ได้

- สังขาร (Mental Formations or Volitional Activities) ได้แก่ องค์ประกอบหรือคุณสมบัติต่างๆ ของจิตมีเจตนาเป็นตัวนำ ซึ่งจะปรุงแต่งและแสดงออกทางกายทางวาจาหรือเป็นเครื่องปรุงของจิตของความคิดซึ่งนำไปสู่ปัญญา (Wisdom or Understanding)

- วิญญาณ (Consciousness) ได้แก่ ความรู้แจ้งอารมณ์ทางประสาททั้ง ๕ และทางใจ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ

สำหรับในหลักการสื่อสารทั่วไป ในยุคพระพุทธร่องคดียังไม่มีสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสาร มีเพียงการสื่อสารด้วยการพูดและการเขียนเท่านั้น หลักการสื่อสารที่พระองค์ทรงสั่งสอนจึงเน้นไปที่การพูด การฟัง

๒.๕.๒ หลักการเลือกใช้ช่องทางในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร

ในเรื่องช่องทางในการสื่อสาร ซึ่งในทางพุทธศาสนาเชื่อว่า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ พระพุทธร่องคดียทรงสอนว่า ไม่ควรชื่นชมลุ่มหลงมาก เพราะเป็นช่องทางแห่งการเกิดทุกข์ได้ เป็นช่องทางของมาร (สิ่งที่ขัดขวางความดี ก่อให้เกิดทุกข์) ทรงกล่าวว่า ผู้ใดชื่นชมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ชื่นชมรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่ถูกต้องได้) ธรรมะ (สิ่งที่รู้ได้ด้วยใจ) ผู้นั้นชื่อว่าชื่นชมทุกข์ ผู้ใดชื่นชมทุกข์ ผู้นั้นเรากล่าวว่า ย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์ได้ ในที่ใดมีตา มีรูป (สิ่งที่เห็นได้ด้วยตา) มีความรู้แจ้งทางตา มีธรรมที่พึงรู้แจ้ง ด้วยความรู้แจ้งทางตา ในที่ใดมีหู มีเสียง ฯลฯ มีธรรมะ (สิ่งที่รู้ได้ด้วยใจ) มีความรู้แจ้งทางใจ มีธรรมะที่พึงรู้แจ้ง ด้วยความรู้แจ้งทางใจในที่นั้น ย่อมมี มาร^{๒๓} นอกจากนี้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ยังเป็นช่องทางไปยังหนทางของนรกได้ด้วย ทรงกล่าวว่า นรกอันชื่อว่า เนื่องด้วยอายตนะสำหรับถูกต้องอารมณ์ ๖ ชนิด ในนรกนั้นบุคคลย่อมเห็นรูปใดๆ ด้วย ก็เห็นแต่รูปที่ไม่น่าปรารถนา ไม่เห็นรูปที่น่าปรารถนา เห็นแต่รูปที่ไม่น่าใคร่ ไม่เห็นรูปที่น่าใคร่ เห็นแต่รูปที่ไม่น่าพอใจ ไม่เห็นรูปที่น่าพอใจ เขาฟังเสียง ตมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องในโผฏฐัพพะ (สิ่งที่ถูกต้องได้) รู้ธรรมะ (สิ่งที่รู้ได้ด้วยใจ) ก็ได้ฟัง ได้ดม ได้ลิ้ม ได้ถูกต้อง ได้รู้แต่สิ่งที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ ไม่ได้ฟัง ไม่ได้ดม ไม่ได้ลิ้ม ไม่ได้ถูกต้อง ไม่ได้รู้สิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ขณะเดียวกันตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สามารถเป็นช่องทางที่ใช้รับรู้ในสิ่งที่ดีได้ ทรงสอนถึงสวรรค์ที่ตา หู ว่า สวรรค์อันชื่อว่าเนื่องด้วยอายตนะสำหรับถูกต้อง อารมณ์ ๖ ชนิด ในสวรรค์นั้น บุคคลย่อมเห็นรูปใดๆ ด้วยตาก็เห็นแต่รูปที่น่าปรารถนา ไม่เห็นรูปที่ไม่น่าปรารถนาเห็นแต่รูปที่น่าใคร่ ไม่เห็นรูปที่ไม่น่าใคร่ เห็นแต่รูปที่น่าพอใจ ไม่เห็นรูปที่ไม่น่าพอใจเขาฟังเสียง ตมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องในโผฏฐัพพะ (สิ่งที่ถูกต้องได้) รู้ธรรมะ (สิ่งที่รู้ได้ด้วยใจ) ก็ได้ฟัง ได้ดม ได้ลิ้ม ได้ถูกต้อง ได้รู้แต่ในสิ่งที่ปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ไม่ได้ฟัง ไม่ได้ดม ไม่ได้ลิ้มรส ไม่ได้ถูกต้อง ไม่ได้รู้สิ่งที่ไม่ปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ ธรรมะข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกายมนุษย์ทั้ง ๕ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น ผิสัมผัส (กาย) ใจ สามารถรับรู้หรือรับเข้าซึ่งข่าวสารที่อาจก่อให้เกิดทุกข์ (หรือนรกทางใจ) และสุข (หรือสวรรค์ในใจ) บุคคลจึงควรรู้จักเลือกรับรู้

^{๒๓} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๙๙.

ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ที่สร้างสุขให้กับตน และควรหลีกเลี่ยงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์ที่จะสร้างทุกข์ให้กับตน ซึ่งนับเป็นหลักการเลือกรับรู้ข้อมูลข่าวสารของพระพุทธเจ้านั่นเอง

๒.๕.๒ หลักการเลือกเชื่อถือข้อมูลข่าวสาร

พระพุทธองค์ได้ทรงมีคำสอนให้บุคคลเลือกเปิดรับ และเลือกเชื่อ ดังนี้^{๒๔}

๑. อย่าด่วนเชื่อเพราะฟังตามๆ กันมา
๒. อย่าด่วนเชื่อเพราะเป็นประเพณีแต่โบราณ
๓. อย่าด่วนเชื่อเพราะเป็นข่าวลือ
๔. อย่าด่วนเชื่อเพราะมีในคัมภีร์
๕. อย่าด่วนเชื่อเพราะเพียงมีเหตุผลตามตรรกวิทยา
๖. อย่าด่วนเชื่อเพราะเห็นเพียงลักษณะภายนอก
๗. อย่าด่วนเชื่อเพราะเพราะนึกเอาด้วยตนเอง
๘. อย่าด่วนเชื่อเพราะตรงกับทัศนคติเดิมของตน
๙. อย่าด่วนเชื่อเพราะมีลักษณะน่าเชื่อ
๑๐. อย่าด่วนเชื่อเพราะผู้พูดเป็นครูของตน

นอกจากนี้ได้ทรงสอนหลักการให้เกิดความเชื่อ ต่อเมื่อ “เมื่อเข้าใจด้วยตนเองว่าอะไรเป็นกุศล เป็นสิ่งที่ดีไม่มีโทษ ผู้รู้สรรเสริญ ทำแล้วได้รับประโยชน์และความสุข ก็ควรยอมรับ”

๒.๖ พระพุทธศาสนากับเยาวชน

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวเรื่องการพุทธทำนายของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับเยาวชน ตอนหนึ่งดังนี้ว่า.. พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงเล่านิมิตแห่งความฝันประการที่สองให้พระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้าฟังว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันฝันว่า... ต้นไม้และกอไผ่เล็กๆ ออกขึ้นมาจากแผ่นดินได้คืบหนึ่งบ้าง คอกหนึ่งบ้าง แล้วต้นไม้และกอไผ่เหล่านั้นก็ผลิดอกออกผลไปตามๆ กัน นิมิตแห่งความฝันนี้จะมีผลเป็นอย่างไรหรือ พระเจ้าข้า”

“ครั้งพระบรมศาสดาได้สดับตรับฟังนิมิตแห่งความฝันประการที่สอง (จากทั้งหมด ๑๖ ข้อ) ของพระเจ้าปเสนทิโกศลจบแล้ว พระองค์ก็ทรงพยากรณ์ความฝันว่า “มหาบพิตร... ผลของความฝันนี้ จะยังไม่เกิดขึ้นในสมัยของพระองค์ และในยุคสมัยที่พระศาสนาของเราเจริญรุ่งเรืองอยู่ แต่จะบังเกิดขึ้นในอนาคตกาล เมื่อโลกถึงยุคเสื่อมและมนุษย์มีอายุน้อยลง (หมายถึงในยุคที่มนุษย์เสื่อมจากศีลธรรม เห็นผิดเป็นถูก เห็นถูกเป็นผิด อีกทั้ง เป็นยุคที่พวกอลัชชี หรือภิกษุนอกรีตมีจำนวนมากกว่าภิกษุผู้เคร่งครัดในศีลและข้อวัตรปฏิบัติ) ในยุคนั้น สัตว์ทั้งหลายจะมีราคาแพง เด็กผู้หญิงที่ยังโตไม่เต็มวัย ก็จะริสมสูกับผู้ชาย ไม่รู้จักรักษาวลสงวนตัว อีกทั้งเด็กผู้หญิงจะมีระดู และตั้งครรภ์กันตั้งแต่ยังเด็กเหมือนดังต้นไม้อย่างเล็กๆ แต่ก็กลับให้ผลแล้ว ฉะนั้น ความฝันนี้จะไม่ทำให้เกิดภัยใดๆ แก่มหาบพิตรอย่างแน่นอน เพราะจักเป็นสิ่งที่บังเกิดขึ้นในอนาคต”

^{๒๔} ชัยวัฒน์ อัทธพันธ์, หลักพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑๓-๑๑๕.

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรมและคุณธรรมของประชาชนโดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทย ที่จำนวนไม่น้อยได้หันห่างจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักที่พึ่งพาและยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่อดีต พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหลัก ๑ ใน ๓ สถาบันที่สำคัญของชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกแง่มุม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่องศาสนามีข้อความตอนหนึ่งว่า “คนเราต้องมีศาสนา คือความคิดหรือสิ่งที่คิดประจำใจ อันเป็นแนวทางปฏิบัติในใจประจำตัว และต้องมีการศึกษาคือความรู้ต่างๆ ทั้งในด้านจิตใจ ทั้งในด้านวัตถุ เพื่อประกอบกับตัว เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ทั้งสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญและจะแยกจากกันไม่ได้” พระพรหมคุณาภรณ์(ประยุทธิ์ ปยุตฺโต)^{๒๕} กล่าวว่า พระพุทธศาสนาได้รับการจัดเป็นวิชาสำหรับเรียนรู้โดยสถานะหลัก ๒ อย่าง คือ ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่หรือเป็นแหล่งคำสอนจริยธรรม ของประชากรแทบทั้งหมดของประเทศ และในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านวัตถุและนามธรรมซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถี สังคม เป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้นับถือ และเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้มิได้นับถือพระพุทธศาสนาจึงเป็นแบบแผนที่ช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมไทยมีระเบียบมาช้านาน

แต่เนื่องจากสังคมโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน โดยเฉพาะในยุคข่าวสารไร้พรมแดนที่ถูกกล่าวขานว่าเป็นยุคของคลื่นลูกที่สาม บทบาทของสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศจะเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทยที่เรียกว่า กระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ความเจริญทางด้านวัตถุได้ล้ำหน้ากว่าความเจริญทางด้านจิตใจอย่างมาก ก่อให้เกิดช่องว่างที่ห่างไกลระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมทางจิตใจแม้ว่าความเจริญทางด้านวัตถุจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์เราสะดวกสบายขึ้น สามารถเดินทางได้สะดวกรวดเร็วขึ้น สามารถติดต่อข่าวสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว แต่ความเจริญทางด้านจิตใจที่ล้ำหลังกว่าความเจริญทางด้านวัตถุ ก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากยิ่งขึ้นและรุนแรงขึ้น เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและจิตใจ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยตลอดทุกเวลา แม้กระทั่งได้มีการเผยแพร่ลัทธิและคำสอนบางอย่างที่ไม่เหมาะสม ซึ่งมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมไทยและความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เช่น คำสอนที่ไม่ให้เคารพนับถือพ่อแม่ ครู อาจารย์ ผู้อาวุโส คำสอนที่ว่าไม่ควรทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เพราะไม่มีประโยชน์อะไร คำสอนที่ว่า “บุญคุณต้องทดแทน แค้นต้องชำระ” คำสอนที่ให้แก้แค้นนั้นขัดกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” คำสอนให้ต่อสู้เรียกร้องสิทธิและประโยชน์ต่างๆ ด้วยความรุนแรง แทนการประนีประนอมยอมความกันด้วยสันติวิธี จึงทำให้เกิดความวุ่นวาย เยาวชนมีวามเสพงามและความไม่สงบในสังคมและบ้านเมืองในทุกวัน โดยไม่เข้าใจแก่นแท้ของศาสนาคือธรรมะ ซึ่งจะช่วยพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น จากมนุษย์เป็นกัลยาณชน โดยธรรมะทางพระพุทธศาสนาจะ

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ศาสนาและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑๗.

เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาและทำให้สังคมของเราน่าอยู่ขึ้น คนในสังคมมีความสุขขึ้น แต่เยาวชนที่จะสนใจเข้าถึงสื่อธรรมะจริงๆมีน้อยมาก เหตุเนื่องจากสภาวะการณ์ปัจจุบันเยาวชนไทยไม่เห็นประโยชน์ของธรรมะและเห็นเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย ถ้าจะยกตัวอย่างง่ายๆก็อย่างเช่น หากเปิดสื่อต่างๆไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์หรืออินเทอร์เน็ตขึ้นมาแล้วพบเรื่องธรรมะหรือเกี่ยวกับพระสงฆ์ก็จะปิดหรือเลื่อนไปช่องสัญญาณอื่นแทนเป็นต้น ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวเรื่องการพุทธทำนายของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับเยาวชน ตอนหนึ่งว่า “พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงสุบินนิมิตเห็นต้นไม้ขนานาชนิดยังไม่ใหญ่โตพอที่จะมีดอกมีผล แต่ต้นไม้ที่โตเต็มไปด้วยดอกและผล จนกิ่งก้านสาขาจะรองรับดอกผลนั้นไม่ไหว พระพุทธเจ้าให้คำทำนายว่า อนาคตต่อไปในภายภาคหน้าโน้น เด็กที่มีวัยยังไม่สมควรจะมีสามี แต่เด็กนั้นอยากแต่งงานให้เป็นครอบครัว เพราะมีความกระสันไฝ่ฝันในราคะตัณหา ใจมีความกำเริบ ในกามคุณ มีความยินดีใน รูป เสียง กลิ่น รส เป็นอย่างมาก มีความอยากในกามารมณ์แห่งความรัก ความใคร่ จึงได้แต่งงานกันเมื่ออายุยังวัยเด็ก ถูกต้องตามประเพณีนิยม บางคนมีสุขุมกัน ไม่มีมลละอาย เมื่อตั้งครรภ์ขึ้นมา ก็หาวิธีฆ่าลูกในท้องของตัวเอง จึงเป็นบาปกรรมต่อไปในภายภาคหน้ายิ่งนัก เด็กบางคน ยังมีพ่อแม่เลี้ยงดูอยู่บ้าง เด็กบางคนพ่อแม่เลี้ยงดูไม่ไหว จึงได้ปล่อยปลละละเลยให้หาขอทานกินตามลำพัง เป็นเด็กเร่ร่อนจรจัด ไม่มีพ่อแม่ ไม่มีตระกูล ไม่มีการศึกษา ไม่มีที่พึ่งพาอาศัยในบ้านเรือน คำที่ไหนนอนที่นั่น อดบ้าง อิ่มบ้าง หนาวเหน็บยิ่งนัก เหตุการณ์อย่างนี้ จะมีในภายภาคหน้าโน้นใครได้ไปเกิดในยุคที่นั้น สมัยนั้น ก็จะต้องเจอเหตุการณ์อย่างนี้แล” จากพุทธทำนายดังกล่าวเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว ดูเหมือนว่าจะตรงกับปัญหาของเยาวชนไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมากจริงๆ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาแล้วพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้สอนให้ผู้คนทั้งหลาย หลีกหนีหรือหลบหลีกให้ห่างไกลจากอบายมุขทั้งหลายแต่เพียงอย่างเดียว แต่พระพุทธศาสนาสอนให้ผู้คนทั้งหลายได้รู้ ได้เข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายและยังสอนให้ผู้คนทั้งหลายได้เข้าใจในการเป็นอยู่ร่วมกันในสังคม ตั้งแต่ชั้นปุถุชนคนทั่วไปทั้งหลายเป็นต้นไป หมายความว่าพระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักคิด รู้จักใช้ประสบการณ์ รู้จักคุณ รู้จักพูด รู้จักการทำมาหากิน รู้จักความเป็นพ่อแม่ บุตร ฯลฯ รู้จักหน้าที่ รู้จักการให้ตามหน้าที่นั้นๆ เป็นต้น หากบุคคลากรทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงเยาวชนทั้งหลาย ได้เรียนรู้จนเกิดความเข้าใจตามหลักธรรมแห่งพุทธศาสนาที่เป็นไปตามหลักความจริง เป็นไปตามหลักธรรมชาติการพัฒนาจิตใจแห่งเขาเหล่านั้นก็จะเริ่มขึ้น แต่ก่อนจะเริ่มการพัฒนาจิตใจ ความคิด ความรู้ ความเข้าใจของเยาวชนทั้งหลาย บุคคลากรทางพุทธศาสนาควรได้มีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาความรู้ความเข้าใจในตัวเอง ให้เป็นไปตามหลักความจริง ให้เป็นไปตามหลักธรรมชาติ เพราะยุคสมัยนี้และต่อไปในอนาคตวิทยาการต่างๆ ล้วนแสดงหรือทำให้เยาวชนทั้งหลาย ได้รู้ว่าสิ่งที่มีอยู่ในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรืออื่นใดมีความจำเป็นในชีวิต ในความคิด ในความรู้ ของพวกเขาทั้งสิ้นให้เหล่าพระสงฆ์ และบุคคลากรทางพระพุทธศาสนา ได้ร่วมกันศึกษา พิจารณาเพื่อพัฒนาทั้งตัวเองและเยาวชน ดังนั้นสังคมจำเป็นต้องปรับตัวตามกันไป

การที่จะทำให้เยาวชนสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น สื่อธรรมะเองก็ต้องปรับตัวให้ทันสมัย การปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควรดำเนินการในขณะที่บุคคลมีอายุน้อย เพราะเป็นวัยที่ยังไม่มีภาระ ไม่มีเรื่องที่ต้องคิดมากจึงสามารถซึมซับเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวคิดได้หากใช้วิธีที่เหมาะสม ในทุกศาสนาการอบรมเลี้ยงดูจาก

ครอบครัวเป็นวิธีการที่ส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากที่สุด^{๒๖} การอบรมเลี้ยงดูต้องใช้สื่อหนึ่งในสื่อที่ใช้ประกอบกับการปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา คือหนังสือ หนังสือจึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระพรหมวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายไว้ว่า ประชาชนจะเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนได้ ๓ ทาง คือ ด้วยการฟังธรรมเทศนา ด้วยการสนทนาธรรม และด้วยการได้อ่านหนังสือที่เป็นคำสั่งสอน ซึ่งการอ่านหนังสือนั้นดีกว่าการฟังธรรมเทศนา เพราะมีเวลาที่จะคิดตรึกตรองได้ตามความพอใจและกลับมาดูบทวนได้อีกหากลืมนั้น ความยินดีในธรรมของคนต่างกัน บางคนยินดีในธรรมที่ลึกซึ้ง บางคนยินดีในธรรมที่ไม่ลึกซึ้ง หนังสือพุทธศาสนาจึงควรมีหลากหลายตามอัธยาศัยของคนที่แตกต่างกัน^{๒๗} หลากประเภท รวมถึงมีกลยุทธ์ในการเข้าถึงหรือสร้างนวัตกรรมในการสื่อสาร เป็นต้น

๒.๖.๑ ปัญหาเยาวชนที่เห็นห่างพระพุทธศาสนา

ปัญหาเยาวชนทุกวันนี้ เราเริ่มเห็นภาพความเปลี่ยนแปลงที่คล้ายคลึงกับพุทธทำนายมากขึ้น เด็กในสมัยปัจจุบันนี้เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต การใช้โซเชียลมีเดีย และสื่อในปัจจุบันก็มีความล่อแหลม ทำให้เด็กๆ เข้าถึงสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควรได้ อย่างง่ายมากขึ้น ปัญหาที่ถ่วงก่อนแต่ง การทำแท้ง เด็กถูกทอดทิ้งเกิดเป็นปัญหาสังคมมากขึ้น หากจะแก้ไขปัญหาเหล่านี้ก็ต้องเริ่มต้นด้วยการนำธรรมะของพระพุทธศาสนาให้กลับคืนมาสู่ใจเยาวชน

การที่จะทำให้เยาวชนสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น สื่อธรรมะเองก็ต้องปรับตัวให้ทันยุคสมัย การปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควรดำเนินการในขณะที่บุคคลมีอายุน้อย เพราะเป็นวัยที่ยังไม่มีภาระ ไม่มีเรื่องที่ต้องคิดมากจึงสามารถซึมซับเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวคิดได้หากใช้วิธีที่เหมาะสม ในทุกศาสนาการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นวิธีการที่ส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากที่สุด

๒.๖.๒ การพัฒนาเยาวชนแนวพุทธ

พฤติกรรมของเยาวชนที่พึงปรารถนาเป็นสิ่งสำคัญต่อสังคมในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยเน้นที่การกระทำ เพื่อให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา หากเยาวชนมีการกระทำทั้งทางกาย วาจา และจิตใจดี ย่อมเป็นผู้ประเสริฐได้ เนื่องจากวัยไม่ได้เป็นตัวชี้วัดทางพระพุทธศาสนาเลยว่าคุณดีจะต้องเป็นผู้ใหญ่เท่านั้น เยาวชนก็ทำดีได้เช่นกัน ดังคำอุปมาอุปไมยว่า “หงส์ กระเรียน นกยูง ช้าง ฟาน ย่อมกลัวราชสีห์ทั้งนั้น จะถือว่าเอาร่างกายเป็นประมาณไม่ได้ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น ถ้าแม่เด็กมีปัญญาาก็เป็นผู้ใหญ่ได้ คนโง่ถึงร่างกายใหญ่โตก็เป็นผู้ใหญ่ไม่ได้”

เยาวชนเมื่ออยู่ในสังคมมีหลายบทบาทเกิดขึ้นพร้อมกัน การได้รับสถานภาพเป็น “ลูก” เป็นอันดับแรกและมีสถานภาพต่างๆ ตามมาโดยลำดับ เมื่อเข้าเรียนก็เรียกว่าเป็น “นักเรียน นักศึกษา

^{๒๖} ขยสาโร ภิกขุ, *ภาวะยอดเยี่ยม ๖ ประการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนทอสี, ๒๕๕๐), หน้า ๙๓.

^{๒๗} มะลิ, *วัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม, นิตยสารการประชาสงเคราะห์*. ฉบับที่ ๔๐ ปีที่ ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๔๗), หน้า ๑๑ - ๑๖.

นิสิต” เป็นต้น เมื่อเติบโตขึ้นอีกระดับก็เรียกว่าเป็น “พลเมือง” เมื่อเข้าสู่พระพุทธศาสนาก็เรียกว่า “พุทธศาสนิกชน” เยาวชนจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันต่างๆ ในสังคมในฐานะเป็นสมาชิก และเมื่อเติบโตขึ้นก็มีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมากขึ้นเช่นเดียวกัน^{๒๘}

ดังนั้นการที่เยาวชนจะประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เป็นเยาวชนที่ดี เป็นคนเก่งจะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองด้วยกันทั้งสิ้น ดังคำที่พระพุทธองค์ได้รับรองไว้ว่า บุคคลที่จะเจริญก้าวหน้าในระดับโลกียสมบัตินี้พึงตั้งอยู่ในความขยันหมั่นเพียร มีความระมัดระวังด้วยสติ ทำงานซื่อสัตย์มีอิสระอาด ไม่คดโกง ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำการหรือสั่งการ สำรวมตนเอง ใช้ชีวิตอยู่โดยธรรม (มีคุณธรรมประจำตน) และต้องไม่ประมาท ในกิจทั้งปวง ในการงานทุกอย่างเขาย่อมได้รับยศเกียรติอันเป็นวิสัยของโลกอย่างแน่นอน หลักในการพัฒนาตนในระดับนี้มุ่งให้บุคคลรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองเสียก่อน แล้วค่อยพัฒนาคนอื่นและสิ่งแวดล้อมภายหลัง เพราะมีฉะนั้นถ้าไม่ฝึกฝนตนแล้วก็เป็นบัณฑิตไม่ได้ เป็นได้ก็แต่คนพาล คนทำลาย สังคมให้พินาศเสียหาย เช่น พวกก่อการร้าย พวกโจรกรรมทรัพย์ ขวบบ้าน พวกก่ออาชญากรรมสร้างปัญหาให้แก่ประเทศชาติของเรา

อีกเหตุผลหนึ่งคนที่ไม่ฝึกฝนตนชื่อว่าประมาทมัวเมาอยู่ในบาปอกุศลกรรม ย่อมได้รับทุกข์ รำไปในการกระทำของตน เพราะเหตุว่าหากขาดการพัฒนาตนเองที่ดีแล้ว ย่อมประสบกับความทุกข์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้าหาความสุขในการดำเนินชีวิตได้ยากยิ่ง จะมีก็สุขชั่วครั้งชั่วคราวไม่ถาวรแต่ประการใด ในโลกปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้ตระหนักแล้วว่า การพัฒนาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามุ่งสร้างความเจริญด้านวัตถุ โดยเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจนั้นได้ก่อให้เกิดปัญหามากมาย ทั้งแก่ชีวิตมนุษย์ไม่ว่าด้านสุขภาพร่างกายหรือด้านจิตใจ ทั้งแก่สังคมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับเป็นการพัฒนาที่ผิดพลาด เป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาที่ใหม่ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ องค์การสหประชาชาติได้แนะนำให้ดำเนินการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยเน้นว่าจะต้องหันมาพัฒนามนุษย์เป็นแกนกลางของการพัฒนาทุกอย่าง โดยจะเห็นภาพแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ ของประเทศไทยก็ยึดหลักสำคัญข้อนี้เช่นเดียวกับหลักพระพุทธศาสนาก็ถือว่าการพัฒนามนุษย์เป็นแกนกลาง ทั้งนี้พระพุทธศาสนาพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไปและเป็นปัจจัยต่อกัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย^{๒๙}

ในการดำเนินชีวิตของเยาวชนในแต่ละวันเยาวชนต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่ยั่วให้เกิดความโลภ ความโกรธและความหลง จึงจำเป็นต้องต่อสู้กับกิเลสตัณหาซึ่งเกิดจากความไม่รู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสุขเวทนาและหลีกเลี่ยงทุกข์เวทนา พลังที่จะต่อสู้กับกิเลส ตัณหาได้คือ พลังสติและพลังปัญญา ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการฝึกหัดอบรมด้วยหลักธรรมอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จนสามารถยกระดับจิตใจขึ้นสูงเหนือกิเลสตัณหาได้ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เราจะเห็นว่าหลักพระพุทธศาสนาจะเน้นถึงการยอมรับศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธองค์ทรงเน้นให้เห็นถึงความสำคัญ

^{๒๘} พระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย), แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕) หน้า ๑๖๗.

^{๒๙} อินตา ศิริวรรณ, พระพุทธศาสนากับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สุทรไพศาล, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๗.

ในการพัฒนาชีวิตให้ก้าวไปสู่เป้าหมายที่ดี ซึ่งพระพุทธศาสนาเห็นว่า หลักการพัฒนาชีวิตมนุษย์จะพัฒนาด้วยหลักไตรสิกขาในด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา (ปัญญา)^{๓๐} โดยหลักการดังกล่าวถือเป็นพื้นฐานในการพัฒนาให้เยาวชน เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งจำเป็นจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้ง ๓ ด้าน นอกเหนือจากนี้ยังมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเยาวชนได้ตามความเหมาะสม โดยสถาบันทางสังคมที่อยู่รอบข้างเป็นกัลยาณมิตรที่ดีใน การแนะนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้นำการพัฒนาเยาวชนแนวพุทธมาใช้ โดยการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น การพัฒนาวินัยในตนเอง การพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธ การพัฒนาการคิดแบบโยนิโสมนสิการ การพัฒนาลักษณะการเป็นกัลยาณมิตร เป็นต้น เพื่อให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาโดยสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันพุทธศาสนา ชุมชน เป็นต้น เป็นผู้ที่มีบทบาทในการขัดเกลาอบรมสั่งสอนให้ส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาทำให้เยาวชนเป็นคนดีและคนเก่ง ช่วยเหลือตนเองและสังคมได้ทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีทั้งตนเองและสังคม

๒.๖.๓ ความหมายพฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ^{๓๑} ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า เป็นการกระทำของบุคคลทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏออกมาภายนอก ซึ่งเป็นไปตามเจตจำนงหรือเจตนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่หรือไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่ บุคคลเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรมหรือไม่เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม บุคคลเป็นชวานาก็เพราะกรรม เป็นช่างศิลป์ก็เพราะกรรม เป็นพ่อค้าก็เพราะกรรม บุคคลเป็นผู้รับใช้ก็เพราะกรรม บุคคลแม่เป็นโจรก็เพราะกรรม เป็นทหารอาชีวิกก็เพราะกรรม บุคคลเป็นบุโรหิตก็เพราะกรรม แม้เป็นพระราชา ก็เพราะกรรมทั้งนั้น

ดังนั้นเมื่อนำความหมายดังกล่าวมากำหนดความหมายของพฤติกรรมเยาวชนจึงหมายถึง การกระทำของเยาวชนทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏออกมาภายนอก โดยการกระทำนั้นต้องกระทำด้วยเจตนา ความคิดนึกความตั้งใจการเลือกตัดสินใจว่าจะทำอย่างไร

พฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธตามความหมายของกรรม สามารถแยกตามทวารหรือทางที่กระทำกรรมได้เป็น ๓ ด้าน คือ

๑) กายกรรม ได้แก่ การกระทำทางกายของเยาวชน เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย การใช้ร่างกายทำกิจกรรมต่าง ๆ

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๖๕.

^{๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๘๒.

๒) วลีกรรม ได้แก่ การกระทำทางวาจาของเยาวชน เช่น การพูด การสื่อสาร การเขียนหนังสือ

๓) มโนกรรม ได้แก่ การกระทำทางใจของเยาวชน เช่น ความคิด ความเชื่อ ความเห็นการยึดถือโดยในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามโนกรรมมีความสำคัญมาก เพราะมโนกรรมหรือการกระทำทางใจนี้ หมายถึง กระบวนการคิดทั้งหมด ตั้งแต่ความคิดนึก การคิดปรุงแต่ง รวมทั้งความเชื่อถือ ความคิดเห็น ทฤษฎีลัทธิ และอุดมการณ์ทั้งหลาย หรือรวมเรียกว่า ทิฎฐิ ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของเยาวชน ความเป็นไปในชีวิตของเยาวชน และคติของสังคมทั้งหมด เมื่อเยาวชนเชื่อหรือเห็นหรือนิยมอย่างไรก็คิดพูดและกระทำการต่างๆ ไปตามที่เชื่อที่เห็นที่นิยมอย่างนั้น ถ้าเป็นมิถิฎฐิ การคิด การพูด การกระทำ ก็เป็นไปในทางที่ผิด เป็นมิถิฎฐิไปด้วย แต่หากเป็นสัมมาทิฎฐิ การคิด การพูด การกระทำของเยาวชนก็เป็นไปทางที่ถูกต้องเป็นสัมมาไปด้วย

ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่วก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้นทุกข้อมติดตามเขาไปเหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป...ถ้าคนมีใจดีก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้นสุขข้อมติดตามเขาไปเหมือนเงาติดตามตัวเขาไปฉนั้น” ตัวอย่างเช่น การที่เยาวชนเห็นว่าการมีเงินทองทรัพย์สินมากมีค่าสูงสุดเป็นจุดมุ่งหมาย ต้องการก็จะพยายามแสวงหาทรัพย์สินเงินทองเพื่อเป็นมาตรฐานวัดความสำเร็จรุ่งเรือง เกียรติและศักดิ์ศรี เป็นต้น พฤติกรรมของเยาวชนที่แสวงหาทรัพย์สินเงินทองและวัตถุที่ต้องการจะแสดงออกหรือดำเนินชีวิตในรูปแบบหนึ่ง ส่วนพฤติกรรมของเยาวชนที่ถือความสงบสุขทางจิตใจก็จะดำเนินชีวิตอีกรูปแบบหนึ่ง

๒.๖.๔ สาเหตุพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเยาวชนตามแนวพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุक्त) ได้กล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนตามแนวพุทธ คือ เกิดจากการบงการของตัณหาโดยไม่มีความรู้ ขาดการพัฒนา เมื่อเยาวชนไม่มีความรู้ก็จะไม่รู้ว่าจะปฏิบัติต่อสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้นอย่างไร กล่าวคือ เยาวชนมีอายุนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นทางรับรู้ประสบการณ์ ทำหน้าที่ ๒ อย่าง คือ

๑) เป็นทางรับรู้ข้อมูลหรือเป็นทางรับความรู้ คือ รับรู้ประสบการณ์เข้ามาในลักษณะที่เป็นข้อมูลซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเกิดปัญญาที่รู้เข้าใจแล้วปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายถูกต้อง ถ้าเยาวชนรู้จักใช้ประโยชน์ของอายุนะในการเรียนรู้หรือหาความรู้จะเป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิต

๒) เป็นทางรับรู้ความรู้สึกหรือเวทนา คือ รู้ว่ามีความรู้สึกสบายหรือไม่สบายเกิดขึ้นพร้อมกัน ด้วยหากเยาวชนยังมีความไม่รู้หรือไม่มีปัญญาก็จะใช้อายุนะแต่ในแง่ความรู้สึก เพื่อใช้ในการเสพหรือเป็นเครื่องมือหาเสพปฏิบัติหรืออินร้ายรวมเรียกว่าตัณหา

การที่เยาวชนเกิดตัณหาประกอบด้วยกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา คือ ความกระหายอยากในสิ่งที่ให้เวทนา หรือความกระหายอยากในอารมณ์ที่ชบใจ หรือในกามคุณทั้งหลาย หรือความกระหายอยากได้อารมณ์ที่ชบใจมาเสพเสวยเวทนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๔๖) เป็นตัวนำ

การกระทำ จะทำให้เยาวชนทำอะไรเพียงแค่ว่าตามความปรารถนาที่ได้รับ สุขเวทนาหรือหลีกเลี่ยงทุกขเวทนาเท่านั้น จะเกิดปัญหาหลายขั้นตอน คือ

๑) อันตรายต่อชีวิตของตนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น การที่เยาวชนกินตามความอร่อย เมื่อยังอร่อยก็ต้องกินเรื่อยไปก็เลยกินจนเต็มที แต่ปรากฏว่าการกินตามความอร่อยนี้ทำให้กินมากเกินไปเลยเกิดอาหารไม่ย่อยหรืออ้วนเกินไป บางคนชอบอาหารจำพวกไขมัน เมื่อกินสนองความอร่อยได้รับไขมันเข้าไปมากก็เกิดเป็นอันตรายต่อร่างกาย บางทีถึงกับไขมันอุดตันในเส้นเลือดทำให้เสียชีวิตได้ หรือเยาวชนบางคนกินแต่อาหารอร่อยที่ตนชอบแต่กลายเป็นโรคขาดอาหาร

๒) อันตรายต่อการอยู่ร่วมกันของมนุษย์หรือสังคม เมื่อเยาวชนเสพสนองความอยากไม่มีขอบเขตก็ทำให้เกิดการเบียดเบียนกัน เกิดปัญหาสังคมเป็นอันตรายต่อการอยู่ร่วมกัน

๓) อันตรายต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การที่เยาวชนบริโภคสนองความอยากอย่างไม่มีขอบเขต ก็ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมตามมา

สรุปได้ว่าสาเหตุพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน เกิดจากการบงการของตัณหาโดยไม่มีความรู้ ขาดการพัฒนาเป็นตัวนำการกระทำไปตามความปรารถนาที่ได้รับสุขเวทนา หรือหลีกเลี่ยงทุกขเวทนาทำให้เยาวชนกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

๒.๖.๕ เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธ

เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธ แบ่งโดยใช้เกณฑ์ตามประโยชน์ที่ได้รับ (อรรถ) ในทางพระพุทธศาสนามี ดังนี้

๑) เป้าหมายในปัจจุบัน (ภิกษุธรรมมีกัตถะ) เป็นจุดหมายขั้นแรกของเยาวชน เป็นพฤติกรรมที่ดำเนินไปอย่างชอบธรรม การปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆอย่างถูกต้อง พฤติกรรมการกระทำจะต้องทำตนและผู้คนที่เกี่ยวข้องให้มีความสุขอยู่ร่วมกันด้วยดี ปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างถูกต้องในระหว่างบุคคลเพื่อความสุขร่วมกัน^{๓๒}

๒) เป้าหมายในอนาคต (สัมปราชัยกัตถะ) เกี่ยวกับพฤติกรรมที่เยาวชนจะแสดงออกในด้านคุณค่าของชีวิต เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไปกว่าเป้าหมายระดับแรก เป็นเป้าหมายอันเป็นหลักประกันชีวิต เมื่อละโลกนี้ไปหรือ เป็นเครื่องประกันการได้คุณค่าที่สูงล้ำเลิศยิ่งกว่าสิ่งที่จะพึงได้กันตามปกติในโลกนี้ ได้แก่ ความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรม ความใฝ่ใจในทางศีลธรรมในเรื่องบุญเรื่องกุศลในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม เป็นพฤติกรรมที่อาศัยศรัทธาความเสียสละ การมีความมั่นใจในคุณธรรม มีความสงบสุขทางจิตใจพฤติกรรมที่รู้จักปิติสุขที่ประณีตด้านในตลอดจนคุณวิเศษที่เป็นผลสำเร็จทางจิต เป็นเป้าหมายของพฤติกรรมขั้นที่ผ่อนคลายความยึดติดผูกพันในวัตถุ ทำให้ไม่ยอมตีค่าผลประโยชน์ด้านอามิสสูงเกินไปจนจะต้องมุ่งไขว่คว้ายอมสยบให้หรือเป็นเหตุต้องมีพฤติกรรมไปในทางชั่วร้าย หันมาให้คุณค่าแก่คุณธรรมดีงามรู้จักทำการด้วยความใฝ่ธรรม รักความดีงามรักคุณภาพของชีวิตและความเจริญงอกงามของจิตใจ

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๒), หน้า ๑๑๒.

๓) เป้าหมายขั้นสูงสุด (ปรมาตนะ) หรือเป้าหมายที่เป็นสาระที่แท้จริงของพฤติกรรมชีวิตมนุษย์ เป็นเป้าหมายขั้นสุดท้าย ได้แก่ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคตินิยมของสังขารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลก และชีวิตมีจิตใจเป็นอิสระโปร่งโล่ง ผ่องใส ไม่ถูกบีบคั้นยึดติดถ่วงหน่วงหวาดของตนเองเป็นพฤติกรรมที่ดำเนินไปเพื่อความปราศจากกิเลสที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัวอยู่อย่างไร้ทุกข์ ประจักษ์แจ้งความสุขประณีตภายในที่สะอาดบริสุทธิ์ สิ้นเชิง อันประกอบพร้อมด้วยความสงบเยือกเย็นสว่างไสวเบิกบานโดยสมบูรณ์เรียกว่าวิมุตติและนิพพาน

๒.๖.๖ กระบวนการพัฒนาเยาวชนตามแนวทางพุทธศาสนา

กระบวนการพัฒนาเยาวชนโดยใช้หลักไตรสิกขาเต็มระบบ ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้เยาวชนพัฒนาอย่างมีบูรณาการและเป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ ดังนี้

๑) ศิล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน

เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศิลปก็คือ วินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เหมาะกับการพัฒนา และให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศิลป ดังนั้นโดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดีและการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดีตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์

๒) สมภาติ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิตหรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิตเยาวชนทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติสมภาติ และในด้านความสุข เช่น ความอิมใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พุดสั้นๆ ว่าพัฒนาคุณภาพสมรรถภาพและสุขภาพของจิต

๓) ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้ เหตุผล การรู้จักวินิจฉัยไตร่ตรองตรวจสอบคิดการต่างๆ สร้างสรรค์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็นตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวงจนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลก และชีวิตที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระปลอดปัญหา ไร้ทุกข์เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์

สรุปได้ว่าในขั้นไตรสิกขาเป็นขั้นของการพัฒนา ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ศิล สมภาติ และปัญญา ซึ่งในส่วนของศิลปจะฝึกการมีวินัยเพื่อให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ดี ส่วนสมภาติจะฝึกจิตใจในด้านคุณธรรมและความสุข และปัญญาเป็นการฝึกด้านความรู้จริง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของสิ่งทั้งปวง ทำให้พ้นทุกข์และมีความสุขที่แท้จริงในชีวิต คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธ ที่ควรส่งเสริมโดยพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ การพัฒนาวินัยในตนเอง การพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ แนวพุทธ การพัฒนาความสามารถในการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

๒.๖.๗ การพัฒนาวินัยในตนเองตามแนวพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๓๓} ได้ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ไว้ ๒ อย่าง คือ

๑) การฝึกให้มีความประพฤติและความเป็นอยู่เป็นระเบียบแบบแผน หรือการบังคับควบคุมตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผน รวมทั้งการใช้ระเบียบแบบแผนต่างๆ เป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติความเป็นอยู่ของตน

๒) ระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ที่วางลงไว้เป็นหลัก หรือเป็นมาตรฐานสำหรับใช้ฝึกคน หรือใช้บังคับควบคุมตน ตลอดจนเป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติความเป็นอยู่ของตน

การเสริมสร้างวินัยตามแนวพุทธของพระพรหมคุณาภรณ์ มีดังนี้

๑) การเสริมสร้างวินัยด้วยการทำให้เป็นพฤติกรรมเคยชิน คือ ใช้ธรรมชาติของมนุษย์มาเป็นเครื่องช่วยทำให้เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ หรือสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งความเคยชินเกิดจากความเป็นไปตามเหตุปัจจัยในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั่นเอง

๒) การนำวัฒนธรรมเข้ามาช่วยในการเสริมสร้างวินัย เพราะวัฒนธรรมเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สร้างวินัยเป็นแบบพฤติกรรมเคยชิน เช่น พ่อแม่พาเด็กไปในสถานที่ที่ต้องให้บริการแก่คนจำนวนมาก พ่อแม่ไปเข้าแถวรอคิวเด็กก็ไปเข้าแถวด้วย พ่อเด็กมีประสบการณ์ครั้งแรกก็เข้าแถวต่อไปครั้งที่ ๒ เด็กก็เข้าแถวต่อไป ครั้งที่ ๓ ก็เข้าแถว จากนั้นเด็กก็เข้าแถวรอคิวเองโดยไม่ต้องตั้งใจฝึก วัฒนธรรมเข้าแถวก็มีมาเองจากการถ่ายทอดตามความเคยชิน

๓) การเสริมสร้างวินัยด้วยระบบความสัมพันธ์ขององค์รวม การฝึกวินัยจะได้ผลดีต้องอาศัยระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการกันด้วย หมายความว่าในการฝึกฝนพัฒนามนุษย์หรือการศึกษานั้นจะต้องให้องค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญาประสานไปด้วยกัน ทำให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ ฉะนั้นเมื่อฝึกวินัยจึงต้องดูทั้ง ๓ ด้าน คือ

๓.๑) ด้านพฤติกรรม เมื่อมีพฤติกรรมที่ดีด้วยความเคยชินดีแล้ว

๓.๒) ด้านจิตใจ เมื่อเกิดความพึงพอใจหรือมีความสุขในการทำพฤติกรรมนั้นพฤติกรรมก็จะมั่นคงยิ่งขึ้น

๓.๓) ด้านปัญญา ถ้าเด็กมีความรู้ความเข้าใจเหตุผลมองเห็นคุณค่ามองเห็นประโยชน์ของการกระทำหรือพฤติกรรมนั้น ความรู้ความเข้าใจนั้นก็มาหนุนองค์ประกอบฝ่ายจิตใจ ทำให้เกิดความพึงพอใจและมีความสุขในการปฏิบัติตามพฤติกรรมนั้นยิ่งขึ้นไปอีก

๔) การเสริมสร้างวินัยโดยใช้ปัจจัยอื่นๆ มาช่วยเสริมความเป็นกัลยาณมิตรเป็นตัวเสริมในการสร้างวินัยจากพฤติกรรมที่เคยชินได้ โดยทำหน้าที่หนุนองค์ประกอบทั้ง ๓ ด้าน คือ

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *จะพัฒนาคันกันได้อย่างไร*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๘๒.

๔.๑) เป็นต้นแบบที่ดีของพฤติกรรม (ศีล)

๔.๒) มีความรัก ทำให้เกิดความอบอุ่น มีความเป็นกันเองพร้อมทั้งศรัทธาและความสุข (จิตใจ)

๔.๓) กัลยาณมิตรรู้เหตุรู้ผล สามารถบอกได้ว่าทำอย่างนั้นแล้วมีผลอย่างไร ทำให้เด็กเข้าใจเหตุผลและเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ

๕) การเสริมสร้างวินัยด้วยแรงหนุนของสภาพจิตใจ คือ การตั้งเป็นอุดมคติในจิตใจทำให้ใจมีความฝักใฝ่มุ่งมั่น

๖) การเสริมสร้างวินัยโดยใช้กฎเกณฑ์บังคับ คือ การสร้างวินัยโดยใช้กฎหมายหรือกฎเกณฑ์บังคับควบคุมโดยมีการลงโทษ วิธีนี้ก็สามารถนำไปใช้เสริมสร้างวินัยได้แต่เป็นวิธีที่ไม่ดีคือไม่สอดคล้องกับความจริงของกฎธรรมชาติมนุษย์ การใช้กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ข้อบังคับมาฝึกวินัยให้ได้ผลโดยต้องไม่ให้อยู่แค่เป็นการใช้อำนาจกดขี่บังคับและลงโทษ แต่ต้องให้จิตใจของคนเกิดความรู้สึกสำนึกว่าเป็นการฝึกโดยทำให้เด็กเข้าใจมองเห็นเหตุผล และประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับนั้นๆ ความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการฝึกนี้จะทำให้เกิดมีความพึงพอใจหรือความเต็มใจขึ้นมาในระดับหนึ่งที่จะทำตามและก็ได้ผลซึ่งก็คือทำให้เข้าสู่ระบบการศึกษาที่แท้จริง โดยมีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ พฤติกรรมจิตใจและปัญญาเข้ามาประสานกัน

๒.๖.๘ สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในสังคมไทย

สาเหตุของพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์มีรากฐานมาจากสาเหตุที่สำคัญซึ่งพอสรุปได้ ๓ ประเด็น คือ

๑) สาเหตุทางครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญอันดับแรกในการที่จะสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของเยาวชน เริ่มตั้งแต่วัยเด็กความใกล้ชิดสนิทสนมและโอกาสที่ติดต่อสัมพันธ์กันได้ สืบเนื่องตั้งแต่วัยทารกต่อมาจนกระทั่งถึงวัยรุ่น ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแบบแผนความประพฤติที่เยาวชนจะแสดงออกมาให้ปรากฏ สาเหตุที่มาจากครอบครัวอาจก่อให้เกิดปัญหาแก่เยาวชนโดยผ่านกระบวนการ ๕ อย่างซึ่งเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ดังนี้^{๓๔}

๑.๑) ในครอบครัวมีตัวอย่างที่ไม่ดีทำให้เยาวชนเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อให้เกิดทัศนคติค่านิยมหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการกระทำผิดและเป็นปัญหาสังคมตามมา

๑.๒) ชั้นทางสังคมของครอบครัวและถิ่นที่อยู่ของครอบครัว เป็นเครื่องกำหนดอัตราการกระทำผิดของเยาวชน กล่าวคือ เยาวชนอยู่ในถิ่นที่พาลเกเรมีกิจกรรมที่ละเมิด

^{๓๔} โสภาช ปิลันท์, รูปแบบครอบครัวที่พึงปรารถนาในสังคมประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, ๒๕๓๔), หน้า ๗๓.

กฎหมาย มีโอกาสคบเพื่อนเสเพลจะมีอัตราการกระทำผิดมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในถิ่นที่ไม่ค่อยมีปัญหาทางสังคม

๑.๓) ครอบครัวเป็นสิ่งที่กำหนดเกียรติภูมิของเด็ก เด็กจะค่อยๆ เรียนรู้ว่าบุคคลที่น่าเลื่อมใสศรัทธานั้นเป็นคนเช่นไร ถ้าเด็กเกิดไปนิยมชมชอบคนที่ชอบละเมิดกฎหมายและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดด้วยโอกาสจะประพฤติน่าติงง่ายเข้า

๑.๔) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ราบรื่น ไม่เป็นสุข ไม่น่าอยู่ เยาวชนก็จะออกไปหาสิ่งชดเชยทดแทนนอกบ้าน ซึ่งถ้าเด็กไปถูกเพื่อนเสเพลชักจูงโน้มน้าวให้กระทำผิดเด็กก็จะกลายเป็นเด็กเถรไป

๑.๕) ครอบครัวที่เพิกเฉยหรือไม่สามารถอบรมสั่งสอนให้เด็กเคารพต่อกฎหมายหรือปกป้องเด็กมากเกินไป ทำให้เด็กทำอะไรตามใจตนเองและไม่คุ้นเคยกับกฎเกณฑ์ของสังคม ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กที่ก้าวร้าวหรือเด็กเถรเป็นปัญหาสังคมในที่สุด ดังนั้น เมื่อเยาวชนประสบปัญหาในครอบครัว เด็กจะมีโอกาสติดต่อกับและเรียนรู้การกระทำผิดภายนอกบ้านมากขึ้นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าครอบครัวสามารถทำให้เด็กคุ้นเคยกับข้อห้ามต่างๆ ของสังคมมากน้อยแค่ไหน ความทุกขใจเพียงอย่างเดียวไม่ได้ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีรูปแบบที่ดีเป็นสิ่งที่เด็กควรจะได้รับและเรียนรู้ซึ่งครอบครัว ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกเริ่มในเด็กและเยาวชน

๒) สาเหตุทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

๒.๑) ภาวะเศรษฐกิจของชุมชนหากเยาวชนอยู่ในชุมชนหรือสังคมที่มีภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรือง การกินอยู่และการดำรงชีวิตของชนกลุ่มนั้นก็ย่อมอยู่ในมาตรฐานการครองชีพสูง ประชาชนอยู่ดีกินดีได้รับแต่ความสะดวกสบาย ไม่มีความเดือนร้อนในค่าครองชีพ มีความสุขจิตใจเบิกบาน และอยู่กันอย่างปกติสุข ตรงกันข้ามหากเยาวชนต้องตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจเสื่อมโทรม เกิดวิกฤติอันเนื่องมาจากสาเหตุนานาประการ ทำให้เกิดความแร้นแค้นและอดคัดขาดแคลนผลผลิตที่ได้รับไม่พอแก่ความต้องการของประชาชนในการอุปโภคบริโภค ทำให้เกิดสภาวะข้าวยากหมากแพงขึ้น การกระจายรายได้หรือการเก็บภาษีอากรไม่เป็นธรรมแก่สังคม อำนาจการซื้อของเงินตราน้อยลงย่อมมีผลกระทบต่อผู้มีรายได้ประจำและมีปัญหาการว่างงานทำให้มีชีวิตไปวันๆ หนึ่งโดยไม่มีอนาคตและทำให้หลงผิด เช่น จับกลุ่มมั่วสุมในอบายมุข เช่น ดื่มสุราและเล่นการพนัน ก่อความวุ่นวายทำให้กลายเป็นปัญหาสังคมตามมา

๒.๒) การกระทำผิดที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมนั้น บางครั้งก็เกิดขึ้นจากภาวะเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด เช่น ความยากจนเป็นสาเหตุที่บีบบังคับให้เยาวชนจำเป็นต้องกระทำผิดฐานประทุษร้ายต่อทรัพย์ หรืออาจกล่าวได้ว่าความยากจน เป็นสาเหตุหนึ่งของอาชญากรรม ทั้งนี้ เพราะมนุษย์จำเป็นต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ในครอบครัวที่ยากจน บิดามารดาต้องต่อสู้ตามยถากรรมขาดการศึกษา มีแต่ความอดอยากหิวโหยอยู่ตลอดเวลาที่ย่อมทำให้เยาวชนต้องช่วยตนเอง โดยไปลักขโมยเขากินต่อๆ ไปก็อาจเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนากระทำผิดเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์อยู่เสมอ โดยมีจรรยาบรรณว่าไม่ต้องทำงานหนัก ซึ่งถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจจับไม่ได้ก็จะ

มีเงินทองใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย มีชีวิตอยู่อย่างสบาย แต่หากถูกจับได้ก็ถือว่าเป็นคราวเคราะห์มากกว่าที่จะถือว่าเป็นความประพฤติไม่ดี

จากงานวิจัยที่ศึกษาฐานะเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของเด็กและวัยรุ่นสองกลุ่ม กลุ่มละ ๕๐๐ คน เพื่อเปรียบเทียบกัน กลุ่มหนึ่งเป็นเด็กและวัยรุ่นกระทำความผิด อีกกลุ่มหนึ่งไม่ได้กระทำความผิด พบว่า ๙ ใน ๑๐ คน ของเด็กและวัยรุ่นที่กระทำความผิดมาจากครอบครัวชั้นต่ำมีฐานะด้อยทางเศรษฐกิจและ ๕ ใน ๑๐ คน ของเด็กและวัยรุ่นที่ไม่ได้กระทำความผิดมีฐานะด้อยทางเศรษฐกิจแสดงให้เห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวหรือความยากจน รวมทั้งสภาพที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เด็กและวัยรุ่นกระทำความผิด อย่างไรก็ตามเยาวชนอาจมีจิตวิทยาที่ปรุงแต่งด้วยกิเลสที่มีความทะเยอทะยาน คิดจะเปลี่ยนฐานะให้ร่ำรวยมีหน้ามีตาขึ้นอย่างรวดเร็วและได้พยายามทุกวิถีทาง ด้วยคิดว่าเงินเป็นสิ่งสำคัญที่สุด โดยเชื่อว่าเงินเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ตนเป็นคนที่ได้รับ การยอมรับในสังคม เพื่อเป็นช่องทางกอบโกย ต่อไปโดยไม่ได้ระลึกถึงความซื่อสัตย์สุจริต เกียรติยศ ชื่อเสียงวงศ์สกุล หรือความเดือดร้อนของบุคคลอื่น เพียงขอให้ได้มาในสิ่งที่ตนปรารถนาเมื่อไม่สามารถ จะหามาได้โดยสุจริตก็จำเป็นต้องดำเนินการในทางทุจริต ทำให้กลายเป็นอาชญากรและเป็นภัยต่อสังคม อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง^{๓๕}

๓) สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม

เยาวชนต้องอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวหลายประการ ซึ่งนับว่ามีอิทธิพลทำให้ชีวิตของเยาวชนโน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งได้ เช่น เยาวชนย่อมเลียนแบบและได้นิสัยจากบิดามารดา หรือครูบาอาจารย์ หรือบุคคลข้างเคียงที่อยู่ใกล้ชิดเยาวชน ธรรมชาติ ภูมิประเทศ สถานที่ดินฟ้าอากาศ การศึกษา และสถานการณ์ทั่วไปก็อาจทำให้บุคคลแตกต่างกันได้ทั้งกิริยา วาจา และนิสัยใจคอ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนความคิดอ่านหรือความต้องการซึ่งความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น

๓.๑) การเพิ่มของจำนวนประชากร รวมทั้งการอพยพจากชนบทเข้ามาในเมืองหลวง เนื่องจากคนเป็นจำนวนมากต้องอยู่ในภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยความยากจน ประสบปัญหา การว่างงาน การไร้การศึกษาซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมและปัญหาศีลธรรมอันเป็นพื้นฐานในการ ก่อให้เกิดอาชญากร เพราะสภาพแวดล้อมชักจูงให้เยาวชนหันไปสู่อบายมุขและอาชญากรรมนั่นเอง

๓.๒) การศึกษา ซึ่งโรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญในการอบรมสั่งสอน ด้านความรู้ทางวิชาการ หรือในด้านศีลธรรมจรรยาหรือความประพฤติ ตลอดจนอาชีพที่เยาวชนจะ ยึดเป็นหลักในการดำรงชีวิตและการบำเพ็ญตนให้เป็นคนดีต่อไปในภายภาคหน้า เช่นเดียวกับ ครอบครัวครูอาจารย์จะต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีไม่ประพฤติผิดศีลธรรม หรือล่วงละเมิด กฎหมายบ้านเมือง ครูอาจารย์จะต้องพยายามกวดขันความประพฤติให้เด็กนักเรียนอยู่ในระเบียบ วินัย จะต้องมีความสัมพันธ์อันดีและมีการติดต่อร่วมมือประสานงานกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองของ

^{๓๕} วิทยากร เชียงกูล, ปัญหาเศรษฐกิจสังคมที่มีผลต่อเด็กและเยาวชนไทย, (กรุงเทพมหานคร: พลิก, ๒๕๓๓), หน้า ๔๓.

เยาวชนอย่างใกล้ชิด ไม่ปล่อยให้เยาวชนประพฤติเสื่อมเสียหรือเกิดความเบื่อหน่ายทอดทิ้ง ซึ่งอาจทำให้ต้องคิดอ่านหนีโรงเรียนและไปมีส่วนร่วมกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดได้ง่าย

๓.๓) เยาวชนห่างเหินพระพุทธศาสนา พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการช่วยอบรมจิตใจของเยาวชนให้เป็นคนดี อยู่ในศีลธรรมและเคารพกฎหมายบ้านเมือง ไม่เบียดเบียนหรือทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษาและสังคมสงเคราะห์ด้วยแต่เยาวชนในปัจจุบันมักหลงเพลิดเพลินอยู่กับความนิยมทางวัตถุ มักละเลยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วยมีมีจิตวิทยาว่าเป็นสิ่งมกมายและล้ำสมัย เยาวชนจึงขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่จะทำให้เกิดความมั่นคงที่จะฝ่าอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต บางครั้งยังมีความเข้าใจในแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่ผิดทำให้เยาวชนพลอยเสื่อมศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

๓.๓) สภาพที่อยู่อาศัยนับเป็นปัญหาสำคัญสำหรับกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในชนบทขาดที่ทำกินหรือทำกินไม่ได้ผลและเห็นว่าโอกาสในการทำงานทำในเมืองมีมากกว่า จึงทำให้เกิดความแออัดในเรื่องที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครและเกิดปัญหาอย่างอื่นตามมา เช่น การจราจรติดขัด มีคนว่างงานที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ มีผู้อยู่อาศัยยัดเยียดกันก่อให้เกิดความสกปรกจนกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของผู้อาศัยปราศจากระเบียบก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากทางสังคม โดยเฉพาะในย่านของประชาชนผู้มีรายได้น้อยต้องอยู่กันอย่างแออัด เด็กขาดสถานที่ที่พักผ่อนหย่อนใจ ขาดสถานที่เล่นกีฬา หรือหาความสำราญอื่นๆ เยาวชนส่วนใหญ่จึงมีเวลาว่างมาก เมื่อขาดการชักจูงช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ในการใช้เวลาว่างเหล่านั้นอย่างมีคุณค่า เยาวชนจึงใช้เวลาว่างไปในทางที่ไม่เป็นสาระหรือไม่ก็หันไปหาการพนันหรืออบายมุขต่างๆ และอาจกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ตามทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปถือว่า สังคมเมืองของประเทศที่พัฒนาแล้วแบ่งออกได้เป็นสังคมที่มีความเป็นอยู่อย่างสงบ มีมาตรฐานความเป็นอยู่ และความประพฤติที่เหมาะสมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีการควบคุมทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับชุมชนที่มีความสับสนวุ่นวายหามาตรฐานที่แน่นอนไม่ได้และเต็มไปด้วยสิ่งเย้ายวนและอบายมุขต่างๆ ทำให้เยาวชนเสียคนได้ง่าย ดังนั้น การที่เยาวชนต้องย้ายที่อยู่เช่นนี้จึงล่อแหลมต่ออันตรายเป็นอย่างมากในปัจจุบันเยาวชนที่มาจากต่างจังหวัดเข้ามาศึกษาในเมืองหลวงอาจปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ที่แตกต่างจากของที่ไม่ได้ อีกทั้งการอยู่ห่างไกลจากครอบครัวทำให้เยาวชนพ่ายแพ้ต่อสิ่งเย้ายวนในเมืองหลวงเป็นเรื่องที่พบเห็นหรือได้ฟังอยู่บ่อยๆ เยาวชนจึงมีโอกาสคบหาสมาคมกับเยาวชนที่พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาในท้องถิ่นที่ย้ายไปอยู่จนกระทั่งกลายเป็นเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่พึงปรารถนาไปด้วย เพราะเมื่อเยาวชนกลายเป็นคนใหม่ในท้องถิ่นที่ย่อมต้องการคบค้าสมาคมกับเพื่อน ถ้าถิ่นที่อยู่ใกล้มีเยาวชนที่ประพฤติไม่ดีเป็นเยาวชนที่เกรงแล้วก็ไม่พบไม่ต้องสงสัยว่าการคบเพื่อนประเภทดังกล่าว ก็เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งของการเเกร^{๓๖}

๓.๕) สถานเริงรมย์เป็นแหล่งอบายมุขต่างๆ เช่น ซ่องการพนัน ซ่องโสเภณี สถานที่อาบอบนวด โรงน้ำชา ไนท์คลับ คอฟฟี่ชอป โมเต็ล โรงโบว์ลิง นับว่ามีส่วนช่วยให้เยาวชนเสียคนเป็นจำนวนไม่น้อย เพราะถึงจะรู้ว่าเป็นสถานที่อบายมุขแต่ก็เป็นสิ่งล่อใจให้เยาวชนเกิด

^{๓๖} นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, วิเคราะห์ปัญหาสังคมในสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๓), หน้า ๔๑.

ความหลงผิดเพี้ยน ติดอกติดใจ จนเสียคนได้ง่าย จากรายงานของพนักงานควบคุมความประพฤติที่เด็กเยาวชนกระทำผิดทางอาญา มักจะปรากฏว่าเยาวชนไม่น้อยมักไปมั่วสุมในแหล่งเร่ร่อนที่เป็นอบายมุขดังกล่าว เพราะเยาวชนเหล่านี้ไปครั้งหนึ่งแล้วก็มักจะหาทางเข้าไปเที่ยวอีก เมื่อไม่มีเงินก็มักหาเงินโดยทุจริต เช่น การลักขโมย หรือฉกชิงวิ่งราว เป็นต้น

๓.๖) ผู้ใหญ่กระทำตัวอย่างไม่ดีให้เด็กเห็น เนื่องจากเยาวชนจะถือเอาผู้ใหญ่เป็นแบบอย่าง ดังนั้นเมื่อผู้ใหญ่ทำไม่ดีรวมทั้งกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่างๆ เช่น เกียจคร้าน ไม่ทำงาน มีกริยาวาจาหยาบคาย ไม่สุภาพ มีความประพฤติเสื่อมเสีย ชอบดื่มสุรา อาละวาด ติดยาเสพติด เล่นการพนัน หรือคบเพื่อนนักเลงอันธพาล เป็นต้น เมื่อเยาวชนได้พบแต่สิ่งไม่ดีไม่งามตลอดมาก็อาจจดจำเป็นตัวอย่างและกระทำผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมายได้ง่าย

๓.๗) การขัดแย้งในทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาในปัจจุบัน เยาวชนสามารถรับข้อมูลข่าวสารผ่านโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต หรือแม้กระทั่งจากโทรศัพท์มือถือ ซึ่งมีอิทธิพลต่อเยาวชนทำให้เยาวชนกระทำตามโดยขาดโยนิโสมนสิการและยังเกิดมิจฉาทิฎฐิว่า อารยธรรมของแต่ละประเทศวัดกันที่ความเจริญทางวัตถุเห็นว่าเป็นสิ่งโก้เก๋ เช่น เรื่องการแต่งกาย การไว้ผมยาว หรือแม้กระทั่งความประพฤติกริยามารยาทที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ กระทำผิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ผิดศีลธรรมและกลายเป็นความผิดทางกฎหมายขึ้นด้วย

๓.๘) การคบเพื่อน นับเป็นสาเหตุสำคัญสำหรับเยาวชน เพราะหากเยาวชนได้เพื่อนเกเรมีความประพฤติที่ไม่ดีแล้ว ก็อาจชักจูงให้เยาวชนกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา โดยเฉพาะเยาวชนที่หมดที่พึ่งทางบ้านที่พ่อแม่ไม่มีโอกาสอบรมสั่งสอน หรือพ่อแม่ไม่พยายามเข้าใจปัญหาของลูก ย่อมทำให้เยาวชนหันไปพึ่งเพื่อนและอาจถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดี เช่น ชักชวนหนีโรงเรียน เที่ยวเตร่เสเพลในสถานเร่ร่อน ซึ่งเป็นแหล่งอบายมุขต่างๆ รวมไปถึงการเที่ยวโสเภณี การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เล่นการพนัน เสพยาเสพติด ดื่มสุรา เป็นต้น จนกระทั่งกลายเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

๓.๙) สื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์และหนังสืออ่านทั่วไปเป็นสิ่งที่เยาวชนถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ที่มีประโยชน์ แต่มีหนังสือบางประเภทที่มีเนื้อหาไปทางลามกอนาจารก่อให้เกิดการยั่วยู่ทางเพศและเป็นที่ยั่วยุที่ผิดให้แก่เยาวชนที่ขาดโยนิโสมนสิการ และความรู้รับผิดชอบอันนำไปสู่การกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร นอกจากนี้ยังมีสื่อประเภทภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมการศึกษาวัฒนธรรมและการพักผ่อนอารมณ์ของเยาวชน แต่สารที่ได้จากสื่อเหล่านี้ที่ออกมาในลักษณะที่ไม่ดีไม่งาม ย่อมก่อให้เกิดผลติดตามมา เช่น เรื่องการรุมทำร้ายรุมฆ่าหรือการลอบฆ่ากันอย่างเลือดเย็น เรื่องการทารุณโหดร้าย เรื่องการมรณคบชู้ เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวอย่างไม่ดีสำหรับเยาวชนที่ยังไม่มีโยนิโสมนสิการ ไม่

สามารถแยกได้ว่าอะไรคืออะไร อะไรเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องสมมติ อีกทั้งเป็นสาเหตุให้เยาวชนจำเป็นตัวอย่าง^{๓๗}

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประทุม ฤกษ์กลาง^{๓๘} ได้ทำการวิจัย หลักการสื่อสารตามแนวพุทธศาสนา พบว่า การสื่อสารจะต้องสื่อให้เหมาะสมกับระดับปัญญาที่แตกต่างกันของผู้รับสาร โดยใช้เทคนิควิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้รับสาร คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ว่าด้วยการสื่อสารในด้านกระบวนการสื่อสาร หลักการพูด การฟังการเลือกเชื่อ การวิเคราะห์บุคคล ดังที่กล่าวมาแล้วเป็นหลักการที่ล้ำลึกที่สร้างสรรค์ให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพหลักคำสั่งสอนว่าด้วยการสื่อสารของพระองค์ยังครอบคลุมถึงหลักจรรยาบรรณและจริยธรรมของการสื่อสารอีกด้วย เป็นหลักการสื่อสารที่ช่วยให้บุคคลมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนกับบุคคลอื่นๆ และเป็นหลักการสื่อสารที่ช่วยให้สังคมทุกระดับทั้งในระดับครอบครัวชุมชน ประเทศชาติ และโลก คงไว้ซึ่งสันติสุข

ชัญญุตรา อรณพ ฦ อยุธยา^{๓๙} ได้ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการแสวงหาและการเรียนรู้จริยธรรมของเยาวชนการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงลักษณะการสื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของเยาวชน รวมถึงคุณลักษณะของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่จะส่งเสริมการสื่อสารจริยธรรมของเยาวชน ความพึงพอใจของเยาวชนต่อรูปแบบและเนื้อหาจริยธรรมในสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการนำเนื้อหาเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ อีกทั้งยังศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผล ต่อการสื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของเยาวชนอีกด้วย ซึ่งในการวิจัยอาศัยการวิจัยเชิงสำรวจประกอบกับการวิจัยเชิงคุณภาพโดย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความหมายจริยธรรมว่าเป็นความดี การประพฤติที่ดีงาม สำนึกผู้ผิดชอบชั่วดี โดยเริ่มสนใจเรียนรู้จริยธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ และมีแรงจูงใจในการแสวงหาและเรียนรู้จริยธรรมจากปัจจัยภายในตัวเอง ส่วนการสื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะการแสวงหาและเรียนรู้ทางจริยธรรมผ่านสื่อในลักษณะผสมผสานทั้งสื่อ บุคคล สื่อมวลชน และสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีการเปิดรับและการตอบกลับสารเกี่ยวกับจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับต่ำมากและเครื่องมือที่กลุ่มตัวอย่างเปิดรับในระดับมากที่สุดได้แก่ เว็บไซต์ (website) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) และ เว็บบอร์ด (web board) ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างจะเลือกเปิดรับเว็บไซต์ที่เป็นของแหล่งเรียนรู้จริยธรรมทางกายภาพของตนเองเป็นประจำมากกว่าเว็บไซต์จริยธรรมของแหล่งอื่น คุณลักษณะของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าช่วยส่งเสริมการแสวงหาและเรียนรู้ทาง

^{๓๗} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **สังคมวิทยาปัญหาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๗๒.

^{๓๘} ประทุม ฤกษ์กลาง, **พฤติกรรมกรเปิดรับการใช้ประโยชน์ และความต้องการข่าวสารพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวไทย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๒), หน้า ๗๘-๘๐.

^{๓๙} ชัญญุตรา อรณพ ฦ อยุธยา, **การใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการแสวงหาและการเรียนรู้จริยธรรมของเยาวชน**, วิทยานิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๙๑.

จริยธรรมมากที่สุดคือความเป็นลักษณะสื่อหลายแบบ (Multimedia) ความเป็นสื่อที่รวดเร็วและสะดวกในการใช้งาน การมีระบบ Search Engine ที่ช่วยให้ค้นคว้าเนื้อหาจริยธรรมได้ง่ายขึ้น และความเป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้ สามารถเปิดรับหรือส่งสารไม่ถูกจำกัดด้วยเวลา อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศด้านจริยธรรม ที่กลุ่มตัวอย่างไม่พึงพอนั้นได้แก่ ความไม่พึงพอใจด้านเนื้อหาที่ต้องพัฒนาอีกมากทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้ ตรงกับกลุ่มเยาวชน ด้านการนำเสนอที่จะต้องใช้ คุณลักษณะพิเศษเช่น มัลติมีเดีย เพื่อดึงดูดใจเยาวชนให้มากขึ้น และด้านการเข้าถึงที่ควรประชาสัมพันธ์ช่องทางการเข้าถึงเนื้อหาจริยธรรมบนอินเทอร์เน็ตให้มากขึ้น ด้านรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากการสื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศพบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับข้อสงสัยหรือปัญหาในชีวิตของตนเอง ใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อเรียนรู้จริยธรรมเพิ่มเติม ใช้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อหาเนื้อหาเป็นแนวทางในการให้คำปรึกษากับเพื่อน และการใช้เป็นแหล่งความบันเทิง ผ่อนคลายความเครียด ความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ สรุปได้ ว่า กลุ่มตัวอย่างที่ต่างเพศกันจะมีพฤติกรรมการสื่อสารจริยธรรมที่ต่างกันโดยเพศหญิงมีพฤติกรรมการสื่อสารจริยธรรมผ่านสื่อในระดับที่มากกว่าเพศชาย ส่วนปัจจัยด้านการเปิดรับเนื้อหาจริยธรรม ทางสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุและนิตยสาร มีความสัมพันธ์โดยโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์ระดับสูงที่สุด ส่วนปัจจัยเรื่องความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศพบเพียงปัจจัยเดียว คือความเป็นชุมชนออนไลน์ที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับเนื้อหาจริยธรรมผ่านสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศแต่มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

ชลธิชา ชูชาติ^{๔๐} ได้ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต ในรายการธรรมะเดลิเวอรี่ โดยการศึกษาดังกล่าวเป็นไปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อวิเคราะห์ถึงรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาที่ถ่ายทอดโดยพระมหาสมปอง ๒) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ของพระมหาสมปอง และ ๓) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของของผู้รับสารที่มีต่อรูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหาที่ถ่ายทอดโดยพระมหาสมปอง โดยระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ คือ วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาจากวีซีดีรายการธรรมะเดลิเวอรี่ ชุดที่ ๘-๒๐, การสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ สร้างสาร ๒ ส่วน คือ บริษัทแกรมมี่ เทเลวิชั่น จำกัด ผู้ผลิตรายการ และพระมหาสมปอง ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาร และการสัมภาษณ์ผู้รับสาร ๒ กลุ่ม คือ ผู้ชมรุ่นใหม่ และผู้ชมรุ่นเก่า จำนวนกลุ่มละ ๑๐ คน โดยอาศัยแนวคิดรายการสนทนา แนวคิดด้านการสื่อสารเชิงวิจนะ และอวิจนะ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันศาสนาและสถาบันสื่อมวลชน แนวคิดการสร้างสารด้วยการพูด แนวคิดการผสมผสาน และแนวคิดรสนิยม เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยผลการศึกษาพบว่า

๑. พระมหาสมปอง ใช้รูปแบบวิธีการสื่อสารใน ๒ ลักษณะ คือ รูปแบบการสื่อสารเชิงวิจนะ ได้แก่ การใช้คำพูด เช่น การตั้งคำถาม การอธิบายให้เห็นชัดเจน การเลือกใช้ถ้อยคำ เช่น คำหรือภาษาอย่างที่คนทั่วไปพูดกัน คำใหม่ คำแปลก คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ ภาษา

^{๔๐} ชลธิชา ชูชาติ, กระบวนการสร้างสรรค์ของพระมหาสมปอง ตาลปุตโต ในรายการธรรมะเดลิเวอรี่ , วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๓.

สมัยใหม่/ภาษาวัยรุ่น คำคม ภาษาพระ การเล่นคำเล่นภาษา เช่น การใช้คำสัมผัสคล้องจอง การผสมภาษา การอุปมาอุปไมย การถามตอบ การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การใช้อารมณ์ขัน การเล่าเรื่อง การใช้เหตุการณ์ปัจจุบัน การใช้กิจกรรม และการใช้ ภาพและเสียง เช่น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวประเภท ภาพยนตร์ เสียงดนตรี รูปแบบการสื่อสารเชิงอวัจนะ ได้แก่ พฤติกรรมของเสียงด้วยการพูดเสียงดังฟังชัด น้ำเสียงน่าฟัง ชัดถ้อยชัดคำ มีจังหวะในการพูดที่ค่อนข้างเร็ว และการเลียนเสียงพฤติกรรมกรวดของวัยรุ่น การเลียนเสียงศิลปินตลก การแสดงออกก็ปฏิกิริยาท่าทางที่หลากหลายปะปนกัน ได้แก่ การวางท่า และการใช้ ท่าทางประกอบการพูด และมีการแสดงออกทางใบหน้าอย่างเป็นธรรมชาติ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีชีวิตชีวา แสดงออกทางสีหน้าสอดคล้องตามเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ และการสบสายตากับผู้ ฟังตลอดเวลา

๒. พระมหาสมปอง มีการกระบวนกรรสร้างสาร ใน ๓ ด้าน คือ ๑. ด้านความรู้ ความเข้าใจ ได้แก่ การวิเคราะห์ผู้รับสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ และการกำหนดรูปแบบการเผยแพร่ธรรมะในแบบธรรมะเดลิเวอรี่ ๒. ด้านทักษะ ได้แก่ การเลือกใช้ สื่อ และการเลือกสาร ๓. ด้านกลยุทธ์ ได้แก่ การใช้ อารมณ์ขัน การเล่าเรื่อง การใช้ เหตุการณ์ปัจจุบัน การใช้ ความรู้ ประสบการณ์เดิม และการเลียนแบบ ซึ่งเป็นการสร้างสารที่ถือเอาผู้รับสารเป็นตัวตั้ง อีกทั้งเป็นการสร้างสารจากรสนิยม/ความชื่นชอบรูปแบบใหม่ของผู้รับสารเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะรสนิยม/ความชื่นชอบของผู้ รับสารกลุ่มเด็กและวัยรุ่น

๓. ผู้ชมรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ (เกือบทั้งหมด) มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหาของพระมหาสมปอง ซึ่งแตกต่างจากความคิดเห็นของผู้ชมรุ่นเก่า ซึ่งมีทั้งความพึงพอใจ และความไม่พึงพอใจ แต่จากสัดส่วนที่แสดงออกซึ่งความพึงพอใจและไม่พึงพอใจมีจำนวนแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสาเหตุที่อยู่ เบื้องหลังของความความพึงพอใจ และความไม่พึงพอใจดังกล่าว เกิดจาก “รสนิยม” (taste) ของผู้รับสารทั้งสองกลุ่ม ทั้งรสนิยมในเรื่องทางธรรม และรสนิยมในเรื่อง ทาง

โลก ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยเรื่อง “อายุ” ของผู้รับสารทั้งสองกลุ่ม เนื่องจากตัวแปรเรื่องอายุ นั้นเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมา โดยเฉพาะประสบการณ์การเรียนรู้ในทางธรรมหรือ ต้นทุนทางศาสนาของผู้ รับสารทั้งสองกลุ่ม เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ความคิดเห็นที่แตกต่างระหว่างผู้รับสารสองกลุ่มเกิดจาก “ตัวแปรเรื่องประสบการณ์การเรียนรู้ในทางธรรม หรือ ต้นทุนทางศาสนา

พระธัชชนท์ ขยาภินนโท^{๔๑} ได้ศึกษาวิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของสถาบันครอบครัว: ศึกษากรณี ครอบครัวผู้ ประกอบอาชีพทำสวนยาง อำเภอลำปาง จังหวัดกระบี่ วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมสำหรับเยาวชนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุชา ๒) เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวของผู้ประกอบอาชีพทำสวนยาง และ ๓) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของผู้ ประกอบอาชีพทำสวนยาง เป็นการศึกษาวิจัยเชิง

^{๔๑} พระธัชชนท์ ขยาภินนโท (จีนหนู), วิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของสถาบันครอบครัว : ศึกษากรณีครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางอำเภอลำปาง จังหวัดกระบี่, วิทยานิพนธ์ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๗.

คุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิเคราะห์เอกสารจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา (Documentary Analysis) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่เป็นครอบครัวผู้ประกอบอาชีพชาวสวนยาง จำนวน ๑๐๐ ครอบครัว แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว F-test ซึ่งตั้งสมมติฐานว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของผู้ประกอบอาชีพทำสวนยาง จะมีวิถีถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธจริยธรรมสำหรับเยาวชนที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักกตัญญูกตเวที หลักอิทธิบาท ๔ หลักเบญจศีล-เบญจธรรม หลักอบายมุข๖ และหลักทศ ๖ หลักพุทธจริยธรรมดังกล่าวเป็นประโยชน์ทั้งแก่เยาวชนและผู้ปกครอง หรือบุคคลทั่วไป วิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยาง ได้แก่ วิธีการวางกฎข้อบังคับคือไม่ให้ทำอะไรที่เลวร้าย เช่น ลักขโมย เป็นต้น วิธีการถาม-ตอบปัญหา และวิธีการพูดคุยกันหรือสนทนากัน ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมของพระพุทธเจ้า ส่วนด้านกลุ่บและวิถีประกอบกรถ่ายทอด ได้แก่ การทำเป็นตัวอย่าง เช่น การไม่ดื่มสุรา เป็นต้น การหาจังหวะและโอกาส เช่น ข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง เป็นต้น แบบยึดหยุ่น เช่น ไม่ให้ ดื่มสุรา แต่อาจให้ดื่มเป็นยาเพื่อบำรุงร่างกาย เป็นต้น และยังมีวิธีการโน้มน้าวใจประกอบด้วยสำหรับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ขนาดของครอบครัว ความรู้ของผู้นำครอบครัว และรายได้ของครอบครัวและด้านทัศนคติที่มีต่อหลักพุทธจริยธรรมของผู้นำครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญนอกจากนี้พบว่า การถ่ายทอดหลักพุทธหลักจริยธรรมนั้น เป็นลักษณะตามจารีตประเพณี วัฒนธรรม คือในลักษณะที่การสอนนั้นเป็นไปเพื่อสังคมรอบข้าง หรือทำตามๆ กันมา ไม่ใช่สอนเพื่อให้ปฏิบัติและนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง เช่น หลักเบญจศีลเบญจธรรม มีการสอนเรื่องการห้ามลักทรัพย์ มากที่สุด เพราะคนที่ลักทรัพย์ ของผู้อื่นย่อมเป็นบุคคลที่สังคมไม่ยอมรับ ซึ่งโดยความเป็นจริงหลักเบญจศีลเบญจธรรม ข้อที่ควรสอนมากที่สุด คือ การห้ามดื่มสุราเพราะสุราเป็นเหตุให้ ทำผิดในข้ออื่น ๆ ได้ทุกข้อ

พระครูอาทรวนกิจ (ฉันทสิริกุล)^{๔๒} ได้ศึกษาชีวิตและงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูพิศาลธรรมภาณี(สมมติ สุวณฺโณ) วัดสันติวนาราม ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลงานและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูพิศาลธรรมภาณี วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพซึ่งเน้นวิจัยทางเอกสารและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่การวิจัย แล้วนำข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารและข้อมูลจากภาคสนามมาวิเคราะห์หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ผลจากการศึกษาพบว่า พระครูพิศาลธรรมภาณี(สมมติ สุวณฺโณ) ได้สร้างสรรค์ผลงานเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ผลงานที่สำคัญ คือ ๑) งานบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วยภารกิจ ๖ ด้าน ได้แก่ งานด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๒) การประพันธ์หนังสือ ๓) งานเทศน์ ๔) งานศึกษาดูงานต่างประเทศ ๕)

^{๔๒} พระครูอาทรวนกิจ (ฉันทสิริกุล), *ชีวิตและงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูพิศาลธรรมภาณี (สมมติสุวณฺโณ) วัดสันติวนาราม ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี*, วิทยานิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๑.

งานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่งานด้านการเผยแพร่ และสาธารณสงเคราะห์ปรากฏผลงานเชิงประจักษ์ชัดเป็นพิเศษ ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จเกิดจากท่านเป็นผู้ มีบุคลิกภาพที่ดี ฉลาดเลือกธรรมชาติเหมาะสมแก่ผู้ ฟัง ใช้สื่อประกอบการสอนอย่างชำนาญ เจริญรอยตามแบบอย่างคณาจารย์ ผู้ เป็นปราชญ์ ตั้งใจเผยแพร่ธรรมจนได้ รับเกียรติคุณและการยอมรับจากสังคม ด้านวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ท่านได้ สอนจากเรื่องง่ายๆ อยู่ใกล้ตัวไปสู่ เรื่องยากและลุ่มลึกไปตามลำดับ ด้วยวิธีการยกอุทาหรณ์และเล่านิทาน เปรียบเทียบด้วยอุปมาอุปไมย ยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลงและคำกลอนและใช้ ภาษาง่ายๆ เหมาะสมแก่ผู้ ฟังตามโอกาส นอกจากนั้นยังได้ อาศัยสื่อการสอน เช่น ภาพเคลื่อนไหว ประกอบการเผยแพร่และการประพันธ์หนังสือ ทำให้มีความโดดเด่นแตกต่างจากพระนักเผยแผ่รูปอื่น ผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่าน เกิดประโยชน์ ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านบุคคล ได้นำความรู้ทางพระพุทธศาสนาสู่ภาคประชาชน อันเป็นผลนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ ความคิดพฤติกรรมในเชิงลบเป็นไปในเชิงบวก ด้านสังคม ได้ปลูกฝังความศรัทธา และความเชื่อมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจากการพัฒนาที่บุคคลและครอบครัวไปสู่การพัฒนาของสังคมใหญ่ รู้จักนำความเจริญทางด้านวัตถุมาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจ รู้จักการแก้ไขปัญห เศรษฐกิจและการปกครอง สร้างความมั่นคงและสันติสุขแก่สังคมมนุษย์และ ด้านศาสนา ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยการนำหลักธรรมไปเผยแผ่ให้กว้างขวางขึ้น อันเป็นการประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้ อยู่ คู่กับสังคมตลอดไป

สุปราณี เทียนเล็ก^{๔๓} ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการอ่าน การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจที่มีต่อหนังสือธรรมะประยุกต์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการเปิดรับหนังสือธรรมะประยุกต์ จำนวน ๔๐๐ คน ทั้งนี้ได้ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการอธิบายตัวแปรต่างๆ ตามความเหมาะสมกับระดับการวัดของข้อมูล นอกจากนั้นยังใช้ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA) การอนุมานค่าเฉลี่ย (T-test) รวมทั้งใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Person's Correlation Coefficient) ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างอ่านหนังสือธรรมะประยุกต์ในระดับต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ๑.๐๓ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ ระยะเวลา ในการอ่านหนังสือธรรมะประยุกต์ ๓๐ นาทีถึง ๑ ชั่วโมง อ่านสัปดาห์ละ ๑-๒ เล่ม และเคยอ่านหนังสือธรรมะประยุกต์เป็นเวลาไม่ถึง ๑ ปี ลักษณะการอ่านของกลุ่มตัวอย่างมักจะอ่านหนังสือธรรมะประยุกต์ เมื่อมีเวลาว่าง และเมื่อเครียดหรือไม่สบายใจ บ้านเป็นสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้ ในการอ่านหนังสือธรรมะประยุกต์ มากที่สุด ในด้านการใช้ ประโยชน์และความพึงพอใจนั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ รับประโยชน์และความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ๔.๑๐ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์และความพึงพอใจจากหนังสือธรรมะประยุกต์ในด้านความหลากหลายมากที่สุด โดยมี

^{๔๓} สุปราณี เทียนเล็ก, พฤติกรรมการอ่านการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่มีต่อหนังสือธรรมะประยุกต์ของ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๖๗.

ค่าเฉลี่ย ๔.๖๔ รองลงมาคือ ด้านเสริมย้ำความเชื่อ หรือช่วยในการตัดสินใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๕๓ จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะประชากรศาสตร์ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ และสถานภาพสมรสแตกต่างกันจะทำให้มีพฤติกรรมการอ่านหนังสือธรรมะประยุกต์แตกต่างกัน ส่วนตัวแปรระดับการศึกษาไม่พบความแตกต่าง กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันจะทำให้มีการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจที่มีต่อหนังสือธรรมะประยุกต์แตกต่างกัน ส่วนตัวแปร เพศ รายได้ และสถานภาพสมรสไม่พบความแตกต่าง กลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการอ่านหนังสือธรรมะประยุกต์ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจที่มีต่อหนังสือธรรมะประยุกต์ของผู้อ่าน

พุฒิรัตน์ กมลชัยสกุล^{๔๔} ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการสื่อสารธรรมะเพื่อเยาวชนผ่านเว็บไซต์ งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบ เนื้อหา และภาษาที่ใช้ ในการถ่ายทอดธรรมะผ่านเว็บไซต์ ธรรมะเพื่อเยาวชน และคุณลักษณะของสื่อเว็บไซต์ เพื่อการถ่ายทอดธรรมะที่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน โดยใช้วิธีศึกษา ๒ วิธี ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมะเพื่อเยาวชน จำนวน ๓ เว็บไซต์ ได้แก่ www.jaisabai.com, www.tamdee.net และ www.budpage.com และวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนอายุ ๑๘-๒๕ ปี จำนวน ๓ กลุ่ม กลุ่มละ ๘ คน ผลการวิจัย พบว่า

๑. เว็บไซต์ Tamdee.net มีการนำเสนอในรูปแบบสื่อผสมที่ครบถ้วน ทั้งตัวอักษร ภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหว ภาพวิดีโอ และเสียง ส่วนเว็บไซต์ Jaisabai.com, และ Budpage.com มีการนำเสนอในรูปแบบสื่อผสมเช่นกัน ยกเว้นการนำเสนอด้วยภาพวิดีโอ

๒. เว็บไซต์ Tamdee.net มีการนำเสนอในรูปแบบรายการในทุกประเภท ทั้งรูปแบบธรรมะออนไลน์ บทความ นิทาน การ์ตูน เกม เพลง ข่าว กระตุ้ และห้องสนทนา ส่วนเว็บไซต์ Budpage.com ไม่ปรากฏการนำเสนอในรูปแบบห้องสนทนาหรือChat ในขณะที่เว็บไซต์Jaisabai.com ไม่ปรากฏการนำเสนอในรูปแบบธรรมะออนไลน์ กระตุ้ และห้องสนทนา

๓. เว็บไซต์ ธรรมะเพื่อเยาวชนทั้ง ๓ เว็บไซต์ มีรูปแบบการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ในรูปแบบการสื่อสารระหว่างผู้ ส่งสารและผู้ รับสารแบบไม่พร้อมกันแบบ Oneto-many และการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบไม่พร้อมกัน Many-to-many และยังพบว่าเว็บไซต์Tamdee.net มีรูปแบบการสื่อสารแบบพร้อมกันทั้งในแบบ One-to-one และ One-to-many อีกด้วย

๔. เนื้อหาที่อยู่ภายในเว็บไซต์ธรรมะเพื่อเยาวชนทั้ง ๓ เว็บไซต์ เกือบทั้งหมดเป็นเนื้อหาประเภทหลักธรรม โดยเว็บไซต์Jaisabai.com มีการนำเสนอประเภทเนื้อหาที่ครบถ้วน ได้แก่ เนื้อหาประเภทหลักธรรม ประวัติพุทธศาสนา ธรรมะปฏิบัติ วันสำคัญและศาสนพิธี บทสวด ข่าวสาร ส่วนเว็บไซต์Budpage.com ไม่ปรากฏเนื้อหาประเภทบทสวด ในขณะที่เว็บไซต์ Tamdee.net ไม่ปรากฏเนื้อหาประเภทวันสำคัญและศาสนพิธี และบทสวด

^{๔๔} พุฒิรัักษ์ กมลชัยสกุล, รูปแบบการสื่อสารธรรมะเพื่อเยาวชนผ่านเว็บไซต์, วิทยานิพนธ์วารสารศาสนา สตรมหาบัณฑิต. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๙๘.

๕. เว็บไซต์ธรรมชาติเพื่อเยาวชนทั้ง ๓ เว็บไซต์ ส่วนใหญ่เป็นการใช้ภาษาแบบไม่เป็นทางการ (Informal Language) และบางส่วนใช้ ภาษาแบบเป็นทางการ (Formal Language)

๖. คุณลักษณะเว็บไซต์ธรรมชาติที่เยาวชนต้องการในเรื่องของรูปแบบการนำเสนอ ได้แก่ การตกแต่งหน้าเว็บเพจให้มีความความเคลื่อนไหวโดยใช้คอมพิวเตอร์กราฟิก สี สีสันที่สดใส การจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาให้ เป็นระเบียบ รวมทั้งการนำเสนอข้อความร่วมกับภาพนิ่ง หรือภาพเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับเนื้อหา และการนำเสนอในรูปแบบนิทาน/การ์ตูนที่ให้แก่คิดสนใจเป็นหลัก เยาวชนต้องการเนื้อหาธรรมชาติที่มีความใกล้ชิดและเกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้ ทั้งในด้านการเป็นที่ปรึกษา ปรับมุมมองชีวิต และสามารถตอบสนองกลับได้ ทั้งนี้ ส่วนการใช้ภาษาต้องการภาษาเรียบง่าย ใช้ภาษาบาลี-สันสกฤตแต่น้อย รวมทั้งยกตัวอย่างประกอบให้ เห็นเป็นรูปธรรม

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) ศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย และ ๓) เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยผ่านกิจกรรมการสื่อความหมายเชิงพุทธ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed – Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การตอบแบบสอบถาม และการสังเกตกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก ได้แก่ ตัวแทนผู้สงสาร คือ พระสงฆ์ผู้ถ่ายทอด และตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

(๑) นางประทุมพร ศรีอินทร์ ประธานกลุ่มแม่บ้าน บ้านห้วยเตือ หมู่ ๓ ตำบลน้ำพูน อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

(๒) นางเบญจมาศ พลชา สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพูน อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

๒. พระสงฆ์ผู้ถ่ายทอด ได้แก่

๑) พระสิริรัตนเมธี รองเจ้าคณะจังหวัดเลย เจ้าอาวาสวัดโพนชัย อำเภอด่านซ้าย และผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย

๒) พระครูภาวนาวิวัตร เจ้าคณะตำบลน้ำพูน ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดโพนทอง บ้านห้วยเตือ หมู่ ๓ ตำบลน้ำพูน อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

๓) พระครูสิทธิธรรมารมณ์ เจ้าคณะตำบลกกตู เขต ๒ วัดโพนทัน อำเภอเมือง และอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์เลย

๓.๒.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เยาวชนจังหวัดเลย หมายถึง ตัวแทนเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๔ ปี และไม่เกิน ๑๘ ปี จากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดเลย ๓ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน

๑. ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอเมืองเลย จำนวน ๕ คน

(๑) นางสาวนิราพร ธัญญารักษ์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่อยู่ ๑๐๘ หมู่ ๒ บ้านวังยาว ต.นาแก อ.เมืองเลย

(๒) นางสาวณริกา ธัญญารักษ์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่อยู่ ๑๐๘ หมู่ ๒ บ้านวังยาว ต.นาแก อ.เมืองเลย

(๓) นางสาวสุพรรณณา บุขารัมย์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่อยู่ ๓๐๙ หมู่ ๒ บ้านวังยาว ต.นาแก อ.เมืองเลย

(๔) นางสาวสุพรรณณี บุขารัมย์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่อยู่ ๓๐๙ หมู่ ๒ บ้านวังยาว ต.นาแก อ.เมืองเลย

(๕) เด็กหญิงดาราวลัย บุญไชยสิทธิ์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่อยู่ ๗๙ หมู่ ๒ บ้านวังยาว ต.นาแก อ.เมืองเลย

๒. ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนท่าลี่วิทยา อำเภอท่าลี่ จำนวน ๕ คน

(๑) นายสิทธิศักดิ์ แสนสิงห์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่อยู่ ๒๗๓ หมู่ ๑ บ้านโนนสว่าง ต.ท่าลี่ อ.ท่าลี่

(๒) นายธนันท์ ไสค์คำภา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่อยู่ ๘๕ หมู่ ๓ บ้านท่าลี่ ต.ท่าลี่ อ.ท่าลี่

(๓) นายกรวิษณุ ศรีกระทุม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่อยู่ ๒๙๔ หมู่ ๑ บ้านน้ำแคม ต.น้ำแคม อ.ท่าลี่

(๔) นายวายุพล อินตะ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่อยู่ ๑๒๐ หมู่ ๑๐ บ้านเพชรโสภณ ต.หนองฝือ อ.ท่าลี่

(๕) นายชัยวัฒน์ ทองคุณ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่อยู่ ๓๙ หมู่ ๕ บ้านเมียง ต.บ้านเมียง อ.ท่าลี่

๓. ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนบ้านวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จำนวน ๑๐ คน

- (๑) เด็กหญิงสุนิษา โปธินันท์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
- (๒) เด็กหญิงชไมพร ปั่นแห้งเพชร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
- (๓) เด็กหญิงณัฐภัค แกมกล้า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
- (๔) เด็กหญิงวรัญญา จันทร์ชา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
- (๕) เด็กหญิงบุษกร เตชัย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
- (๖) เด็กหญิงเข็มจิรา ศรีจันทวงษ์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
- (๗) เด็กหญิงสุรียกานต์ ภูท้าว นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
- (๘) เด็กหญิงพัชรา ภูน้ำย่อย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
- (๙) เด็กหญิงกัญญาภา บันลือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
- (๑๐) เด็กหญิงเปมิกา บุณรอด นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

๓.๓ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยมีกลุ่มเป้าหมายและการวิจัย ดังนี้

๓.๓.๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research)

เป็นขั้นตอนแรกโดยการศึกษาและค้นคว้าหนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารและการสื่อความหมาย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อความหมาย ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมแสวงหาข่าวสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร และแนวคิดการสื่อความหมายเชิงพุทธ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภาคสนามต่อไป

๓.๓.๒ การวิจัยภาคสนาม (Field research)

ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยมีวิธีการ ดังนี้

๓.๓.๒.๑ การสัมภาษณ์ (Interview) มีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนผู้ส่งสาร พระสงฆ์ผู้ถ่ายทอด และตัวแทนผู้รับสาร เยาวชนจังหวัดเลย

๒) การสัมภาษณ์แบบเป็นกลุ่ม (Focus group) โดยเชิญตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มารวมกันประมาณ ๕-๑๐ คน ร่วมสนทนาหรืออภิปรายแบบไม่เป็นทางการตามประเด็นของแบบสัมภาษณ์

๓) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation observe) โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามเวลาที่กำหนด ไม่ได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย

๔) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observe) โดยผู้วิจัยดำเนินการสังเกตการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย

๓.๓.๒.๒ การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ประเด็นการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบ่งเป็น ดังนี้

ระยะที่ ๑ ศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ (เดือนที่ ๑-๓) โดยการศึกษาบริบทการสวดมนต์ด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญในการสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลของผู้สวดมนต์ที่เป็นพระสงฆ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรมจังหวัดเลย คือ วัดโพหนอง อำเภอน้ำเหือง จังหวัดเลย และการส่งสารจากแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธี และทานพิธีที่สำคัญ ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชนจังหวัดเลย โดยวิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์

ระยะที่ ๒ ศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ (เดือนที่ ๔-๗) ด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์กลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการค้นหาการสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลในด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญตามหลักปฏิบัติของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพหนอง อำเภอน้ำเหือง จังหวัดเลย ที่ถ่ายทอด สืบทอดให้กับเยาวชนจังหวัดเลยที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์กลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา ในประเด็น ๒ ด้าน คือ

๑) ด้านการสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลด้านกิจกรรม บุญพิธีที่สำคัญของเยาวชนจังหวัดเลย ตามหลักปฏิบัติของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพหนอง อำเภอน้ำเหือง จังหวัดเลย

๒) การสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลด้านกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักปฏิบัติของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพหนอง อำเภอน้ำเหือง จังหวัดเลย

ระยะที่ ๓ ศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ (เดือนที่ ๘-๑๒) โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา คัดเลือกข้อมูลให้กับชุมชน และรายงานผลฉบับสมบูรณ์

๓.๔ เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๓ แบบ ได้แก่ แบบการสังเกต แบบสัมภาษณ์ ประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ

๓.๔.๑ แบบการสังเกต โดยผู้วิจัยนำกลุ่มตัวอย่างร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น และทำการสังเกตกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการจัดบันทึก และให้คะแนนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งแบบสังเกตที่ใช้มีดังต่อไปนี้

๑) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามช่วงเวลาที่กำหนด ไม่ได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย เป็นการศึกษาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน ในเรื่องของความรู้พื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยดำเนินการสังเกตการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย โดยการสังเกตบริบทการสวดมนต์ด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญในการสื่อความหมายอธิบายเหตุผลของผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรมจังหวัดเลย คือ วัดโพชนทอง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย และการส่งสารจากแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธี และทานพิธีที่สำคัญ ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชน การวิจัยในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตโดยการจัดกิจกรรมให้ผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ บรรยายถึงประเด็นแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธี และทานพิธีที่สำคัญถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชน

๓.๔.๒ แบบการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนผู้ส่งสาร พระสงฆ์ผู้ถ่ายทอด และตัวแทนผู้รับสาร เยาวชนจังหวัดเลย การสัมภาษณ์แบบเป็นกลุ่ม โดยเชิญตัวแทนกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมารวมกันประมาณ ๕-๑๐ คน

๓.๔.๓ แบบการสนทนากลุ่มกึ่งโครงสร้างที่ได้สังเคราะห์ข้อมูลได้ผลการวิจัยจากสัมภาษณ์เชิงลึกมาตั้งเป็นประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่เพื่อหาทางแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธี และทานพิธีที่สำคัญถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชน

การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยด้วยการประชุมคณะผู้วิจัยทั้งหมดเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องและวิพากษ์วิจารณ์เพื่อให้ช่วยกันแก้ไขเพิ่มเติม และยืนยันให้ความเห็นชอบในประเด็นที่ศึกษาร่วมกัน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มตามประเด็นที่ค้นหา (Topic inquiry) ประชุมเชิงปฏิบัติการ และนำข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ตามประเด็นที่ศึกษา นำมาวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการ ดังนี้

๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาบันทึกเป็นข้อความ

๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและ
เรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย
โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย” ซึ่งเป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยภาคสนาม (Field research) เพื่อให้ได้คำตอบ ตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ๑) ศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย และ ๓) เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยผ่านกิจกรรมการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

๔.๑ ศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ตามหลักพระพุทธศาสนา

๔.๒ ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย

๔.๓ พัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาค้นคว้าผ่านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การที่จะทำให้เยาวชนสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น การปลูกฝังและถ่ายทอดความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควรดำเนินการในขณะที่บุคคลมีอายุน้อย เพราะเป็นวัยที่ยังไม่มีภาระ ไม่มีเรื่องที่ต้องคิดมากจึงสามารถซึมซับเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวคิดได้หากใช้วิธีที่เหมาะสม ในทุกศาสนากการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นวิธีการที่ส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากที่สุด

ดังที่ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายไว้ว่า ประชาชนจะเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนได้ ๓ ทาง คือ ด้วยการฟังธรรมเทศนา ด้วยการสนทนาธรรม และด้วยการได้อ่านหนังสือที่เป็นคำสั่งสอน ซึ่งการอ่านหนังสือนั้นดีกว่าการฟังธรรมเทศนา เพราะมีเวลาที่

จะคิดตรึงตรองได้ตามความพอใจและกลับมาดูบทวนได้อีกหากลืมนี่ความยินดีในธรรมของคนต่างกัน บางคนยินดีในธรรมที่ลึกซึ้ง บางคนยินดีในธรรมที่ไม่ลึกซึ้ง^{๕๕}

ผลการวิจัยในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลจากการใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเยาวชนในกลุ่มตัวอย่าง และการศึกษาบริบทการสวดมนต์ด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญในการสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลของผู้สวดที่เป็นพระสงฆ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรมจังหวัดเลย คือ วัดโพนทอง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย และการส่งสารจากแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธี และทานพิธีที่สำคัญ ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เยาวชนจังหวัดเลย หมายถึง ตัวแทนเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๔ ปี และไม่เกิน ๑๘ ปี จากสถานศึกษาในจังหวัดเลย ๓ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน ผลการศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ ๔.๑)

เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ ๗๕.๐๐ และเพศชาย ร้อยละ ๒๕.๐

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ร้อยละ ๕๐.๐ และระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ร้อยละ ๕๐.๐

สถานภาพของครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพของครอบครัวอาศัยอยู่กับบิดามารดา ร้อยละ ๕๕.๐ รองลงมาอาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดา ร้อยละ ๑๐.๐ อาศัยอยู่กับบิดามารดาและญาติ ร้อยละ ๒๕.๐ และอาศัยอยู่กับญาติ ร้อยละ ๑๐.๐ ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว ๒-๕ คน ร้อยละ ๗๐.๐ มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน ๖ คนขึ้นไป ร้อยละ ๑๕.๐ และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยกว่า ๒ คน ร้อยละ ๑๕.๐ ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง พบว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองสำเร็จการศึกษาต่ำกว่าหรือเทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๒๕.๐ สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าหรืออนุปริญญา ร้อยละ ๕๕.๐ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ร้อยละ ๒๐.๐ ตามลำดับ

^{๕๕} มะลิ, วัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม, นิตยสารการประชาสงเคราะห์, ฉบับที่ ๔๐ ปีที่ ๖ (พฤศจิกายน - ธันวาคม ๒๕๔๗), หน้า ๑๑ - ๑๖.

ตารางที่ ๔.๑ แสดงลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล	จำนวน (n = ๒๐)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๕	๒๕.๐๐
หญิง	๑๕	๗๕.๐๐
การศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนต้น	๑๐	๕๐.๐๐
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๐	๕๐.๐๐
สถานภาพครอบครัว		
อาศัยอยู่กับบิดามารดา	๑๑	๕๕.๐๐
อาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดา	๒	๑๐.๐๐
อาศัยอยู่กับบิดามารดาและญาติ	๕	๒๕.๐๐
อาศัยอยู่กับญาติ	๓	๑๕.๐๐
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
น้อยกว่า ๒ คน	๓	๑๕.๐๐
๒-๕ คน	๑๔	๗๐.๐๐
๖ คนขึ้นไป	๓	๑๕.๐๐
ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	๕	๒๕.๐๐
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรืออนุปริญญา	๑๑	๕๕.๐๐
ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าสูงกว่า	๔	๒๐.๐๐

๔.๑.๒ ระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาของเยาวชน

ผลการศึกษาในข้อนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน ในเรื่องของความรู้พื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ ๔.๒)

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

รายการคำถาม	ตอบผิด (ร้อยละ)	ตอบถูก (ร้อยละ)	จำนวนรวม (N)
๑. การละเว้นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นถือเป็นการยึดหลักเบญจศีลเบญจธรรม(คำตอบ ไม่ใช่)	๕ (๒๕.๐)	๑๕ (๗๕.๐)	๒๐ (๑๐๐)
๒. การนำสิ่งของที่โรงเรียนกลับมาใช้ส่วนตัวไม่ผิดหลักศีล ๕ (คำตอบ ไม่ใช่)	๓ (๑๕.๐)	๑๗ (๘๕.๐)	๒๐ (๑๐๐)
๓. การละเว้นจากการประพตติผิดในกาม หรือ การไม่นอกใจคู่ครองของตน ถือเป็นการรักษาศีล ๕ ข้อ ๓ (คำตอบ ใช่)	๘ (๔๐.๐๐)	๑๒ (๖๐.๐๐)	๒๐ (๑๐๐)
๔. อริยสัจ ๔ คือ หลักธรรมเกี่ยวกับความจริงอันประเสริฐ (คำตอบ ใช่)	๘ (๔๐.๐๐)	๑๒ (๖๐.๐๐)	๒๐ (๑๐๐)
๕. การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความไม่สมหวังหรือความไม่พอใจแท้จริง ได้แก่ ชรา มรณะ ถือเป็นสาเหตุแห่งการเกิดทุกข์ ในอริยสัจ ๔ (คำตอบ ใช่)	๒ (๑๐.๐)	๑๘ (๙๐.๐)	๒๐ (๑๐๐)
๖. อริยสัจ ๔ ที่ช่วยให้พ้นทุกข์ ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ (คำตอบ ใช่)	๕ (๒๕.๐)	๑๕ (๗๕.๐)	๒๐ (๑๐๐)
๗. ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ คือ การรักษาศีล ๕ (คำตอบ ไม่ใช่)	๔ (๒๐.๐)	๑๖ (๘๐.๐)	๒๐ (๑๐๐)
๘. มรรคมีองค์ ๘ สามารถสรุปได้โดยย่อ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เรียกได้ว่า ไตรสิกขา (คำตอบ ใช่)	๖ (๓๐.๐๐)	๑๔ (๗๐.๐๐)	๒๐ (๑๐๐)
๙. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การประกอบอาชีพตามความต้องการของตนเอง (คำตอบ ไม่ใช่)	๑๑ (๕๕.๐๐)	๙ (๔๕.๐๐)	๒๐ (๑๐๐)
๑๐. อิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมที่มุ่งสู่ความสำเร็จ (คำตอบ ใช่)	๕ (๒๕.๐)	๑๕ (๗๕.๐)	๒๐ (๑๐๐)
๑๑. “ฉันทะ” หมายถึง ความเพียร ความพยายาม (คำตอบ ไม่ใช่)	๙ (๔๕.๐๐)	๑๑ (๕๕.๐๐)	๒๐ (๑๐๐)

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

รายการคำถาม	ตอบผิด (ร้อยละ)	ตอบถูก (ร้อยละ)	จำนวนรวม (N)
๑๒. “จิตตะ” คือ การตั้งจิตรับรู้ ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่าน (คำตอบ ใช่)	๙ (๔๕.๐๐)	๑๑ (๕๕.๐๐)	๒๐ (๑๐๐)
๑๓. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ได้แก่ การฝึกสมาธิ (คำตอบ ใช่)	๔ (๒๐.๐)	๑๖ (๘๐.๐)	๒๐ (๑๐๐)
๑๔. โอวาท ๓ ของพระพุทธเจ้า คือ การละเว้นความชั่ว การทำแต่ความดี การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ (คำตอบ ใช่)	๖ (๓๐.๐๐)	๑๔ (๗๐.๐๐)	๒๐ (๑๐๐)
๑๕. โอวาทปาฏิโมกข์ คือ ประธานของคำสอนทั้งหมด (คำตอบ ใช่)	๘ (๔๐.๐๐)	๑๒ (๖๐.๐๐)	๒๐ (๑๐๐)

จากตารางที่ ๔.๒ ในการวัดระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า จากคำถาม จำนวน ๑๕ ข้อ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบคำถามข้อที่ ๕ ถูกมากที่สุด คือ การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความไม่สมหวัง หรือความไม่พอใจแท้จริง ได้แก่ ชรา มรณะ ถือเป็นสาเหตุแห่งการเกิดทุกข์ ในอริยสัจ ๔ คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๐ ส่วนคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุด ได้แก่ คำถามข้อที่ ๙ คือ สัมมาอาชีวะ หมายถึง การประกอบอาชีพตามความต้องการของตนเอง คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐ ตามลำดับ

จำนวนร้อยละระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แบ่งเกณฑ์เป็น ๓ ระดับ โดยได้กำหนดเกณฑ์คะแนน ดังนี้ (ตารางที่ ๔.๓)

- คะแนนระหว่าง ๑๑ – ๑๕ หมายถึง มีระดับความรู้ในระดับมาก
- คะแนนระหว่าง ๖ – ๑๐ หมายถึง มีระดับความรู้ในระดับปานกลาง
- คะแนนระหว่าง ๑ – ๕ หมายถึง มีระดับความรู้ในระดับต่ำ

ตารางที่ ๔.๓ จำนวนร้อยละระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อย	๗	๓๕.๐
ปานกลาง	๑๐	๕๐.๐
มาก	๓	๑๕.๐
รวม	๒๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า เมื่อแบ่งกลุ่มระดับความรู้เป็น ๓ ระดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐ รองลงมา มีระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๐

๔.๑.๓ ระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาในข้อนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน ในเรื่องของการรู้พื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ ๔.๔)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ยระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับความเชื่อ ใน พระพุทธศาสนา	ความถี่แยกตามระดับความเชื่อ					จำนวน รวม (N)	คะแนน เฉลี่ย (\bar{X})	การแปลผล
	เชื่อมาก ที่สุด (๕)	เชื่อ มาก (๔)	เชื่อ ปาน กลาง (๓)	เชื่อ น้อย (๒)	เชื่อ น้อย ที่สุด (๑)			
๑. กฎแห่งกรรม เป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้	๑๐ (๕๐)	๔ (๒๐)	๓ (๑๕)	๒ (๑๐)	๑ (๕)	๒๐ (๑๐๐)	๔.๐๐	เชื่อมากที่สุด
๒. กรรมเป็นเรื่อง ที่เกี่ยวข้องทั้งกาย วาจา ใจ	๑๒ (๕๐)	๕ (๒๕)	๓ (๑๕)			๒๐ (๑๐๐)	๔.๔๕	เชื่อมากที่สุด
๓. การคิดที่จะ กระทำชั่วถือเป็น การทำบาป	๑๔ (๗๐)	๔ (๒๐)	๒ (๑๐)			๒๐ (๑๐๐)	๔.๖๐	เชื่อมากที่สุด
๔. เชื่อในเรื่องการ ทำบุญเป็นกรรมดี	๑๖ (๘๐)	๓ (๑๕)	๑ (๕)			๒๐ (๑๐๐)	๔.๗๕	เชื่อมากที่สุด
๕. เชื่อในการทำ บาป เช่น การฆ่า สัตว์เป็นกรรมชั่ว	๑๐ (๕๐)	๔ (๒๐)	๓ (๑๕)	๒ (๑๐)	๑ (๕)	๒๐ (๑๐๐)	๔.๐๐	เชื่อมากที่สุด
๖. เชื่อในความ โลก ความโกรธ ความหลง เป็น กรรมชั่ว	๑๐ (๕๐)	๓ (๑๕)	๔ (๒๐)	๒ (๑๐)	๑ (๕)	๒๐ (๑๐๐)	๓.๙๕	เชื่อมาก
๗. เชื่อในเรื่องของ การทำดีได้ดี	๑๕ (๗๕)	๓ (๑๕)	๒ (๑๐)			๒๐ (๑๐๐)	๔.๖๕	เชื่อมากที่สุด
๘. เชื่อในเรื่องของ การทำชั่วได้ชั่ว	๑๕ (๗๕)	๓ (๑๕)	๒ (๑๐)			๒๐ (๑๐๐)	๔.๖๕	เชื่อมากที่สุด
๙. เชื่อนรก สวรรค์ มีจริง	๑๖ (๘๐)	๓ (๑๕)	๑ (๕)			๒๐ (๑๐๐)	๔.๗๕	เชื่อมากที่สุด

ตารางที่ ๔.๔ (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ยระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับความเชื่อ ใน พระพุทธศาสนา	ความถี่แยกตามระดับความเชื่อ					จำนวน รวม (N)	คะแนน เฉลี่ย (\bar{X})	การแปลผล	
	เชื่อมาก ที่สุด (๕)	เชื่อ มาก (๔)	เชื่อ ปาน กลาง (๓)	เชื่อ น้อย (๒)	เชื่อ น้อย ที่สุด (๑)				
๑๐ .เชื่อว่าคนแต่ ละคนจะดีหรือจะ ชั่วเกี่ยวกับข้อกับ กรรม	๑๐ (๕๐)	๔ (๒๐)	๓ (๑๕)	๒ (๑๐)	๑ (๕)	๒๐ (๑๐๐)	๔.๐๐	เชื่อมากที่สุด	
๑๑. เชื่อใน พระพุทธเจ้ามีจริง	๑๓ (๖๕)	๓ (๑๕)	๔ (๒๐)			๒๐ (๑๐๐)	๔.๔๕	เชื่อมากที่สุด	
๑๒. เชื่อในหลัก คำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้า	๑๒ (๖๐)	๔ (๒๐)	๔ (๒๐)			๒๐ (๑๐๐)	๔.๔๐	เชื่อมากที่สุด	
	รวม							๔.๓๕	เชื่อมาก ที่สุด

หมายเหตุ

คะแนนรวม/จำนวนรวม (N)
ระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนา หาจากค่าเฉลี่ย (\bar{X})
กำหนดให้
๑.๐๐ – ๑.๘๐ หมายถึง เชื่อน้อยที่สุด
๑.๘๑ – ๒.๖๐ หมายถึง เชื่อน้อย
๒.๖๑ – ๓.๔๐ หมายถึง เชื่อปานกลาง
๓.๔๑ – ๔.๒๐ หมายถึง เชื่อมาก
๔.๒๑ – ๕.๐๐ หมายถึง เชื่อมากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่างในระดับเชื่อมากที่สุด ได้แก่ เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ ($\bar{X} = ๔.๐๐$) เชื่อในเรื่องกรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งกาย วาจา ใจ ($\bar{X} = ๔.๖๕$) เชื่อในเรื่องการคิดที่จะกระทำชั่วถือเป็นการทำบาป ($\bar{X} = ๔.๖๐$) เชื่อในเรื่องการทำบุญเป็นกรรมดี ($\bar{X} = ๔.๗๕$) เชื่อในการทำบาป เช่น การฆ่าสัตว์เป็นกรรมชั่ว ($\bar{X} = ๔.๐๐$) เชื่อในเรื่องของการทำดีได้ดี ($\bar{X} = ๔.๐๐$) เชื่อในเรื่องของการทำชั่วได้ชั่ว ($\bar{X} = ๔.๗๕$) เชื่อในการทำบาป เช่น การฆ่าสัตว์เป็นกรรมชั่ว ($\bar{X} = ๔.๖๕$) เชื่อในหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ($\bar{X} = ๔.๗๕$) เชื่อในเรื่องการทำบุญเป็นกรรมดี ($\bar{X} = ๔.๐๐$) กรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งกาย วาจา ใจ ($\bar{X} = ๔.๔๕$) กฎแห่งกรรมเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ ($\bar{X} = ๔.๒๓$) และเชื่อในพระพุทธเจ้ามีจริง ($\bar{X} = ๔.๔๐$)

ผลการวิจัยในเรื่องของระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอธิบายได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การไว้วางใจกัน การเชื่อถือ การนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ส่วนศาสนา แปลตามศัพท์ว่า คำสอน การสอน เป็นระบบความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ในขณะที่ลัทธิ หมายถึงสิ่งที่รับเอมานับถือ และปรัชญา หมายถึง หลักแห่งความรู้และความจริง เรื่องกำเนิดศาสนามีหลายทฤษฎี มีทั้งที่

เห็นว่า เป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ ทฤษฎีที่ว่าเกิดเพราะความกลัว และที่เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ในสังคมมนุษย์

๔.๑.๔ ผลการศึกษาการอธิบายเหตุผลของผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง

โดยการสังเกตบริบทการสวดมนต์ด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญในการสื่อความหมายอธิบายเหตุผลของผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรมจังหวัดเลย คือ วัดโพหนอง อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเลย และการส่งสารจากแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธี และทานพิธีที่สำคัญ ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชน การวิจัยในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตโดยการจัดกิจกรรมให้ผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ บรรยายถึงประเด็นแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธี และทานพิธีที่สำคัญถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า

การสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า ระดับความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง มีระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง แต่ระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับเชื่อมากที่สุด

อธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา มาก แต่ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถือว่าความสามารถในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างนั้น ยังขาดความเข้าใจที่แท้จริงและนอกจากนี้ ยังไม่สามารถนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ปฏิบัติตนได้ และในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะทำการศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อทำความเข้าใจว่าเกิดจากสาเหตุใด

๔.๒ ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาความเสื่อมทรามทางด้านศีลธรรมและคุณธรรมของประชาชนโดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนไทย ที่จำนวนไม่น้อยได้เห็นห่างจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักที่พึงพาและยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่อดีตพระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันหลัก ๑ ใน ๓ สถาบันที่สำคัญของชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกแง่มุม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่องศาสนามีข้อความตอนหนึ่งว่า “คนเราต้องมีศาสนา คือความคิดหรือสิ่งที่คิดประจำใจ อันเป็นแนวทางปฏิบัติในใจประจำตัว และต้องมีการศึกษาคือความรู้ต่างๆ ทั้งในด้านจิตใจ ทั้งในด้านวัตถุ เพื่อประกอบกับตัว เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ทั้งสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญและจะแยกจากกันไม่ได้”

พระพรหมคุณาภรณ์(ประยุทธ์ ปยุตโต)^{๕๖} กล่าวว่า พระพุทธศาสนาได้รับการจัดเป็นวิชาสำหรับเรียนรู้โดยสถานะหลัก ๒ อย่าง คือ ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่หรือเป็นแหล่งคำสอนจริยธรรม ของประชากรแทบทั้งหมดของประเทศ และในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมไทย ทั้งในด้านวัตถุและนามธรรมซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถี สังคม เป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้นับถือ และเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้มิได้นับถือพระพุทธศาสนาจึงเป็นแบบแผนที่ช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมไทยมีระเบียบมาช้านาน^{๕๗}

ผลการศึกษา ด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์กลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการค้นหาการสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลในด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญตามหลักปฏิบัติของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพชนอง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ที่ถ่ายทอด สืบทอดให้กับเยาวชนจังหวัดเลยที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์กลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

ในข้อนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยการสัมภาษณ์ตัวแทน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนผู้สงสาร พระสงฆ์ผู้ถ่ายทอด และตัวแทนผู้รับสาร เยาวชนจังหวัดเลย เพื่อเป็นการศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน ซึ่งผลการวิจัย โดยการวิเคราะห์จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจ และไม่สามารถบอกได้ว่า กิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีมีความแตกต่างกันอย่างไร และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างไร การจัดกิจกรรมในครั้งนี้สามารถช่วยให้เยาวชนกลุ่มตัวอย่างได้ความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นได้^{๕๘} เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษา กิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีจากการเรียนการสอนในโรงเรียน และไม่ได้เข้าวัดในงานพิธีต่าง ๆ กับทางครอบครัวเหมือนตอนเป็นเด็กเล็ก พอเริ่มเข้าสู่วัยที่เรียกว่าเยาวชน ทำให้การศึกษาหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนามีแค่ภายในโรงเรียนเท่านั้น การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้เยาวชนกลุ่มตัวอย่างได้เกิดความรู้และมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น^{๕๙} กิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้เยาวชนได้มีการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาภายนอกห้องเรียน เนื่องจากในปัจจุบัน เยาวชนอยู่ห่างวัด ส่วนใหญ่จะมีการเข้าวัดเฉพาะงานหรือโอกาสสำคัญ

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๘๒.

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *ศาสนาและเยาวชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๘๗.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูภาวนาวิวัฒน์ เจ้าคณะตำบลน้ำพูน ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดโพชนอง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูสิทธิธรรมาภรณ์ เจ้าคณะตำบลกกตู เขต ๒ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์เลย เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.

เท่านั้น การเข้าวัดนั้น นอกจากจะได้เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาแล้ว ยังได้เป็นการสวดมนต์ทำบุญ ฝึกฝนสมาธิ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และฝึกตนเองด้วย^{๖๐}

จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชน พบว่า ปกติจะไปวัดกับตาและยายในวันสำคัญทางศาสนา ไฟฟ้าเทศน์ สวดมนต์ในตอนเช้า เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา แต่ก็ยังจำสลับกันอยู่ว่าวันไหนเป็นวันอะไร แต่บางวัน ที่โรงเรียนก็มีการจัดกิจกรรมก่อนวันสำคัญนั้น^{๖๑} ปกติก็ได้ไปวัดบ้าง ส่วนใหญ่เป็นงานบวช งานศพครับ ไม่ค่อยได้ไปเพราะตื่นสาย นอกจากวันไหนที่นัดกันไปก็จะไปทั้งครอบครัว ส่วนกิจกรรมบุญพิธี คิดว่า เป็นงานบุญ เช่น งานบุญของหมู่บ้าน ก็ได้ไปช่วยงาน ทางเดินที่ ยกโต๊ะ คิดว่าน่าจะเป็นการไปช่วยงานบุญที่วัดครับ^{๖๒} เข้าวัดเป็นประจำ เพราะแม่ให้พาคุณยายไป ก็คิดว่าการไหว้พระสวดมนต์ เป็นการฝึกให้เราสมาธิ และได้บุญมาก ถ้าไม่มีงานก็จะไปบวชชีพรหมณ์ ถือศีลที่วัดกับยายเสมอ แต่ก็ยังสับสนระหว่างกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีว่ามีความแตกต่างกันหรือเหมือนกัน^{๖๓}

ผลการวิจัยในข้อนี้เพื่อเป็นการศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบาย เหตุผลของเยาวชน ซึ่งผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง อธิบายได้ว่า

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพระสงฆ์และภุมิปัญญาท้องถิ่น

พบว่า เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษากิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีจากการเรียนการสอนในโรงเรียน และไม่ได้เข้าวัดในงานพิธีต่างๆ กับทางครอบครัวเหมือนตอนเป็นเด็ก พอเริ่มเข้าสู่วัยที่เรียกว่าเยาวชน ทำให้การศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามีแค่ภายในโรงเรียนเท่านั้น การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้เยาวชนกลุ่มตัวอย่างได้เกิดความรู้และมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจ และไม่สามารถบอกได้ว่า กิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีมีความแตกต่างกันอย่างไร และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างไร การจัดกิจกรรมในครั้งนี้สามารถช่วยให้เยาวชนกลุ่มตัวอย่างได้ความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นได้ และกิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้เยาวชนได้มีการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาภายนอกห้องเรียน เนื่องจากในปัจจุบันเยาวชนอยู่ห่างวัด ส่วนใหญ่จะมีการเข้าวัดเฉพาะงานหรือโอกาสสำคัญเท่านั้น การเข้าวัดนั้น นอกจากจะได้เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาแล้ว ยังได้เป็นการสวดมนต์ทำบุญ ฝึกฝนสมาธิ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และฝึกตนเองด้วย

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางประทุมพร ศรีอินทร์ ตัวแทนภุมิปัญญาท้องถิ่น, วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒: นางเบญจมาศ พลษา ตัวแทนภุมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๖๑} สัมภาษณ์ เด็กหญิงสุนิษา โพธิ์นันท์ นักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านวังสะพุง อำเภอวังสะพุง เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายธนันท์ โสคำภา นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนท่าลี่วิทยา อำเภอท่าลี่ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางสาวณริกา ธัญญารักษ์, นักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนชุมชนบ้านนาอ้อ อำเภอเมืองเลย เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเยาวชน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการเข้าวัดในกิจกรรมบุญพิธีโดยเป็นการพาผู้สูงอายุในครอบครัวไปร่วมพิธี และงานพิธีสำคัญของโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทุกชั้นปี แต่เยาวชนกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างมีการปฏิบัติไม่สม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่า วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในแต่ละวันนั้นมีความสำคัญ หรือมีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้น

โดยสรุปแล้ว ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างนั้น เกิดจากการเรียนในชั้นเรียนที่ยังขาดความเข้าใจ และเมื่ออยู่นอกห้องเรียน ก็ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมบุญพิธีและทางพิธีโดยสม่ำเสมอ ทำให้ขาดการปฏิบัติ ขาดทักษะการฝึกฝน การปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นเอง

๔.๓ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา คือ การสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลในด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญ ตามหลักพระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพททอง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย โดยผลการศึกษา มี ดังนี้

จากการปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้เลือกนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักพัฒนาเยาวชน เพราะว่าวิถีชีวิตของคนไทยเกินค่อนประเทศมีพุทธธรรมเป็นฐาน และฐานของวัฒนธรรมไทยก็คือพุทธธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยในภาพรวม การนำพุทธธรรมมาเป็นหลักในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตราที่ ๒๒ ที่ว่า “การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา” และในมาตราที่ ๒๔ (๔) ที่บัญญัติไว้ว่า “กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์”^{๖๔} ซึ่งการส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการเรียนรู้โดยวิธีบูรณาการจากหลายๆ ทาง จะช่วยให้เยาวชนนั้นเกิดการเรียนรู้

^{๖๔} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๙.

ดังที่หลวงปู่พุทธทาส ได้กล่าวว่า การพัฒนาเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายคือ การพัฒนาเพื่อให้มนุษย์ได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การที่เยาวชนจะพัฒนาได้เยาวชนต้องรู้ ๓ ศาสตร์ คือ ๑) พุทธศาสตร์ หรือพุทธศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับรู้ หรือศาสตร์ว่าด้วยความรู้ ๒) ธรรมศาสตร์ หรือจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับการประพฤติปฏิบัติ ๓) สังคมศาสตร์ หรือสัมพันธ์ศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับทำความเข้าใจ หรือยึดเหนี่ยวซึ่งกันและกัน^{๖๕} ดังนั้น ในการนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาเยาวชนควรพิจารณาการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาได้ทั้ง ๓ ด้าน คือ (๑) ศาสตร์ว่าด้วยความรู้ คือ คำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าจะอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้องชัดเจนทั้งในด้านความเก่งทางวิชาการและในด้านของคุณธรรมความดี (๒) การนำเอาสิ่งที่จดจำไว้ได้ และเข้าใจอย่างถูกต้องนั้นมาประยุกต์ใช้กับกายวาจาใจของตนให้มีการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นวิชาในทางโลกหรือจะเป็นวิชาในทางธรรม และ (๓) ผลอันจะพึงเข้าถึงหลังจากการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม ไม่ว่าจะเป็นในระดับโลกียะหรือโลกุตระ

ในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันดับแรกต้องให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิ หรือความคิดเห็นที่ถูกต้องตั้งงามเสียก่อน ส่วนจะมีความเห็นที่ถูกต้องตั้งงามในเรื่องอะไรบ้างนั้น ในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ได้มีบันทึกไว้ ๑๐ ประการ ได้แก่ ๑) มีความเห็นว่าทานที่ให้แล้วมีผลจริง ๒) ยัญที่ ทำแล้วมีผลจริง ๓) การเช่นสรวงหรือการบูชามีผลจริง ๔) วิบากแห่งกรรมดีกรรมชั่วมีผลจริง ๕) โลกนี้มีจริง ๖) โลกหน้ามีจริง ๗) มารดามีคุณจริง ๘) บิดามีคุณจริง ๙) สัตว์ที่ผุดเกิดขึ้นมีจริง ๑๐) พระอรหันต์ผู้สามารถรู้แจ้งโลกนี้โลกนี้มีอยู่จริง ซึ่งหากจะวิเคราะห์ดูความสัมพันธ์ของสัมมาทิฐิ ทั้ง ๑๐ ประการกับเยาวชนไทยในปัจจุบัน พบว่า ภาพรวมของเยาวชนยังบกพร่องค่อนข้างมาก

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการจัดกิจกรรมการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถช่วยพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยได้โดย ๑) ได้ทราบการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) ได้ทราบสภาพปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ๓) พัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา

เยาวชนกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีมากขึ้น สามารถอธิบายความหมายและความสำคัญของกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีได้ เนื่องจากเยาวชนที่ผ่านการรับสารจากพระสงฆ์ถ่ายทอดได้

นอกจากนี้ การพัฒนาเยาวชนสามารถใช้รูปแบบทั้งที่เป็นทางการคือ การเข้าค่ายอบรมธรรมะผสมกับ หลักสูตรวิทยากรศึกษา ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยแนะนำหรือจะใช้รูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการอย่าง สอดแทรกสิ่งดีงาม ได้อย่างหนึ่งก็ได้ แต่จะต้องพัฒนาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนเกิดเป็นอุปนิสัยติดตัวเยาวชนอย่างยั่งยืน การพัฒนา

^{๖๕} พุทธทาสภิกขุ, เยาวชนกับศีลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สุราษฎร์ธานี: มูลนิธิธรรมทาน, ๒๕๓๗), หน้า ๖๕.

เยาวชนให้เป็นคนดีโดยการบูรณาการสามารถกระทำได้โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการหลอมรวมกับทฤษฎีการสอนเยาวชนอย่างเหมาะสมลงตัวเป็นเนื้อเดียวกัน โดยมุ่งให้เยาวชนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ คือมีความเห็นที่ถูกต้อง ๑๐ ประการ รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการแก้ไขปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีคุณธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมพร้อมทั้งสามารถพัฒนาประเทศให้อยู่ในสังคมโลกได้อย่างเป็นสุข

สำหรับในส่วนของผู้พัฒนาเยาวชน ควรมีคุณลักษณะเป็นกัลยาณมิตร เหตุที่ต้องเป็นกัลยาณมิตร ก็เป็นเพราะว่ากัลยาณมิตรมีคุณสมบัติ ๗ ประการที่ควรค่าแก่การอบรมเยาวชน ได้แก่

- ๑) **ปิโย** น่ารัก ใครเห็นแล้วก็สบายใจ ต้องการสนิทสนมเข้าไปปรึกษาไตร่ตรอง
- ๒) **ครุ** น่าเคารพ ใครเห็นแล้วรู้สึกอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ อยู่ด้วยแล้วมั่นใจปลอดภัย
- ๓) **ภาวนีโย** น่ายกย่อง ไม่ใช่สร้างภาพออกสื่อไปวันๆ ให้คนมายกยอปอปั้นคอยกดไลค์ตามเฟซบุ๊ก แต่จะต้องมีภูมิรู้จริงและปรับปรุงพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- ๔) **วตฺตา จ** รู้จักชี้แจงให้เกิดความเข้าใจ รู้ว่าเมื่อใดควรพูดอะไรอย่างไร สามารถแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้
- ๕) **วจนฺกขโม** อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็น เสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ทั้งดีและไม่ดีได้
- ๖) **คมภีรณจ** กล้า กตฺตา แกล้งเรื่องกล้าได้ สามารถอธิบายเรื่องที่สลับซับซ้อนยุ่งยากให้เยาวชนเข้าใจง่าย ไม่ใช่ว่ายิงสอนยิงง หรือทำเรื่องง่ายๆ ให้กลายเป็นเรื่องที่ยากหรือผิดเพี้ยนไปเลย ดังเช่นครูบาอาจารย์หลายๆ ท่านที่เห็นกันผ่านสื่อต่างๆ ทั้งในระดับอนุบาลจนกระทั่งมหาวิทยาลัยเป็นเหตุให้ผู้สัมผัสพบเห็นไม่ว่าจะเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา ผู้ปกครอง นำไปตีฉันทินทาหรือพูดกันจนเป็นเรื่องขบขัน
- ๗) **โน จฏฐาเน นิโยชเย** ไม่ชักนำ แนะนำในเรื่องเหลวไหล แต่ควรชักจูงไปในทางเรียบร้อยดีงามมีศีลธรรม และควรพัฒนาเยาวชนด้วยการสอนสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจได้ง่ายไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยากถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้เยาวชนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง สอนให้ตรงเนื้อหาไม่วกวน สอนมีเหตุผล ตรงความเห็นจริงได้ สอนเท่าที่จำเป็นพอดีไม่เกินไปไม่ขาด ให้เกิดความเข้าใจและสอนในสิ่งที่เป็นประโยชน์

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย และ ๓) เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยผ่านกิจกรรมการสื่อความหมายเชิงพุทธ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีขั้นตอนการศึกษา ๒ รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการวิจัยภาคสนาม (Field research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (Indepth interview) ได้แก่ ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนผู้สงสาร พระสงฆ์ผู้ถ่ายทอด และตัวแทนผู้รับสารเยาวชนจังหวัดเลย โดยคัดเลือกแบบเจาะจง และเยาวชนจังหวัดเลย หมายถึง ตัวแทนเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๔ ปี และไม่เกิน ๑๘ ปี จากสถานศึกษาในจังหวัดเลย ๓ แห่ง

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาคือการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย โดยศึกษาผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ ศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ประมวลจากการใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง และการศึกษาบริบทการสวดมนต์ด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญในการสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลของผู้สงสารที่เป็นพระสงฆ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรมจังหวัดเลย คือ วัดโพททอง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย และการส่งสารจากแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธีและทานพิธีที่สำคัญ ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชน เพื่อเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

๕.๑.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เยาวชนจังหวัดเลย หมายถึง ตัวแทนเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๔ ปี และไม่เกิน ๑๘ ปี จากสถานศึกษาในจังหวัดเลย ๓ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน ผลการศึกษามีดังนี้

(๑) เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ ๗๕.๐ และเป็นเพศชาย ร้อยละ ๒๕.๐ (๒) ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ร้อยละ ๕๐.๐ และระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ร้อยละ ๕๐.๐ (๓) สถานภาพของครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพของครอบครัวอาศัยอยู่กับบิดามารดา ร้อยละ ๕๕.๐ รองลงมาอาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดา ร้อยละ ๑๐.๐ อาศัยอยู่กับบิดา มารดาและญาติ ร้อยละ ๒๕.๐ และอาศัยอยู่กับญาติ ร้อยละ ๑๕.๐ ตามลำดับ (๔) จำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว ๒-๕ คน ร้อยละ ๗๐.๐ มีสมาชิกในครอบครัวจำนวน ๖ คนขึ้นไป ร้อยละ ๑๕.๐ และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยกว่า ๒ คน ร้อยละ ๑๕.๐ ตามลำดับ และ (๕) ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง พบว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองสำเร็จการศึกษาต่ำกว่าหรือเทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๒๕.๐ สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าหรืออนุปริญญา ร้อยละ ๕๕.๐ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ร้อยละ ๒๐.๐ ตามลำดับ

๕.๑.๑.๒ ระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาของเยาวชน

ในการวัดระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า จากคำถาม จำนวน ๑๕ ข้อ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบคำถามข้อที่ ๕ ถูกมากที่สุด คือ การพลัดพรกจากสิ่งที่รัก ความไม่สมหวัง หรือความไม่พอใจแท้จริง ได้แก่ ขรา มรณะ ถือเป็นสาเหตุแห่งการเกิดทุกข์ ในอริยสัจ ๔ คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๐ ส่วนคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุด ได้แก่ คำถามข้อที่ ๙ คือ สัมมาอาชีวะ หมายถึงการประกอบอาชีพตามความต้องการของตนเอง คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐ ตามลำดับ

๕.๑.๑.๓ ระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

ระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่างในระดับเชื่อมากที่สุด ได้แก่ เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ ($\bar{X} = ๔.๐๐$) เชื่อในเรื่องกรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งกาย วาจา ใจ ($\bar{X} = ๔.๖๕$) เชื่อในเรื่องการคิดที่จะกระทำชั่วถือเป็นการทำบาป ($\bar{X} = ๔.๖๐$) เชื่อในเรื่องการทำบุญเป็นกรรมดี ($\bar{X} = ๔.๗๕$) เชื่อในการทำบาป เช่น การฆ่าสัตว์เป็นกรรมชั่ว ($\bar{X} = ๔.๐๐$) เชื่อในเรื่องของการทำดีได้ดี ($\bar{X} = ๔.๐๐$) เชื่อในเรื่องของการทำชั่วได้ชั่ว ($\bar{X} = ๔.๗๕$) เชื่อในการทำบาป เช่น การฆ่าสัตว์เป็นกรรมชั่ว ($\bar{X} = ๔.๖๕$) เชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ($\bar{X} = ๔.๗๕$) เชื่อในเรื่องการทำบุญเป็นกรรมดี ($\bar{X} = ๔.๐๐$) กรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งกาย วาจา ใจ ($\bar{X} = ๔.๔๕$) กฎแห่งกรรมเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ ($\bar{X} = ๔.๒๓$) และเชื่อในพระพุทธเจ้ามีจริง ($\bar{X} = ๔.๔๐$)

๕.๑.๑.๔ ผลการศึกษาการอธิบายเหตุผลของผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง

โดยการสังเกตบริบทการสวดมนต์ด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญในการสื่อความหมายอธิบายเหตุผลของผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรมจังหวัดเลย คือ วัดโพณ

ทอง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และการส่งสารจากแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธี และทานพิธีที่สำคัญ ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชน การวิจัยในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตโดยการจัดกิจกรรมให้ผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ของศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ บรรยายถึงประเด็นแนวปฏิบัติของคฤหัสถ์ในกิจกรรมบุญพิธี และทานพิธีที่สำคัญถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า

การสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดนครปฐม ตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า ระดับความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง มีระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง แต่ระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับเชื่อมากที่สุด

จากผลการศึกษาคือการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดนครปฐม โดยศึกษาผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผลการวิจัยสอดคล้องกับ **ประทุม ฤกษ์กลาง**^{๖๓} ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับการใช้ประโยชน์ และความต้องการข่าวสารพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ถิ่นที่อยู่ ความสนใจ และการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน มีการเปิดรับเนื้อหาข่าวสารพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสอดคล้องกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งกล่าวว่า ผู้รับสารที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน จะมีความสนใจต่อข่าวสารแตกต่างกัน

และยังพบอีกว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความสนใจและการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง โดยเปิดรับผ่านทางสื่อโทรทัศน์มากที่สุด เนื้อหาที่เปิดรับมากที่สุด ได้แก่ ธรรมะหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และเรื่องกรรม พุทธศาสนิกชนมีความต้องการข่าวสารพระพุทธศาสนา ด้านหลักธรรมมากที่สุด พุทธศาสนิกชนมีการนำข่าวสารพระพุทธศาสนาไปใช้ประโยชน์มากในการเป็นหลักยึดและแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวัน และใช้ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานญาติพี่น้อง ตลอดจนจนพบว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนาควรให้พระสงฆ์หรือฆราวาสชาย เผยแพร่เนื้อหาที่หลากหลาย และใช้ภาษาต่างๆ

สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ^{๖๔} พบว่า ความต้องการข่าวสารธรรมะแตกต่างตามการศึกษา รายได้ อาชีพ และผลการวิจัยยังสนับสนุนหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่กล่าวถึงการเข้าถึงธรรมะของบุคคลที่เปรียบเสมือนดอกบัวสี่เหล่าที่แตกต่างกัน เป็นเหตุให้บุคคลมีความต้องการข่าวสารธรรมะทางพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจและการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนา และความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารพระพุทธศาสนา การเปิดรับเนื้อหาข่าวสารพุทธศาสนา ความต้องการข่าวสารพระพุทธศาสนา การใช้ประโยชน์ข่าวสารพระพุทธศาสนา ความคิด เห็นต่อรูปแบบ

^{๖๓} ประทุม ฤกษ์กลาง, พฤติกรรมการเปิดรับการใช้ประโยชน์ และความต้องการข่าวสารพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

^{๖๔} สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ, การเปิดรับธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, สาขานิติศาสตร์พัฒนาการ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓๖.

การเผยแพร่พุทธศาสนา ผลการเปิดรับทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจความรู้สึกที่ดี และนำไปสู่การปฏิบัติ คือ การสวดมนต์อย่างสม่ำเสมอ และการดำเนินชีวิตตามหลักศีลห้า

๕.๑.๒ ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย

ในข้อนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนผู้สงสาร พระสงฆ์ผู้ถ่ายทอด และตัวแทนผู้รับสาร เยาวชนจังหวัดเลย เพื่อเป็นการศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน ซึ่งผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพระสงฆ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษากิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีจากการเรียนการสอนในโรงเรียน และไม่ได้เข้าวัดในงานพิธีต่างๆ กับทางครอบครัวเหมือนตอนเป็นเด็กเล็ก พอเริ่มเข้าสู่วัยที่เรียกว่าเยาวชน ทำให้การศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามีแค่ภายในโรงเรียนเท่านั้น การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้เยาวชนกลุ่มตัวอย่างได้เกิดความรู้และมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจ และไม่สามารถบอกได้ว่า กิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีมีความแตกต่างกันอย่างไร และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างไร การจัดกิจกรรมในครั้งนี้สามารถช่วยให้เยาวชนกลุ่มตัวอย่างได้ความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นได้ และกิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้เยาวชนได้มีการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาภายนอกห้องเรียน เนื่องจากในปัจจุบัน เยาวชนอยู่ห่างวัด ส่วนใหญ่จะมีการเข้าวัดเฉพาะงานหรือโอกาสสำคัญเท่านั้น การเข้าวัดนั้น นอกจากจะได้เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาแล้ว ยังได้เป็นการสวดมนต์ทำบุญ ฝึกฝนสมาธิปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และฝึกตนเองด้วย

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเยาวชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการเข้าวัดในกิจกรรมบุญพิธีโดยเป็นการพาผู้สูงอายุในครอบครัวไปร่วมพิธี และงานพิธีสำคัญของโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทุกชั้นปี และกลุ่มตัวอย่างบางคน เข้าวัดเพื่อร่วมกิจกรรมบุญพิธีเป็นบางครั้งและเยาวชนกลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติ/ร่วมกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่า วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในแต่ละวันนั้นมีความสำคัญ หรือมีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้น

ซึ่งผลการศึกษาในข้อนี้สอดคล้องกับ **ประทุม อุภักกลาง**^{๖๕} ที่ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเปิดรับการใช้ประโยชน์ และความต้องการข่าวสารพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนเห็นว่าการเผยแพร่ธรรมะมักทำกับกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ หน่วยงานที่เผยแพร่พุทธศาสนาควรหันไปเริ่มต้นที่กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นคนรุ่นต่อไปของสังคมด้วย โดยจะต้อง

^{๖๕} อ่างแล้ว, ประทุม อุภักกลาง, พฤติกรรมการเปิดรับการใช้ประโยชน์ และความต้องการข่าวสารพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวไทย, หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

พัฒนารูปแบบการเผยแพร่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วย เช่น ใช้การ์ตูน เสียงเพลง คอมพิวเตอร์ การเล่นเกมส์ ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวพุทธศาสนิกชนบางส่วนยังสับสนระหว่างสิ่งที่เป็นธรรมชาติของพระพุทธเจ้ากับสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติของพระพุทธเจ้า เช่น เวทมนตร์ คุณไสย ไสยศาสตร์ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พุทธศาสนาจึงควรประชาสัมพันธ์ให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจในแก่นแท้ของหลักธรรมทางพุทธศาสนา และเรื่องอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวพันอยู่กับพุทธศาสนา แต่ไม่ใช่ธรรมชาติที่เป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา

๕.๑.๓ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา คือ การสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลในด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญ ตามหลักพระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพทอง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย โดยผลการศึกษา มี ดังนี้

จากการปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้เลือกนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักพัฒนาเยาวชน เพราะว่าวิถีชีวิตของคนไทยเกินค่อนประเทศมีพุทธธรรมเป็นฐาน และฐานของวัฒนธรรมไทยก็คือ พุทธธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยในภาพรวม การนำพุทธธรรมมาเป็นหลักในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตราที่ ๒๒ ที่ว่า “การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา” และในมาตราที่ ๒๔(๔) ที่บัญญัติไว้ว่า “กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์”^{๖๖} ซึ่งการส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการเรียนรู้โดยวิธีบูรณาการจากหลายๆ ทาง จะช่วยให้เยาวชนนั้นเกิดการเรียนรู้

ดังที่หลวงพ่อบุญทาส ได้กล่าวว่า การพัฒนาเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมาย คือ การพัฒนาเพื่อให้มนุษย์ได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การที่เยาวชนจะพัฒนาได้เยาวชนต้องรู้ ๓ ศาสตร์ คือ ๑) พุทธศาสตร์ หรือพุทธศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับรู้ หรือศาสตร์ว่าด้วยความรู้ ๒) ธรรมศาสตร์ หรือจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับการประพฤติปฏิบัติ ๓) สังคมศาสตร์ หรือสัมพันธ์ศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับทำความเข้าใจผู้อื่น หรือยึดเหนี่ยวซึ่งกันและกัน

^{๖๖} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๓.), หน้า ๙๒.

ดังนั้นในการนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาเยาวชนควรพิจารณาการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาได้ทั้ง ๓ ด้าน คือ (๑) ศาสตร์ว่าด้วยความรู้ คือ คำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าจะอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้องชัดเจนทั้งในด้านความเก่งทางวิชาการและในด้านของคุณธรรมความดี (๒) การนำเอาสิ่งที่จดจำไว้ได้และเข้าใจอย่างถูกต้องนั้นมาประยุกต์ใช้กับกายวาจาใจของตนให้มีการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นวิชาในทางโลกหรือจะเป็นวิชาในทางธรรม และ(๓) ผลอันจะพึงเข้าถึงหลังจากการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม ไม่ว่าจะเป็นในระดับโลกียะหรือโลกุตระ

ยกตัวอย่างเช่น จากผลการจัดกิจกรรมการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา โดยการอธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของการสวดมนต์ไหว้พระ ซึ่งผู้สงสารหรือพระสงฆ์ผู้ถ่ายทอดอธิบายไว้ว่า “การสวดมนต์ คือการกล่าวคำศักดิ์สิทธิ์ อันมีฤทธิ์มีอำนาจเหนือชีวิตจิตใจ ได้แก่การสรรเสริญ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ การสวดมนต์ที่เราเห็นกันอยู่คือการสวดเป็นกิจวัตรสำหรับตนอย่างหนึ่ง ฟังพระสวดมนต์ในพิธีต่างๆ อย่างหนึ่ง ในการสวดก็มีหลายแบบ หลายวิธีสุดแต่จะนิยมสวดกัน ส่วนที่นิยมเป็นอย่างเดียวกันและเว้นไม่ได้ก็คือ บทนมัสการพระ ได้แก่ “นะโม” บทนี้ต้องใช้ขึ้นต้นเสมอไปไม่ว่าในพิธีใด ๆ และดูเหมือนจะขึ้นใจกันในบทนี้ก่อน เพราะเป็นบทไหว้พระบรมครูที่ต้องการว่าก่อน เรียกว่าตั้ง นะโม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อท่านผู้เป็นพระบรมครูของโลก ผู้เริ่มสร้างหลักธรรมของพระพุทธศาสนาขึ้นจะให้เกิดความศรัทธาในบทธที่สวด บทต่อไปมีอยู่ ๕ บท คือ นะโม บทหนึ่ง ตัสสะ บทหนึ่ง ภาคะวะโต บทหนึ่ง อะระหะโต บทหนึ่ง สัมมาสัมพุทธัสสะ บทหนึ่ง นอกไปจากการสวดคำบาลีแล้ว ชาวพุทธยังนิยมสวดคำแปลของคำบาลีเหล่านั้นอีกด้วย เพื่อให้เราเข้าใจว่ากำลังกล่าวถึงอะไร จึงจะทำให้เข้าใจสิ่งที่กำลังทำอยู่อย่างชัดเจน”

บทสวดในพระพุทธศาสนามีมาก พระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาถือเป็นหลักสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ประโยชน์ของการสวดมนต์ไหว้พระที่เห็นได้ชัด มี ๓ อย่าง คือ (๑) เป็นปริตรป้องกันเหตุเภทภัยต่าง ๆ (๒) เป็นการทรงจำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเอาไว้ และ (๓) เป็นกัมมัญฐานอบรมจิตใจของตน ทั้งที่เป็นสมณะและวิปัสสนา^{๖๗}

^{๖๗} พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, (กรุงเทพฯ: มหาลุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖-๑๗.

ภาพที่ ๔.๑ พระสงฆ์ผู้ส่งสารอธิบายถึงความเป็นมาของการสวดมนต์ไหว้พระ

ภาพที่ ๔.๒ พระสงฆ์ผู้ส่งสารอธิบายถึงความสำคัญของการสวดมนต์ไหว้พระ

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ ศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา

๑) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีจำนวนเท่ากัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพของครอบครัวอาศัยอยู่กับบิดามารดามากที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว ๒-๕ คน บิดามารดาหรือผู้ปกครองสำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า หรืออนุปริญญามากที่สุด

๒) ระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ มีระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง และมีระดับความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนในระดับน้อย เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างยังขาดความเข้าใจและการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

๓) ระดับความเชื่อในพระพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง อธิบายได้ว่า สถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางศาสนานั้นมีหลายภาคส่วนด้วยกัน แต่สถาบันครอบครัวนั้นถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก เนื่องจากเป็นสถาบันแรกที่เด็กและเยาวชนจะได้มีโอกาสเรียนรู้ มีประสบการณ์ พ่อ แม่ นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อิทธิพลที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านความเชื่อ การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีตามแนวทางแห่งศาสนาของตน จึงถือเป็นภาระความรับผิดชอบหลักของผู้ที่เป็นพ่อ แม่ ที่จะต้องทำการถ่ายทอดแนวทางปฏิบัติทางศาสนาให้แก่บุตรของตน ดังที่ ฮเรช บุษเนล (1997:115, อ้างถึงใน จอห์น เอ็ม เดรสเซอร์) กล่าวว่า “คำว่า บ้านและศาสนาเปรียบเสมือนคำเดียวกัน เพราะว่าเป็นสถานที่ปลูกฝังชีวิตฝ่ายวิญญาณ ในขณะที่ศาสนาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของครอบครัว บ้านที่ปราศจากหลังคาจึงอาจมอบความสุขให้แก่ ผู้อาศัยได้มากกว่าบ้านที่ปราศจากศาสนา ดังนั้น ครอบครัวจึงเป็นแหล่งของการเรียนรู้เจริญเติบโตขึ้นของบรรดาสมาชิกของครอบครัวในด้านต่างๆ เป็นพิเศษ ในด้านความเชื่อความศรัทธาต่อหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่ง ความเชื่อ หมายถึง การไว้วางใจกัน การเชื่อถือ การนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ส่วนศาสนา แปลตามศัพท์ว่า คำสอน การสอน เป็นระบบความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ในขณะที่ลัทธิ หมายถึงสิ่งที่รับเอามานับถือ และปรัชญา หมายถึง หลักแห่งความรู้และความจริง เรื่องกำเนิดศาสนามีหลายทฤษฎี มีทั้งที่เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ ทฤษฎีที่ว่าเกิดเพราะความกลัว และที่เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ในสังคมมนุษย์

อธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนามาก แต่ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนายังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถือว่าความสามารถในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างนั้น ยังขาดความเข้าใจที่แท้จริงและนอกจากนี้ ยังไม่สามารถนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติตนได้ และในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะ

ทำการศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อทำความเข้าใจว่าเกิดจากสาเหตุใด

๔) ผลการศึกษาการอธิบายเหตุผลของผู้ส่งสารที่เป็นพระสงฆ์ถึงผู้รับสารที่เป็นเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง อธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา แต่ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนายังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถือว่าความสามารถในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างนั้น ยังขาดความเข้าใจที่แท้จริงและนอกจากนี้ ยังไม่สามารถนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ปฏิบัติตนได้

ดังที่ พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี หรือ ว.วชิรเมธี ให้ความเห็นว่า “การที่เด็กไทยเราเข้าวัดน้อยลง เนื่องมาจากการที่สังคมและยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป จากที่สมัยก่อนในยุคเกษตรกรรม ที่ที่เด็กจะไปพักผ่อนหาความรู้ก็มีแต่วัด แต่พอมานยุคปัจจุบัน คู่แข่งของวัดก็มีมากขึ้น เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงหนัง สपोर्टคลับ สถานเริงรมย์ ผับ บาร์ รวมถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไอโฟน แบล็คเบอร์รี่ จึงทำให้เหล่าเยาวชนต่างก็หมกมุ่นอยู่กับความสุขความรื่นรมย์ทางจิตวิญญาณ จนลืมน่าจะมีวัดอยู่ รวมถึงคนรุ่นใหม่เองก็ยิ่งถือได้ว่าใหม่ต่อโลก จึงเลือกสนใจในสิ่งใหม่ๆ ของโลกมากกว่า การเลือกสนใจทางธรรม”^{๖๘}

๕.๒.๒ ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย

ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนผู้ส่งสาร พระสงฆ์ผู้ถ่ายทอด และตัวแทนผู้รับสาร เยาวชนจังหวัดเลย เพื่อเป็นการศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน ซึ่งผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์จากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพระสงฆ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษากิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีจากการเรียนการสอนในโรงเรียน และไม่ได้เข้าวัดในงานพิธีต่างๆ กับทางครอบครัวเหมือนตอนเป็นเด็กเล็ก พอเริ่มเข้าสู่วัยที่เรียกว่าเยาวชน ทำให้การศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามีแค่ภายในโรงเรียนเท่านั้น การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้เยาวชนกลุ่มตัวอย่างได้เกิดความรู้และมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจ และไม่สามารถบอกได้ว่า กิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีมีความแตกต่างกันอย่างไร และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างไร การจัดกิจกรรมในครั้งนี้สามารถช่วยให้เยาวชนกลุ่มตัวอย่างได้ความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นได้ และกิจกรรมในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสที่สามารถช่วยให้เยาวชนได้มีการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาภายนอกห้องเรียน เนื่องจากในปัจจุบันเยาวชนอยู่ห่างวัด ส่วนใหญ่จะมีการเข้าวัดเฉพาะงานหรือโอกาสสำคัญเท่านั้น การเข้าวัดนั้น นอกจากจะ

^{๖๘} อ่างแล้ว, ว.วชิรเมธี, ธรรมติดปีก (ฉบับปรับปรุง), หน้า ๖๗.

ได้เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาแล้ว ยังได้เป็นการสวดมนต์ทำบุญ ฝึกฝนสมาธิ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และฝึกตนเองด้วย

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเยาวชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการเข้าวัดในกิจกรรมบุญพิธีโดยเป็นการพาผู้สูงอายุในครอบครัวไปร่วมพิธี และงานพิธีสำคัญของโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทุกชั้นปี แต่เยาวชนกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างมีการปฏิบัติไม่สม่ำเสมอ ทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่า วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในแต่ละวันนั้นมีความสำคัญ หรือมีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้น

โดยสรุปแล้ว ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างนั้น เกิดจากการเรียนในชั้นเรียนที่ยังขาดความเข้าใจ และเมื่ออยู่นอกห้องเรียน ก็ไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมบุญพิธีและทางพิธีโดยสม่ำเสมอ ทำให้ขาดการปฏิบัติ ขาดทักษะการฝึกฝน การปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นเอง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชยา อุ่นสกุล^{๒๔} ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาพฤติกรรมของวัยรุ่นในปัจจุบันกำลังทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ล้วนเป็นค่านิยมวิปริตในยุคของสังคมบริโภคนิยม (Consumer Society) ผู้คนตกอยู่ใต้อำนาจของสิ่งอุปโลกนบริโภคนิยม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยสร้างภาพพจน์ประกอบให้เกินจริง (Simulation) จนเกิดความหลงใหลในสภาพความเป็นเกินจริง (hyperrealist) ว่าเป็นความจริงแท้ วัยรุ่นกำลังหลงใหลในวัตถุนิยม เมื่อพิจารณาจากสภาพดังกล่าว จะเห็นว่าสอดคล้องกับการขาดศीलห้ในหลักพระพุทธศาสนา แม้ว่าในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาจะต้องมีการอาราธนาศीलห้และกล่าวคำรับศीलห้ก่อนทุกครั้ง แต่ก็ไม่มี การนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งอยู่ในกระแสวัตถุนิยมดังกล่าว การที่จะทำให้เยาวชนปฏิบัติศीलห้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับพฤติกรรมเขาในปัจจุบัน

๕.๒.๓ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยในข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา คือ การสื่อความหมายการอธิบายเหตุผลในด้านกิจกรรมบุญพิธีและกิจกรรมทานพิธีที่สำคัญ ตามหลักพระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพทอง อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย โดยผลการศึกษา มี ดังนี้

จากการปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้เลือกนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักพัฒนาเยาวชน เพราะว่าวิถี

^{๒๔} ณัฐชยา อุ่นสกุล, การตีความศीलห้ เพื่อรับมือกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของวัยรุ่นปัจจุบัน, บทความวิจัย วารสารการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๕), หน้า ๖๖.

ชีวิตของคนไทยเกินก่อนประเทศมีพุทธธรรมเป็นฐาน และฐานของวัฒนธรรมไทยก็คือ พุทธธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยในภาพรวม การนำพุทธธรรมมาเป็นหลักในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตราที่ ๒๒ ที่ว่า “การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา” และในมาตราที่ ๒๔(๔) ที่บัญญัติไว้ว่า “กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์”^{๗๐} ซึ่งการส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการเรียนรู้โดยวิธีบูรณาการจากหลายๆ ทาง จะช่วยให้เยาวชนนั้นเกิดการเรียนรู้

หลวงพ่อกุศลธาส ได้กล่าวว่า การพัฒนาเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายคือการพัฒนาเพื่อให้มนุษย์ได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การที่เยาวชนจะพัฒนาได้เยาวชนต้องรู้ ๓ ศาสตร์ คือ ๑) พุทธศาสตร์ หรือพุทธศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับรู้ หรือศาสตร์ว่าด้วยความรู้ ๒) ธรรมศาสตร์ หรือจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับการประพฤติปฏิบัติ ๓) สังคมศาสตร์ หรือสัมพันธศาสตร์ เป็นศาสตร์สำหรับทำความเข้าใจความผูกพัน หรือยึดเหนี่ยวซึ่งกันและกัน ดังนั้นในการนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาเยาวชนควรพิจารณาการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาได้ทั้ง ๓ ด้าน คือ (๑) ศาสตร์ว่าด้วยความรู้ คือ คำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียนเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าจะอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้องชัดเจนทั้งในด้านความเก่งทางวิชาการและในด้านของคุณธรรมความดี (๒) การนำเอาสิ่งที่จดจำไว้ได้และเข้าใจอย่างถูกต้องนั้นมาประยุกต์ใช้กับกายวาจาใจของตนให้มีการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นวิชาในทางโลกหรือจะเป็นวิชาในทางธรรม และ(๓) ผลอันจะพึงเข้าถึงหลังจากการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม ไม่ว่าจะ เป็นในระดับโลกียะหรือโลกุตระ

ในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันดับแรกต้องให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิ หรือความคิดเห็นที่ถูกต้องดีงามเสียก่อน ส่วนจะมีความเห็นที่ถูกต้องดีงามในเรื่องอะไรบ้างนั้น ในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ได้มีบันทึกไว้ ๑๐ ประการ ได้แก่ ๑) มีความเห็นว่าทานที่ให้แล้วมีผลจริง ๒) ยัญที่ทำแล้วมีผลจริง ๓) การเช่นสรวงหรือการบูชาผู้มีผลจริง ๔) วิบากแห่งกรรมดีกรรมชั่วมีผลจริง ๕) โลกนี้มีจริง ๖) โลกหน้ามีจริง ๗) มารดามีคุณจริง ๘) บิดามีคุณจริง ๙) สัตว์ที่ผูกเกิดขึ้นมีจริง ๑๐) พระอรหันต์ผู้สามารถกู้แจ้งโลกนี้โลกหน้ามีอยู่จริง ซึ่งหากจะวิเคราะห์ดูความสัมพันธ์ของสัมมาทิฐิ ทั้ง ๑๐ ประการกับเยาวชนไทยในปัจจุบัน พบว่า ภาพรวมของเยาวชนยังบกพร่องค่อนข้างมาก

^{๗๐} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๙.

สอดคล้องกับ ยุทธนา ขวัญเมือง^{๑๑} ที่ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อธิบายว่า ตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีที่ เน้นให้เยาวชนเป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติอย่างยั่งยืนต่อไปได้นั้น จะต้องแก้ปัญหาที่เริ่มจากเด็กหรือเยาวชนก่อน เนื่องจากเยาวชนถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ หากเยาวชนขาดความเข้าใจ หรือการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว จะยิ่งทำให้ปัญหานั้นรุนแรงขึ้น โดยเยาวชนนั้นจะต้องมีรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ ๓ และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกร นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกร ยุคใหม่และอื่นๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง โดยมีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การปรับเปลี่ยค่านิยมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์โดย (๑) การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเลี้ยงดูในครอบครัว (๒) การบูรณาการเรื่องความซื่อสัตย์ วินัย คุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (๓) การสร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา (๔) การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (๕) การสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์จากภาคธุรกิจ (๖) การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม และ (๗) การส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ๒) การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ประกอบด้วย (๑) ช่วงการตั้งครรรค์ /ปฐมวัย เน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่พ่อแม่ก่อนการตั้งครรรค์ (๒) ช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ปลูกฝังความเป็นคนดี มีวินัยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ศตวรรษที่ ๒๑ (๓) ช่วงวัยแรงงาน ยกกระดับศักยภาพ ทักษะและสมรรถนะแรงงานสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และ (๔) ช่วงวัยผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้เยาวชนเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ ๓) ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา โดย (๑) การปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ ๒๑ (๒) การเปลี่ยนโอบบพบาท “ครู ” ให้เป็นครูยุคใหม่ (๓) การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกกระดับทุกประเภท และ(๔) การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นักสพร พรหมะวัน^{๑๒} ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับ

^{๑๑} ยุทธนา ขวัญเมือง, การพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา, *วิทยานิพนธ์* พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต(พุทธบริหารการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑), หน้า ๑๔๓.

^{๑๒} นักสพร พรหมะวัน, *ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา*, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม. ๒๕๕๖), หน้า ๕๙-๖๙.

มัธยมศึกษามากที่สุดคือ บทบาทการสอนของครู ซึ่งโดยธรรมชาติของนักเรียนที่ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน บุคคลที่นักเรียนใกล้ชิด ให้ความเชื่อถือ และไว้วางใจกลุ่มหนึ่งคือครู ซึ่งครูนอกจากจะสอนนักเรียนทางด้านวิชาการความรู้ต่างๆ แล้ว ครูยังเป็นตัวแบบในด้านพฤติกรรมทางสังคมโดยทางอ้อมอีกด้วย จากความใกล้ชิด ความเชื่อถือ และความไว้วางใจ จะทำให้นักเรียนมีการเรียนรู้โดยการเลียนแบบเกิดขึ้น แม้ว่าครูจะไม่ได้มีจุดประสงค์ให้นักเรียนเลียนแบบก็ตาม ดังนั้น ครู จึงควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อถ่ายทอดลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่ นักเรียน โดยเฉพาะบุคลิกลักษณะในด้านความมีคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา อันจะเอื้อและส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น ส่วนการอบรมสั่งสอนด้านพระพุทธศาสนาจากบิดามารดา ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ดังนั้น บิดามารดาหรือผู้ปกครอง จึงควรอบรมสั่งสอนและปลูกฝังด้านพระพุทธศาสนาให้แก่บุตรหลาน ซึ่งการสั่งสอนที่ดีที่สุด คือการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง บิดามารดาหรือผู้ปกครอง จึงควรปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ทาน ศีล ภาวนา ขณะเดียวกัน ก็ดำเนินวิถีชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร บริจาคเงินหรือสิ่งของให้ วัด การเข้าร่วมปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ โดยพยานุทรหลานเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วย ซึ่งบุตรจะค่อยๆ ซึมซับ คุณธรรมจริยธรรมและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาทั้งโดยรู้ สึกตัวและไม่รู้สึกตัว

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยผ่านกิจกรรมการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนำกระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา มาผสมผสานกับการสื่อความหมายเพื่ออธิบายเหตุผลของเยาวชนตามหลักหลักพุทธศาสนา ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ ต่อไปนี้

๕.๓.๑ ควรมีการศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน โดยควรแยกเป็นรายประเด็นในการศึกษาปัญหา เช่น การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา กับกิจกรรมบุญพิธีและทานพิธีที่จัดอยู่ภายนอกโรงเรียน

๕.๓.๒ รณรงค์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนในระดับครอบครัวและชุมชน

๕.๓.๓ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารทางพุทธศาสนาในอนาคต เช่น ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้เคร่งครัดพุทธศาสนากับบุคคลทั่ว ๆ ไป ว่ามีตัวแปรด้านต่าง ๆ เช่น ความเครียด ความสุข ความพึงพอใจในชีวิต ความพึงพอใจในการทำงาน แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

จอห์น เอ็ม เดรสเซอร์. เจ็ดอย่างที่เด็กต้องการ. แปลโดย ปิยะบุตร เตมียังยง. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: คริสเตียนศึกษาแบริบติสต์, ๒๕๔๐.

ชัยวัฒน์ อุตพัฒนา. หลักพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓.

ดวงพร ผนนคร. การใช้สื่อการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. วิเคราะห์ปัญหาสังคมในสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

ประม ทัศเวทิน. การสื่อสารมวลชน: กระบวนการและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๓๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). ศาสนาและเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗.

_____ . จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑.

_____ . การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๒.

พุทธทาสภิกขุ. เยาวชนกับศีลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สุราษฎร์ธานี: มูลนิธิธรรมทาน, ๒๕๓๗.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙. หน้า ๙๙.

ว.วชิรเมธี. ธรรมติดปีก (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ, ๒๕๕๙.

๑.๒.๒ บทความ

เกศรา ชั่งชวลิต. การแสวงหาข่าวสารกับการรับรู้ประโยชน์ และความพึงพอใจในการสื่อสาร.

วารสารนิเทศศาสตร์ ฉบับที่ ๔ ปีที่ ๒๘, ๒๕๕๓ หน้า ๑๔๗-๑๖๘.

ณัฐชยา อุ่นสกุล. การตีความศีลห้า เพื่อรับมือกับพฤติกรรมทางจริยธรรมของวัยรุ่นปัจจุบัน.

บทความวิจัย วารสารการศึกษาไทย, ๒๕๕๕.

เชิดชาติ หิรัญโร. การสื่อความหมายและการรับรู้จากนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: วารสารมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ๒๕๔๖.

ธนิช เลิศชาญฤทธิ. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๕๔, หน้า ๑๐๖.

นภัสพร พรหมะวัน. ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา.

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม – สิงหาคม. ๒๕๕๖.

ประทุม ฤกษ์กลาง. พฤติกรรมการเปิดรับการใช้ประโยชน์ และความต้องการข่าวสารพุทธศาสนา
ของพุทธศาสนิกชนชาวไทย. กรุงเทพมหานคร: วารสารมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ๒๕๕๒.

พระธรรมปิฎก. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

๑.๒.๓ รายงานการวิจัย

จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และคณะ. “การพัฒนาองค์ความรู้และสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ครอบครัวศึกษา
ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ : ครอบครัวกับความพอเพียง”. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมธิราช, ๒๕๕๕.

ชนัญสรุ อรณพ ณ อยู่ธยา. การใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการแสวงหาและ การเรียนรู้
จริยธรรมของเยาวชน. วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๙.

ชลธิชา ชูชาติ. กระบวนการสร้างสารของพระมหาสมปอง ตาลปุตต์โต ในรายการธรรมะเดลิเวอรี่
วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

บรรยวส์ ฝางคำ และ นฤมล ดวงแสง. “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัด
อุบลราชธานี”. รายงานวิจัย. ๒๕๕๓.

ณัฐริกา พุทธิโวหาท. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากเว็บไซต์ sex must say ของนักเรียน
ระดับ มัธยมศึกษาในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ทัศนีย์ เจนวนิสิข. การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

นิทัศน์ วงศ์ธนาวัต. การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมภายใต้โครงการจากงานวิจัยสู่อุทยานการเรียนรู้.
วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.

ปภาวดี คำเทพ. ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. เอกสารประกอบการสอน วิทยาลัยเทคโนโลยีทาง
การแพทย์และสาธารณสุขกาญจนาภิเษก, ๒๕๕๘.

พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย). แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบัน
ครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๕.

- พระครูอาทรวณกิจ (ฉันทสิริกุล). ชีวิตและงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูพิศาลธรรม
ภาณี (สมดีสุวรรณโณ) วัดสันติวนาราม ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี.
วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระธัชชนนท์ ชยาภินนโท. (จินหนุ). วิธีการถ่ายทอดหลักพุทธจริยธรรมแก่เยาวชนของสถาบัน
ครอบครัว : ศึกษากรณีครอบครัวผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางอำเภอเขาพนม จังหวัด
กระบี่.**วิทยานิพนธ์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พุฒิรักษ์ กมลชัยสกุล. รูปแบบการสื่อสารธรรมะเพื่อเยาวชนผ่านเว็บไซต์. **วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร
มหาบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- มะลิ. “วัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม”. นิตยสารการประชาสงเคราะห์. ๔๐ (๖): ๑๑ – ๑๖ :
พฤศจิกายน – ธันวาคม ๒๕๔๗.
- แม่ชีวงเพชร คงจันทร์. “รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ”.
ดุชนิพนธ์ พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์ (พระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- ยุทธนา ขวัญเมือง. การพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างเยาวชนต้นแบบตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา
สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. **วิทยานิพนธ์** พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์(พุทธบริหาร
การศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๑.
- สมสุข นิธิอุทัย. การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- เสาวณีย์ สีغبบัณฑิต. การเขียนสำหรับสื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๔๐.
- สุปราณี เทียนเล็ก. พฤติกรรมการอ่านการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่มีต่อหนังสือธรรมะ
ประยุกต์ของ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์**, วารสารศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๔ และที่
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภา
การศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๓.
- สุวิมล แซ่อึ้ง. “ความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงในครอบครัวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน :
ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา”. **วิทยานิพนธ์**
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.
- โสภาช ปิลมันท์. **รูปแบบครอบครัวที่พึงปรารถนาในสังคมประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สภา
สังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. ๒๕๓๔.
- วิทยากร เชียงกุล. **ปัญหาเศรษฐกิจสังคมที่มีผลต่อเด็กและเยาวชนไทย**. กรุงเทพมหานคร: ผลึก.
๒๕๓๓.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **สังคมวิทยาปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์. ๒๕๒๖.
- อินตา ศิริวรรณ. **พระพุทธศาสนากับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล. ๒๕๕๐.

๑.๒.๔ สัมภาษณ์

- ประทุมพร ศรีอินทร์. ประธานกลุ่มแม่บ้าน บ้านห้วยเตี้อ. สัมภาษณ์, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.
 เบญจมาศ พลซา. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำทูน. สัมภาษณ์, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.
 พระสิริรัตนเมธี. รองเจ้าคณะจังหวัดเลย และผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย. สัมภาษณ์, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.
 พระครูภาวนาวีรวัตร. เจ้าคณะตำบลน้ำทูน (ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดโพหนอง). สัมภาษณ์, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.
 พระครูสิทธิธรรมาภรณ์. เจ้าคณะตำบลกกตู๋ เขต ๒. สัมภาษณ์, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

- Atkin, Charles K. **Instrumental Utilities and Information Seeking in New Model of Mass Communication Research.** Beverly Hill: Sage, 1973.
 Klapper, Joseph T. **The effects of mass communication.** Publisher: Free Press (Glencoe, Ill), 1969.
 Krikelas, J. **Information-seeking behavior: Patterns and Concepts.** Drexel Library Quarterly, 1983.
 Lewis, Donohew and Tipton, Leonard. **A Conceptual Model of Information Seeking, Avoiding and Processing.** p. ๒๕๑. Edited by Peter Clarke. Beverly Hill: Sage Publication, 1993.
 Mccombs., and Becker, L.E. **Using Mass Communication Theory.** New Jersey: Printice. Hall, 1979.
 Wilbur Lang Schramm. **Men, messages, and media: a look at human communication.** Harper & Row, 1973.

ภาคผนวก ก

เครื่องมือวิจัย

**แบบสอบถาม ทศนคติและความสนใจต่อพระพุทธศาสนาของเยาวชน
ประกอบการวิจัย เรื่อง การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย**

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. อายุ () 10 – 12 ปี () 13 – 15 ปี
 () 16 – 18 ปี () 18 ปี ขึ้นไป
2. ระดับการศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น
 () มัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้าใจ

1. พื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

- () เชื่อตามบิดามารดา () เชื่อด้วยการตัดสินใจของตนเอง
 () ยังไม่มีความเชื่อ () ยังไม่ได้ตัดสินใจที่จะเชื่อ
 () อื่นๆ (ระบุ).....

2. คำว่า "ศาสนา" หมายความว่าอย่างไร

- () กฎความจริงของชีวิตและกฎธรรมชาติ () ลัทธิความเชื่อของมนุษย์
 () ความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ () พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า
 () หลักธรรมเกี่ยวกับบุญ บาป คำสอน ศีลธรรม () ธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
 () สิ่งที่ต้องเข้าถึงด้วยใจ อยู่เหนือธรรมชาติและเหตุผล
 () พิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อ () อื่นๆ

(ระบุ).....

3. ท่านเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีตัวตนจริงหรือไม่

- () ไม่มีตัวตน () ไม่ตอบ ไม่ทราบ
 () เป็นบุคคลในนิยาย ซึ่งอาจเป็นจริงก็ได้ () อื่นๆ (ระบุ).....
 () มีตัวตนแน่นอน

4. หลักของพระพุทธศาสนา คืออะไร

- () ทำความดี
 () ไม่ทำความชั่ว
 () ไม่ทำความชั่วทำแต่ความดี
 () ไม่ทำชั่ว ทำความดี และทำจิตใจบริสุทธิ์
 () ไม่ตอบ ไม่ทราบ
 () อื่นๆ (ระบุ).....

5. ท่านเห็นว่าพระพุทธศาสนามีความจำเป็นสำหรับท่านหรือไม่

- () จำเป็น () ไม่จำเป็น

6. พระรัตนตรัย หมายถึง

- () พระพุทธเจ้า () พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
 () พระธรรม () ไม่ตอบ ไม่ทราบ
 () พระสงฆ์
 () อื่นๆ (ระบุ).....

7. ศีล หมายถึง

- () สิ่งที่ควรประพฤติตาม
 () ข้อห้ามไม่ทำชั่วหรืองดเว้นทำชั่ว หรือการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย
 () การบำเพ็ญคุณความดี
 () ความถูกต้องตรงกับความเป็นจริง
 () ไม่ตอบ ไม่ทราบ
 () อื่นๆ (ระบุ).....

8. ธรรม หมายถึง

- () ข้อห้ามไม่ให้ทำชั่ว () สิ่งที่ควรประพฤติตาม
 () การบำเพ็ญคุณความดี () การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย
 () ไม่ตอบ ไม่ทราบ () อื่นๆ (ระบุ).....

9. อุโบสถศีล คือ

☐ ศีลห้า	☐ ศีลสิบ
☐ ศีลของสงฆ์	☐ ศีลแปด
☐ ไม่ตอบ ไม่ทราบ	☐ อื่นๆ

(ระบุ).....

10. ไตรสิกขา คือ

☐ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา	☐ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
☐ โลภะ โทสะ โมหะ	☐ ศีล สมาธิ ปัญญา
☐ ไม่ตอบ ไม่ทราบ	☐ อื่นๆ

(ระบุ).....

11. หิริโอตตปปะ หมายความว่าอย่างไร

☐ ความรู้สึกเกรงกลัวต่อการทำชั่ว
☐ ความละอายใจในการทำชั่ว
☐ ความละอายใจในการทำชั่ว และเกรงกลัวต่อการทำชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง
☐ ความรู้สึกว่าทำชั่วแล้ว ถ้าไม่มีคนรู้ก็ไม่ต้องเกรงกลัวอะไร
☐ ไม่ตอบ ไม่ทราบ
☐ อื่นๆ (ระบุ).....

12. ขรवासธรรม หมายถึง ธรรมของผู้ครองเรือน มี 4 ประการ คือ

☐ คติธรรม เนติธรรม วัตถุธรรม สหธรรม	☐ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
☐ ทาน ปิยวาจา วิมังสา ฉันทา	☐ สัจจะ ทมะ ชั้นติ จาคะ
☐ ไม่ตอบ ไม่ทราบ	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

13. สังคหัตถุสี่ หมายถึง คุณธรรมอันเป็นเครื่องผูกมิตรไมตรีแก่กัน มี 4 ประการ คือ

☐ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา	☐ สัจจะ ทมะ ชั้นติ จาคะ
☐ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา	☐ สุรา นารี พาศี กีฬาบัตร
☐ ไม่ตอบ ไม่ทราบ	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 3 ท่านทำสิ่งต่อไปนี้บ่อยเพียงไร

รายการ	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยทำ
1. ตักบาตร				
2. สวดมนต์ไหว้พระ				
3. กระทำสิ่งที่ผิดศีลห้า				
4. พยายามห้ามตนเองไม่ให้กระทำผิดศีลห้า				
5. อ่านหนังสือธรรมะ				
6. สนทนาธรรมกับพระและผู้ไม่ใช่พระ				
7. ถือบิณฑบาต (5 หรือ 8) ในวันพระ				
8. ฟังเทศน์				
9. ร่วมพิธีทางศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา				
10. ร่วมทำบุญทอดกฐิน ผ้าป่า				
11. ทำบุญ (ทำทาน ถือบิณฑบาต ภาวนา นั่งสมาธิ)				
12. ทำการกุศลแก่บุคคลที่ไม่ใช่พระ				

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้การอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ มา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูล

ที่ ศธ ๖๑๓๓ / ๑. ๕๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์เลย ๑๑๙ หมู่ ๕
ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง
จังหวัดเลย ๔๒๑๐๐ โทรฯ ๐๔๒-๐๓๙๖๓๐

๒๒ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักเรียนเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าลี่วิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการวิจัย

จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางพวงเพชร พลวิเศษ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ สาขาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย ได้รับการอนุมัติให้ทำการวิจัย หัวข้อเรื่อง “การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย” เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาของบุคลากร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจน นิสิต นักศึกษา เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนข้อคิดเห็นในการพัฒนางานวิจัย อันจะเกิดขึ้นหลังจากการเก็บข้อมูลทางการวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลในรูปแบบเอกสารเชิงวิชาการ รายละเอียดการเก็บข้อมูล ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย จึงขอความอนุเคราะห์ให้บุคลากรของทางมหาวิทยาลัย ได้นำนักเรียนในปกครองของท่าน เดินทางไปเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย โดยข้อมูลที่ได้จะใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลภายในหน่วยงานของท่าน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาสุภวิชัย - ปกกลโร, ผศ.)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์เลย
ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย

ติดต่อประสานงาน

นางพวงเพชร พลวิเศษ อาจารย์ประจำสาขาการสอนภาษาไทย

โทร. ๐๖๓-๐๔๘-๒๕๖๐

อีเมลล์ pp_ponwiset137@hotmail.com

รายละเอียดโครงการวิจัย

ชื่อโครงการวิจัย การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย

หัวหน้าโครงการวิจัย นางพวงเพชร พลวิเศษ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปี ๒๕๖๑

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย
๓. เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายเยาวชนจังหวัดเลย หมายถึง ตัวแทนเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๔ ปี และไม่เกิน ๑๘ ปี จากสถานศึกษาในจังหวัดเลย ๓ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๑๕ คน ดังนี้

๑) ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนนาอ้อวิทยา อำเภอเมืองเลย จำนวน ๕ คน

- (๑) นางสาวนันทพร ธัญญารักษ์
- (๒) นางสาวณริกา ธัญญารักษ์
- (๓) นางสาวสุพรรณณา บุชารัมย์
- (๔) นางสาวสุพรรณณี บุชารัมย์
- (๕) เด็กหญิงดาราวลัย บุญไชยสิทธิ์

๒) ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนท่าลี่วิทยา อำเภอท่าลี่ จำนวน ๕ คน

- (๑) นายสิทธิศักดิ์ แสนสิงห์
- (๒) นายธนนันท์ โสคำภา
- (๓) นายกรวิชญ์ ศรีกระทุม
- (๔) นายวายุพล อินตะ
- (๕) นายชัยวัฒน์ ทองคุณ

๓) ตัวแทนเยาวชนจากโรงเรียนบ้านวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จำนวน ๕ คน

- (๑) เด็กหญิงสุนิชา โทธินันท์
- (๒) เด็กหญิงบุษกร เตชชัย
- (๓) เด็กหญิงลฎาภา บันลือ
- (๔) เด็กหญิงพัชรา ภูน้ำย่อย
- (๕) เด็กหญิงเปมิกา บุญรอด

ภาคผนวก ค

รูปภาพประกอบกิจกรรมการวิจัย

กิจกรรมการสื่อความหมายและอธิษฐานเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย

ทางเข้าสถานปฏิบัติธรรมในการจัดกิจกรรม

พระสงฆ์ผู้สังสารอธิบายถึงความเป็นมาของการสวดมนต์ไหว้พระ

กิจกรรมการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน

กิจกรรมการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน

กิจกรรมการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน

กิจกรรมการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชน

กิจกรรมการสวดมนต์ไหว้พระ

กิจกรรมและการสื่อความหมายหลักพระพุทธศาสนา

กิจกรรมและการสื่อความหมายหลักพระพุทธศาสนา

กิจกรรมและการสื่อความหมายหลักพระพุทธศาสนา

กิจกรรมและการสื่อความหมายหลักพระพุทธศาสนา

กิจกรรมการฝึกสมาธิ

กิจกรรมการฝึกสมาธิ

กิจกรรมการฝึกสมาธิ

กิจกรรมการฝึกสมาธิ

แบบ สท.๑๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์
เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า พระมหาเคนชัย ปภัสโร(วงศ์คำ) ตำแหน่ง คณะกรรมการสถานศึกษา
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน โรงเรียนเทศบาลวังสระปทุม ๒ บ้านบึงไสล์
ที่อยู่ หมู่ที่ ๒ ตำบลศรีสงคราม อำเภอวังสระปทุม จังหวัดเลย ๔๒๑๓๐
โทรศัพท์ ๐๘๘-๕๕๐๙๒๕๑ โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การสื่อความหมายในการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ นางพวงเพชร พลวิเศษ
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

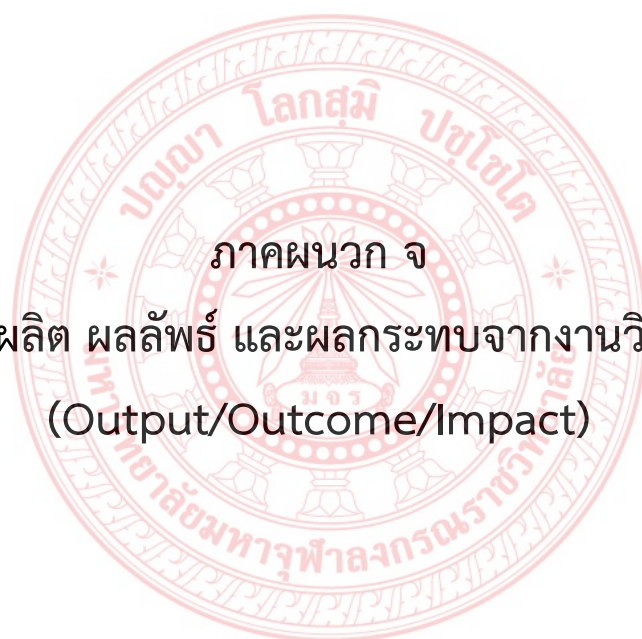
- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาทำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๖ จนถึง ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นี้ ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้
ได้แก่ กิจกรรม ประชุม อบรม และ อธิบายนานาชาติ ให้กับนักเรียนใน ๒๐ โรงเรียน
หลากหลายแห่งต่างจังหวัด ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่เป็นประโยชน์
นักเรียน สามารถประมวลบทพระพุทธศาสนา ได้ดีเป็นหนทางในการ
วิวัฒนาการอันดีงามของพระพุทธศาสนา และสังคม และในที่สุด
บทพระพุทธศาสนาได้ เป็นอย่างดี

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ
(พระมหาเคนชัย ปภัสโร)
ตำแหน่ง อธิการบดี โรงเรียนพุทธศรีวิเศษ ๒

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย
(Output/Outcome/Impact)

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ	รายละเอียดของผลผลิต	จำนวน นับ	ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	ผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับ
องค์ความรู้	ศึกษาการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา	๑ เรื่อง	ทำให้รู้และเข้าใจการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลยตามหลักพระพุทธศาสนา	เยาวชนจังหวัดเลยรู้และเข้าใจการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของกิจกรรมบุญพิธีและทานพิธีตามหลักพระพุทธศาสนา
องค์ความรู้	ทำให้ทราบถึงข้อเด่น ข้อด้อยของการพัฒนาเยาวชนในปัจจุบัน และควรมีการพัฒนาเยาวชนด้วยการมีส่วนร่วมจาก “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียน	๑ เรื่อง	สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ อย่างเป็นระบบทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา	ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของเยาวชนในการสื่อความหมาย ความเชื่อของเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา
การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ – การถ่ายทอดเทคโนโลยี	ได้องค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา	๑ เรื่อง	ได้หลักสูตรใหม่เพื่อพัฒนาการอธิบายเหตุผลของเยาวชนจังหวัดเลย ผ่านกิจกรรมและการสื่อความหมายเชิงพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา	ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ อย่างเป็นระบบทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการสื่อความหมายและอธิบายเหตุผลของเยาวชนตามหลักพระพุทธศาสนา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล นางพวงเพชร พลวิเศษ
ตำแหน่งทางวิชาการ -
วัน เดือน ปีเกิด ๒๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๗
ภูมิลำเนา ๑๓๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
ที่อยู่ปัจจุบัน ๑๓๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ๔๒๑๓๐

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๘ ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
พ.ศ. ๒๕๕๓ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) การพัฒนาหลักสูตรและการ
จัดการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยอีสาน

ผลงานด้านวิชาการ

การวิจัยเรื่อง

- การประเมินหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย (๒๕๖๐)

บทความวิชาการ

- การพัฒนากล้ามเนื้อเล็กโคนใช้กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์นอกห้องเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2
- การนำหลักสติสัมปชัญญะมาใช้ในระดับอุดมศึกษาตามหลักพุทธธรรม.

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนภาษาไทย

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
เลขที่ ๑๑๙ หมู่ ๕ ตำบลศรีสองรัก อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๔๒๑๐๐